

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

Postizanje

PRAVDE

u Bosni i Hercegovini

Procesuiranje predmeta ratnih zločina
od 2005. do 2010. godine

**Postizanje pravde
u Bosni i Hercegovini:
procesuiranje predmeta
ratnih zločina
od 2005. do 2010. godine**

Izdavač: OSCE Misija u Bosni i Hercegovini
Fra Anđela Zvizdovića 1
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
www.oscebih.org

Dizajn i prelom:
PoetaPista | www.poetapista.com

© OSCE 2011

Sva prava su pridržana. Sadržaj ove publikacije može se slobodno koristiti i umnožavati u obrazovne i druge neprofitne svrhe, s napomenom da svako takvo umnožavanje nosi naznaku da je Misija OSCE-a izvor teksta.

ISBN 978-92-9234-009-4

Sadržaj

SAŽETAK.....	7
1 UVOD.....	11
1.1 KONTEKST.....	12
1.2 PREDMET IZVJEŠTAJA I METODOLOGIJA	15
1.3 STRUKTURA IZVJEŠTAJA	16
2 IZRADA I PROVEDBA DRŽAVNE STRATEGIJE ZA RAD NA PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA	17
2.1 KONTEKST.....	17
2.2 PREGLED I OPĆA OCJENA PROVEDBE.....	20
2.2.1 PRIKUPLJANJE PODATAKA O PREDMETIMA I UPRAVLJANJE PREDMETIMA	21
2.2.2 DRUGI SEGMENTI DRŽAVNE STRATEGIJE – KAPACITETI TUŽILAŠTAVA, ZAŠTITA I PODRŠKA SVJEDOCIMA I FINANSIJSKO PLANIRANJE	27
2.2.3 ROKOVI	30
2.3 BUDUĆI IZGLEDI ZA PROVEDBU DRŽAVNE STRATEGIJE.....	31
3 NADLEŽNOST I RASPOREĐIVANJE PREDMETA RATNIH ZLOČINA IZMEĐU SUDOVA U BiH.....	33
3.1 PREGLED I OPĆA OCJENA.....	33
3.2 PREDMETI ZAPRIMLJENI U RAD PRIJE 1. MARTA 2003. GODINE (PREDMETI IZ GRUPE II)	36
3.3 PREDMETI ZAPRIMLJENI U RAD NAKON 1. MARTA 2003. GODINE (PREDMETI IZ GRUPE I)	41
4 PREDMETI RATNIH ZLOČINA PRED SUDOM BiH	45
4.1 PREGLED I OPĆA OCJENA.....	46
4.2 BROJ PREDMETA U RADU KOD SUDA I TUŽILAŠTVA BiH	46
4.2.1 PRAVNO I ČINJENIČNO SLOŽENI PREDMETI	47
4.2.2 NEPRISTRANOST U DONOŠENJU PRESUDA I PODIZANJU OPTUŽNICA	47
4.2.3 PROBLEMI U ODREĐIVANJU PRIORITETA I ODABIRU PREDMETA	48
4.3 PRIMJENA MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA I DOMAĆEG KRIVIČNOG ZAKONA	49
4.3.1 PRIMJENA MATERIJALNOG KRIVIČNOG PRAVA	49
4.3.2 OBRAZLOŽENJA POČINJENJA GENOCIDA I VIDOVI KRIVIČNE ODGOVORNOSTI.....	49

4.4 POŠTIVANJE ODREDBI KRIVIČNOG POSTUPKA I STANDARDA PRAVIČNOG SUĐENJA.....	53
4.4.1 IZOSTANAK OPTUŽENOG S GLAVNOG PRETRESA	54
4.4.2 SPORAZUMI O PRIZNANJU KRIVICE.....	55
4.4.3 DUŽINA I EFIKASNOST POSTUPAKA	57
4.4.4 ODBRANA.....	58
4.4.5 ZAŠTITA I PODRŠKA SVJEDOKA.....	59
4.4.6 UKIDANJE PRESUDA PO ŽALBI	60
5 PREDMETI RATNIH ZLOČINA PRED SUDOVIMA I TUŽILAŠTVIMA U ENTITETIMA	63
5.1 ANALIZA I OPĆI PREGLED	64
5.2.1 LJUDSKI I MATERIJALNI RESURSI ZA PROVOĐENJE ISTRAGE, KRIVIČNO GONJENJE I SUĐENJA U PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA U ENTITETIMA.....	66
5.3 DOSTUPNOST I PRISTUP MATERIJALNIM DOKAZIMA	68
5.4 SURADNJA S POLICIJSKIM ORGANIMA.....	69
5.5 SURADNJA SA ŽRTVAMA I NJIHOVIM PREDSTAVNICIMA.....	69
5.6 PRIMJENA MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA I DOMAĆEG KRIVIČNOG ZAKONA	70
5.6.1 PRIMJENA DOMAĆEG KRIVIČNOG ZAKONA I MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA	70
5.6.2 POŠTIVANJE ODREDBI KRIVIČNOG POSTUPKA I STANDARDA PRAVIČNOG SUĐENJA	75
5.6.2.1 DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA.....	75
5.6.2.2 DRUGA PRAVA OPTUŽENOG PREMA STANDARDIMA PRAVIČNOG SUĐENJA.....	78
5.7 BUDUĆNOST PROCESUIRANJA RATNIH ZLOČINA PRED PRAVOSUĐEM U ENTITETIMA.....	79
6 REGIONALNA SURADNJA.....	80
7 POLITIČKA I JAVNA PODRŠKA PROCESUIRANJU RATNIH ZLOČINA U BiH ...	84
7.1 OPĆA ANALIZA I PREGLED	85
7.2 UPLITANJE POLITIKE I NAPADI NA SUD BiH I TUŽILAŠTVO BiH....	85
7.3 POVJERENJE JAVNOSTI U PROCESUIRANJE PREDMETA RATNIH ZLOČINA U BiH I NAPORI ULOŽENI NA KOMUNIKACIJI S JAVNOŠĆU	87
8 ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	93
8.1 PREPORUKE.....	94
 PRILOG 1 – GRAFIKONI.....	 98
PRILOG 2 – AKRONIMI I SKRAĆENICE.....	103
PRILOG 3 – POJMOVI I OBJAŠNENJA.....	104

Postizanje pravde u Bosni i Hercegovini: Procesuiranje predmeta ratnih zločina od 2005. do 2010. godine

Sažetak

U ovom Izvještaju iznose se zapažanja o sudskim postupcima protiv optuženih za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine, koje je promatrala Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini (Misija OSCE-a) pred Sudom BiH i sudovima u entitetima, od 2005. do 2010. godine. U njemu se razmatra u kojoj mjeri je pravni okvir za procesuiranje ratnih zločina doprinio postizanju pravde u ovim predmetima, kao i sveukupnoj efikasnosti pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini (BiH). U Izvještaju se, također, razmatra napredak postignut u provedbi Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, skoro dvije godine nakon njenog usvajanja.

U proteklih pet godina, pravosuđe BiH okončalo je postupak u preko 200 predmeta u vezi sa teškim povredama međunarodnog humanitarnog prava za vrijeme oružanog sukoba, u periodu između 1992. i 1995. godine. To pokazuje da su pravosudne vlasti BiH dale značajan doprinos privođenju pravdi osoba odgovornih za te zločine, kao i da su najozbiljnije posvećene tom zadatku.

Osnivanje Suda Bosne i Hercegovine i Tužilaštva Bosne i Hercegovine, koji su sa radom u punom kapacitetu počeli 2005. godine, označilo je prekretnicu u borbi Bosne i Hercegovine protiv nekažnjivosti za ova djela. Općenito govoreći, pravosudne institucije na državnom nivou provode efikasne, pravične postupke, u kojima se poštivaju standardi zaštite ljudskih prava. Izrada i usvajanje Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina predstavlja značajan napor na rješavanju sistemskih problema, koji sprečavaju efikasno i efektivno procesuiranje predmeta ratnih zločina.

Sudovi i tužilaštva u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH također su značajno doprinijeli istragama, krivičnom gonjenju i suđenjima u manje osjetljivim i manje složenim predmetima ratnih zločina. Zapažanja, izložena u ovom Izvještaju, potvrđuju da su određeni sudovi i tužilaštva u oba entiteta (Banja Luka, Bihać, Mostar, Novi Travnik, Sarajevo, Tuzla, Trebinje i Zenica) i Brčko distriktu BiH, pokazali veliku spremnost, volju i profesionalnost za pravično i efikasno procesuiranje predmeta ratnih zločina, bez ikakvih naznaka predrasuda po etničkoj osnovi, iako još uvijek postoje problemi u nekim sudovima i tužilaštvima.

Bez obzira na ove pozitivne korake u privođenju odgovornih za ratne zločine pred lice pravde, u Izvještaju se ukazuje na brojne probleme, koji su prepreka efikasnom i efektivnom rješavanju neriješenih predmeta ratnih zločina u BiH. Najveći problem predstavlja složeni i fragmentirani zakonski okvir za procesuiranje ratnih zločina u BiH. S tim u vezi, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini izražava

svoju duboku zabrinutost, jer je napredak u vezi s provedbom Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina nedovoljan, kako bi se ispunio cilj rješavanja najprioritetnijih predmeta ratnih zločina u sljedećih pet godina. Provedba Državne strategije jedan je od najvažnijih ciljeva koje je postavilo Vijeće za implementaciju mira, kako bi bio zatvoren Ured visokog predstavnika. Zbog toga se u ovom Izvještaju pobliže analiziraju ključni zadaci u vezi sa Državnom strategijom, odnosno, prikupljanje podataka o neriješenim predmetima ratnih zločina i njihova raspodjela, prema stepenu težine i složenosti, između Suda BiH i Tužilaštva BiH i drugih sudova i tužilaštava. U Izvještaju se detaljno analizira niz problematičnih pitanja u vezi s prikupljanjem podataka o predmetima, mehanizmima za raspoređivanje predmeta i primjene kriterija za pregled predmeta.

Istraživanje koje je Misija OSCE-a provela, pokazuje da je jedna od najvećih posljedica problema raspodjele predmeta ratnih zločina to što Tužilaštvo BiH i Sud BiH nisu na efikasan način ostvarili cilj predviđen Državnom strategijom, koji od njih zahtijeva da se usredsrijede na procesuiranje „najodgovornijih počinilaca“, kao prioritet. Ključni element za uspješnu provedbu Državne strategije je, zbog toga, prenošenje vođenja postupka u manje složenim predmetima pravosuđu u entitetima, što će omogućiti Tužilaštvu BiH i Sudu BiH da posvete svoje resurse složenijim predmetima.

Drugi ključni problem, razmatran u ovom Izvještaju, je nedostatak političke podrške procesuiranju predmeta ratnih zločina od određenih krugova, što se može vidjeti u kampanjama napada na pravosudne institucije, uplitanjima u postupke, pokušajima podriivanja postojećih reformi pravosuđa i zakonodavstva, te u negiranjima ratnih zločina, utvrđenih pravomoćnim presudama. Iako su se Sud BiH i Tužilaštvo BiH odupirali i odolijevali ovim napadima i uplitanjima, njihova pojava povećava zabrinutost za dugoročnu održivost i podršku ključnim reformama na polju vladavine prava, postignute u Bosni i Hercegovini u nekoliko proteklih godina.

U svjetlu zapažanja iznesenih u ovom Izvještaju, Misija OSCE-a još jednom ponavlja svoje ranije preporuke za pokretanjem rasprave o uređenju statusa Suda i Tužilaštva BiH i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća kao ustavne kategorije, kao i da se razmotri osnivanje vrhovnog suda, koji bi riješio problem neusklađene primjene važećih zakona u krivičnim predmetima. Rasprava o tim reformama treba biti zasnovana na potrebi da se osigura efikasno procesuiranje predmeta ratnih zločina i održivost reforme pravosuđa u BiH provedene do danas.

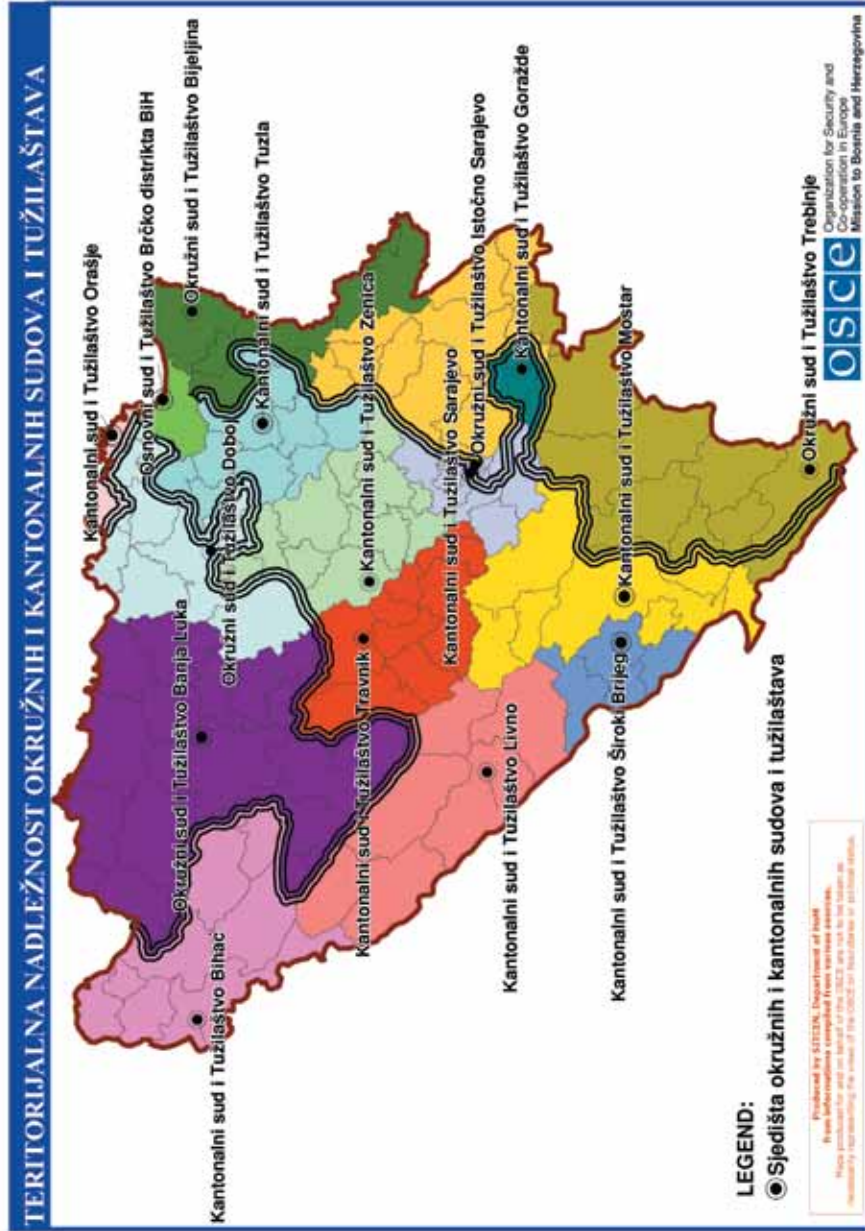
Ispitivanja javnog mnijenja, provedena za potrebe Misije OSCE-a i prikazana u ovom Izvještaju, pokazuju da je povjerenje javnosti u procesuiranje predmeta ratnih zločina krhko, a nepovjerenje u institucije još uvijek je uveliko prisutno u bosanskohercegovačkom društvu. Nepovjerenje postoji usprkos važnim reformama pravosuđa i nepostojanju dokaza o pristranosti u vođenju postupaka, što ukazuje na zabrinutost da negativni uvjeti u javnosti otežavaju pravosuđu da se odbrani od namjernih pokušaja dezinformiranja javnosti i da provede adekvatne aktivnosti u komunikaciji s javnošću.

U Izvještaju se također podrobno razmatra politizacija i pat-pozicija u vezi sa ključnim aspektima regionalne suradnje u predmetima ratnih zločina između BiH, Srbije, Hrvatske i Crne Gore, što je također prepreka napretku u rješavanju ovih predmeta. Odredbe, koje priječe izručenje državljana BiH i susjednih država, predstavljaju ozbiljan izazov, ne samo u odnosu na procesuiranje ratnih zločina, nego i za cjelokupan rad i kredibilitet pravosudnih sistema u regiji. Određeni, dobro poznati predmeti sa regionalnim implikacijama, kao što su predmeti *Ilija Jurišić* i *Ejup Ganić*, nanijeli su značajnu štetu međudržavnim odnosima i suradnji po pitanjima ratnih zločina.

Iako, nakon dugogodišnjih reformi, pravosudni sistem BiH ima adekvatne mehanizme za zaštitu i provjeru kako bi se spriječile ili ispravile ozbiljne greške suda koje se mogu očekivati, Misija OSCE-a identificirala je i probleme u vezi sa primjenom važećeg krivičnog zakona i poštivanja standarda pravičnog suđenja, kako na državnom nivou, tako i u entitetima. Izvještajem se daje uvid u mnoga važna pitanja u postupku, uključujući primjenu *instituta* sporazuma o priznanju krivice u predmetima ratnih zločina, tumačenje složenih pravnih koncepata, kao što su genocid i komandna odgovornost, te poštivanje prava optuženog na pravično suđenje. Postupci koji nisu vođeni u razumnom roku i visoka stopa ukinutih presuda po žalbi, ukazuju na konkretne probleme u rukovođenju postupkom i u procesuiranju predmeta.

Međutim, u Izvještaju se navodi da se uzroci povreda prava na pravično suđenje ili krivičnog postupka danas rijetko mogu pripisati faktorima koji se odnose na poslijeratno okruženje, kao što je ranije bio slučaj (tj. zbog pristranosti po etničkoj pripadnosti). Zapravo, povrede na koje se danas nailazi u pravosudnom sistemu BiH često se ne razlikuju od onih koje se događaju u drugim funkcionalnim pravosudnim sistemima. Izuzeci od ovoga obično se mogu povezati sa složenim i fragmentiranim karakterom pravosudnog sistema BiH. Tako se ovim Izvještajem upućuje niz preporuka, uglavnom namijenjenih izvršnim i pravosudnim organima vlasti BiH, kako bi se riješili neki od ovih ključnih problema i unaprijedila odlučna provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina. To će osigurati da BiH i dalje uspješno odgovara izazovu okončavanja procesa koji je započeo Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju, kako bi osobe, odgovorne za ratne zločine, bile privedene pravdi, te postignut cilj jačanja vladavine prava u BiH.

1 Uvod

Bosna i Hercegovina (BiH) ima, možda, najslojevitiji i najsloženiji sistem za krivično gonjenje teških povreda međunarodnog humanitarnog prava koji je ikada postojao. *Ad hoc* Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), koji su osnovali Ujedinjeni narodi 1993. godine, ima primat u predmetima genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina¹ i pred njim je suđeno mnogima vođama i onima koji su planirali zlodjela počinjena u oružanom sukobu između 1992. i 1995. godine. Međutim, od 2005. godine, svjestan da mora okončati svoj rad, MKSJ je počeo ustupati predmete protiv srednjepozicioniranih i nižepozicioniranih počinitelaca državama u regiji, da doviše postupak u tim predmetima. Bosna i Hercegovina je taj zadatak savjesno prihvatila; postupci su vođeni protiv deset optuženih u predmetima ustupljenim od strane MKSJ-a, a preuzete su i istrage iz Tužilaštva MKSJ-a u desetinama drugih predmeta.² Ipak, ovi predmeti predstavljaju samo dio neriješenih predmeta u vezi sa krivičnim djelima počinjenim u oružanom sukobu, s kojima se pravosudni sistem BiH susreće. Uzimajući u obzir broj žrtava za vrijeme oružanog sukoba, ova činjenica nije iznenađujuća. Kako se MKSJ priprema na okončanje svojih posljednjih predmeta, borba protiv nekažnjivosti je zadatak koji spada, uglavnom, u nadležnost država na području bivše Jugoslavije. Zbog činjenice da su mnogi od ratnih zločina počinjeni na teritoriju BiH, pravosudni sistem BiH snosi glavnu odgovornost za rješavanje predmeta ratnih zločina.

Prošlo je pet godina otkako je Misija OSCE-a objavila Izvještaj koji je skrenuo pažnju na broj, prirodu i važnost postupaka u predmetima ratnih zločina pred domaćim sudovima u BiH.³ Od tada, u brojnim izvještajima Misije OSCE-a, razmatrani su konkretni problemi u procesuiranju ratnih zločina, ili zapažanja do kojih se došlo putem praćenja konkretnih predmeta.⁴ Međutim, došlo je do važnih promjena institucionalnog i pravnog okvira, te politike djelovanja u odnosu na postupke u predmetima ratnih zločina. Najznačajnija je bila izrada Državne strategije za rad na

-
- 1 U ovom Izvještaju bit će korišten pojam „ratni zločini“ za sva međunarodna krivična djela, počinjena za vrijeme oružanog sukoba u BiH od 1992. do 1995. godine, tj. za genocid, zločine protiv čovječnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja.
  - 2 Na zahtjev Tužilaštva MKSJ-a i u skladu sa svojim mandatom, Misija OSCE-a je prihvatila zadatak da promatra i izvještava o takozvanim *11bis* predmetima. Do sada je Misija OSCE-a podnijela Tužilaštvu MKSJ-a oko 50 redovnih izvještaja o ovim predmetima, koji se podnose svaka tri mjeseca (dostupni na: http://www.oscebih.org/human_rights/monitoring.asp?d=1); također i Izvještaj Misije OSCE-a: *Procesuiranje predmeta ustupljenih Bosni i Hercegovini od strane MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11bis*, januar 2010. godine (objavljen u junu 2010. godine), (dostupan na: <http://www.oscebih.org/documents/16877-eng.pdf>).
  - 3 Izvještaj Misije OSCE-a: *Suđenje ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini: napredak i prepreke*, mart 2005. godine (dostupan na: <http://www.oscebih.org/documents/1407-eng.pdf>).
  - 4 *Vidjeti* izvještaje Misije OSCE-a o predmetima ustupljenim u skladu sa Pravilom 11bis, *supra* fusnota 2. *Vidjeti također: Zaštita i podrška svjedoka u predmetima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini: Prepreke i preporuke godinu dana nakon usvajanja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina*, objavljen u maju 2010. godine (dostupan na: <http://www.oscebih.org/documents/16563-eng.pdf>); Tematski izvještaj Misije OSCE-a: *Neovisnost pravosudnih organa: neprimjereni pritisak na pravosudne institucije BiH*, decembar 2009. godine (dostupan na: <http://www.oscebih.org/documents/15868-eng.pdf>); *Na putu ka usuglašenoj provedbi važećeg zakona u predmetima ratnih zločina pred sudovima u Bosni i Hercegovini*, august 2008. godine (dostupan na: <http://www.oscebih.org/documents/12615-eng.pdf>).

predmetima ratnih zločina, koja se provodi od njenog usvajanja, u decembru 2008. godine. Zbog toga je vrijeme da se još jednom sagledaju naponi koje BiH ulaže u utvrđivanju odgovornosti za ratne zločine u svojoj nadležnosti. Izvještajem se detaljno analiziraju sistemska pitanja koja utječu na procesuiranje predmeta ratnih zločina i na rad pravosudnog sistema BiH u posljednjih pet godina, te naponi u provedbi Državne strategije u prve dvije godine od njenog usvajanja. Cilj ovog Izvještaja je dati procjenu ostvarenog napretka i preostalih prepreka na putu efikasnog i efektivnog procesuiranja predmeta ratnih zločina.

1.1 Kontekst

Iako MKSJ ima primat u predmetima ratnih zločina, njegova nadležnost je *paralelna*, a ne *isključiva*. To znači da su se postupci u predmetima ratnih zločina vodili u BiH i za vrijeme i nakon oružanog sukoba. To je dovelo do određenih problema. Prvo, koordinacija u radu na predmetima ratnih zločina, kako među domaćim sudovima, tako i sa MKSJ-om. Drugo, za suđenja pred domaćim sudovima se, općenito smatralo, u najboljem slučaju, da ne ispunjavaju minimum standarda pravičnog suđenja i, u najgorem slučaju, da su samo sredstva za političku i etničku osvetu. Oba ova faktora bila su razlog za potpisivanje Rimskog sporazuma iz 1996. godine, koji je sadržavao u dodatku postupak pod nazivom: *Pravila puta*, odnosno, mehanizam kojim MKSJ ocjenjuje krivična gonjenja koja su poduzimali nadležni organi u BiH. Postupak je bio namijenjen sprečavanju proizvoljnih hapšenja i nepravičnih suđenja, tako što je omogućio MKSJ-u da vrši nadzor nad predmetima započetim u tužilaštvima oba entiteta i Brčko distriktu BiH. U to vrijeme, stvarnu nadležnost da sude u prvom stepenu u predmetima ratnih zločina u okviru svoje mjesne nadležnosti, imalo je deset kantonalnih sudova u Federaciji BiH (FBiH) i pet okružnih sudova u Republici Srpskoj (RS), kao i Osnovni sud u Brčko distriktu BiH. Oba entiteta i Brčko distrikt BiH usvojili su svoje krivične zakone i zakone o krivičnom postupku.

Suđenja u predmetima ratnih zločina pred sudovima u entitetima, u skladu sa *Pravilima puta*, dala su različite rezultate. U FBiH, naponi da se osobe, odgovorne za ratne zločine, privedu pravdi na pravičan i efikasan način značajno su se povećali nakon 2002. godine. Međutim, malo je takvih napora bilo poduzeto u RS. Spomenuti Izvještaj OSCE-a iz 2005. godine, daje puni prikaz i ocjenu postupaka, vođenih prije 2005. godine, zaključujući da su, uopćeno gledajući, usprkos određenom napretku, koraci koje su poduzele institucije BiH u procesuiranju predmeta ratnih zločina nedovoljni.

U međuvremenu, 2002. godine MKSJ je nagovijestio kako bi ustupanje određenog broja neriješenih predmeta domaćim pravosudnim institucijama moglo predstavljati

jedan od načina za okončanje njegovog rada.⁵ U isto vrijeme, MKSJ je izrazio sumnju u sposobnost država bivše Jugoslavije da na pravičan i efikasan način rade na takvim predmetima, zbog zabrinutosti za sigurnost svjedoka, sudija i tužilaca, kao i stalnih navoda o postojanju pristranosti po etničkoj osnovi i sveukupnih slabih kapaciteta pravosudnih sistema.⁶ U međuvremenu, u BiH se odvijao ambiciozni proces reforme vladavine prava.⁷ Sud Bosne i Hercegovine i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine su, u 2000. godini, osnovani kao prve institucije na državnom nivou, sa nadležnošću na cijelom teritoriju BiH za određena krivična djela. Njihova nadležnost u krivičnim stvarima je, 2003. godine, proširena na organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju.⁸ Iste godine, MKSJ i OHR (Ured visokog predstavnika), složili su se oko plana o osnivanju „odjela za ratne zločine“ u sklopu Suda BiH kao „neophodnog segmenta uspostave vladavine prava i neophodnog za proces pomirenja, stvarajući potrebne uvjete za osiguranje trajnog mira u BiH.“⁹ Te godine usvojen je i Krivični zakon BiH i Zakon o krivičnom postupku BiH. Tim zakonima propisuju se krivična djela iz stvarne nadležnosti Suda BiH, kao i pravila krivičnog postupka koja se primjenjuju pred Sudom BiH. Između ostalih, Krivični zakon BiH propisuje krivična djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina.¹⁰ U skladu s tim, krivični zakoni u entitetima ne sadrže odredbe o ovim vrstama krivičnih djela, jer je nad njima utvrđena nadležnost Suda BiH.

Kako bi ova krivična djela bila procesuirana, Odjel I za ratne zločine u sklopu Suda BiH i Posebni odjel za ratne zločine u sklopu Tužilaštva BiH, na kraju su osnovani kao sastavni dio tih institucija, počevši sa radom u punom kapacitetu 2005. godine.¹¹ Ti odjeli su među najjačim institucijama u regiji, sa nadležnošću i kapacitetom za rad na predmetima ratnih zločina. Osim toga, Sud BiH i Tužilaštvo BiH su, možda, najsofisticiraniji model kombiniranog pravosudnog sistema, s naglaskom na njihovoj trajnoj ulozi u domaćem krivičnom pravnom sistemu, uključujući i plan da se međunarodno prisustvo, vremenom, u potpunosti ukine. Prema tome, Sud BiH i Tužilaštvo BiH primjenjuju domaći krivični zakon i postupak. Međunarodne sudije

---

5 Izvještaj pod naslovom: *Judicial Status of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia and the Prospects for Referring Certain Cases to National Courts (Pravni status Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i izgledi za ustupanje određenih predmeta domaćim sudovima)*, Vijeće sigurnosti UN-a S/2002/678, juni 2002. godine (dostupan na: <http://www.undemocracy.com/S-2002-678.pdf>).

6 *Ibid.*

7 Sveobuhvatne reforme pravosuđa i zakonodavstva uključivale su osnivanje jedinstvenog tijela za vršenje nadzora nad pravosudnim institucijama (Visoko sudske i tužilačke vijeće), proces provjere i ponovnog imenovanja sudija i tužilaca, usvajanje novih krivičnih zakona i zakona o krivičnom postupku.

8 Organizirani kriminal, privredni kriminal i korupcija procesuiraju se na Odjelu II Suda BiH i Posebnom odjelu Tužilaštva BiH, u čijoj su nadležnosti ova krivična djela. *Vidjeti:* <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadržaj&kat=2&id=5&jezik=e>.

9 *Sastanak radne grupe OHR-a i Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na tlu bivše Jugoslavije o uspostavljanju bosanskohercegovačkih institucija za krivično gonjenje ratnih zločina*, izjava za štampu, OHR/P.I.S./731e, 21. februar 2003. godine.

10 *Vidjeti* član 171.-173., Krivični zakon BiH iz 2003. godine.

11 Iako se pojam „Odjel za ratne zločine“ često koristi za označavanje institucija/e koje procesuiraju predmete ratnih zločina na državnom nivou u BiH, ispravni pojmovi su, zapravo, Sud BiH i Tužilaštvo BiH, te se ti pojmovi i koriste u ovom izvještaju.

i tužioci će raditi u ovim institucijama samo u početnom periodu, nakon čega će rad u potpunosti preuzeti domaće osoblje. Do kraja 2009. godine, međunarodne sudije, koje su imale vodeću ulogu, već su prepustile svojim domaćim kolegama mjesta predsjednika vijeća, šefa Posebnog odjela za ratne zločine i registrara obje institucije. Kao što ovaj Izvještaj pokazuje, osnivanje ovih institucija također je imalo za rezultat i složeni okvir za raspoređivanje predmeta između Suda i Tužilaštva BiH i drugih sudova i tužilaštava u entitetima.

MKSJ je, do augusta 2004. godine, prenio odgovornost u skladu s postupkom *Pravila puta* Tužilaštvu BiH. *Pravilnik o pregledu predmeta ratnih zločina*, koji je omogućio Tužilaštvu BiH da izvrši pregled predmeta ratnih zločina primljenih u rad kod sudova i tužilaštava u entitetima, usvojen je u decembru 2004. godine, s ciljem da zadrži vrlo osjetljive predmete. Međutim, koordinacija između Tužilaštva BiH i tužilaštava u entitetima, prema ovom mehanizmu, pokazala se neefikasnom.¹² Zbog toga je identificirana potreba da se iznađe efikasniji način rada na velikom broju neriješenih predmeta ratnih zločina i osigura da Sud BiH i Tužilaštvo BiH imaju ključnu koordinatorsku ulogu u tome kako će se procesuirati predmeti ratnih zločina u BiH. Ovo je, krajem 2008. godine, dovelo do usvajanja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (Državna strategija).¹³ Državna strategija također nastoji riješiti pitanja koja se odnose na problematiku primjene materijalnog prava, kapacitet tužilaštava u BiH i mnoga druga pitanja u vezi s osnaživanjem efikasnog i efektivnog procesuiranja predmeta ratnih zločina.

U ovom se Izvještaju razmatra u kojoj mjeri je razvoj pravnog okvira za procesuiranje predmeta ratnih zločina doprinio utvrđivanju odgovornosti za ratne zločine i sveukupnoj efikasnosti pravosudnog sistema BiH, te se identificiraju preostala pitanja koja treba riješiti. Općenito govoreći, u ovom se Izvještaju pokazuje da se procesuiranje predmeta ratnih zločina u BiH i dalje suočava sa sljedećim preprekama:

- nizak nivo povjerenja javnosti u pravosudni sistem;
- političko protivljenje određenih krugova cjelovitom i uvezanom pravosudnom sistemu, koji je sposoban da vodi postupke za teška krivična djela;
- fragmentirani zakonski i institucionalni okvir za procesuiranje predmeta ratnih zločina;
- nedovoljno investiranje u ljudske i materijalne resurse;
- nedostupnost osumnjičenih, materijalnih dokaza i nespремnost svjedoka da daju iskaz;
- nepoznat broj i priroda neriješenih predmeta u radu kod tužilaštava širom BiH.

12 Uopćeno govoreći, ovaj se problem također odnosi i na koordinaciju između Tužilaštva BiH i Tužilaštva Brčko distrikta BiH.

13 Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina, koju je usvojilo Vijeće ministara BiH, 29. decembra 2008. godine; (dostupna na: <http://www.mpr.gov.ba/userfiles/file/Projekti/Drzavna%20strategije%20za%20rad%20na%20predmetima%20RZ.pdf>).

Misija OSCE-a izražava duboku zabrinutost, jer ove prepreke rezultiraju trajnim uskraćivanjem pravde žrtvama, što zauzvrat koči postdaytonske napore u izgradnji države. Međutim, u ovom Izvještaju ne navodi se samo utjecaj ovih prepreka na kvalitet pravde dostupne građanima BiH, nego se i ističu značajna dostignuća pravosuđa BiH – od kojih su najviša Suda BiH i Tužilaštva BiH i nekih dostignuća kantonalnih i okružnih sudova i tužilaštava vrijednih spomena – u rješavanju preko 200 predmeta do danas.

1.2 Predmet Izvještaja i metodologija

Ovaj Izvještaj isključivo se bavi problematikom **procesuiranja predmeta ratnih zločina u krivičnom pravnom sistemu BiH**. Druga važna, ali odvojena problematika povezana sa posljedicama ratnih zločina, kao što je traženje nestalih osoba ili reparacije žrtvama i njihovim porodicama, nisu predmet ovog Izvještaja.¹⁴ Izvještaj obuhvata period od marta 2005. godine, kada su Sud BiH i Tužilaštvo BiH počeli aktivno postupati u predmetima ratnih zločina, do septembra 2010. godine.

Zapažanja u ovom Izvještaju zasnovana su na informacijama sa velikog broja ročišta, koja su promatrana u sklopu **OSCE-ovog programa praćenja pravosudnog sektora** u predmetima ratnih zločina. Svi postupci u predmetima ratnih zločina, koji se vode pred kantonalnim ili okružnim sudovima, prate se od trenutka podizanja optužnice, do izricanja presude ili odluke po žalbi, dok se pred Sudom BiH prati većina, ali ne i svi predmeti ratnih zločina (100 predmeta pred Sudom BiH i 116 predmeta pred sudovima u entitetima). Misija OSCE-a je, u periodu između 2005. i 2010. godine, pratila ili prikupila informacije u oko 211 predmeta ratnih zločina (62 predmeta koji se odnose na 210 optuženih i 149 predmeta sa po jednim optuženim), koji su procesuirani pred sudovima u BiH.¹⁵ Osim toga, razgovori i kontakti sa predstavnicima pravosuđa, praktičarima i drugim relevantnim akterima, koji su obavljani za potrebe ovog Izvještaja i tokom redovnih aktivnosti Misije OSCE-a, uzeti su u obzir prilikom izrade zapažanja i preporuka u ovom Izvještaju. Kao dodatni izvor koji pruža podatke o istražnoj fazi postupka u predmetima ratnih zločina, provedeno je istraživanje s odabranim tužilaštvima, u periodu između maja i jula 2010. godine.¹⁶

14 Izvještajem Misije OSCE-a: *Procesuiranje predmeta ustupljenih Bosni i Hercegovini od strane MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11bis* razmatra se problem ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku, na stranicama 20-22. *Supra* fusnota 2.

15 Zaključno sa 15. septembrom 2010. godine. *Vidjeti* Sliku 1: *Broj predmeta započelih (podignute optužnice) od januara 2005. do septembra 2010.* i Sliku 2: *Broj optuženih u sudskim postupcima od januara 2005. do septembra 2010.*

16 Istraživanje je obuhvatilo određene tužioce u Doboju, Banjoj Luci, Bijeljini i Trebinju u RS, i Bihaću, Livnu, Mostaru, Sarajevu, Tuzli i Zenici u FBiH, kao i tužioce u Brčko distriktu BiH. Prilikom odabira tužilaštava, uzeti su u obzir postojanje otvorenih predmeta ratnih zločina i/ili broj neriješenih predmeta ratnih zločina na području njihove mjesne nadležnosti. U istraživanju je korišten detaljan upitnik, kreiran kako bi se prikupili podaci o istražnoj fazi postupka. Slično istraživanje, Misija OSCE-a provela je i za potrebe Izvještaja o procesuiranju predmeta ratnih zločina iz 2005. godine, *supra* fusnota 3.

1.3 Struktura Izvještaja

Izvještaj je koncipiran tako da u poglavlju 2 daje pregled procesa izrade prve Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina u BiH 2008. godine, kao odgovor na neke od ključnih izazova koji su se pojavili prilikom procesuiranja velikog broja predmeta ratnih zločina. U ovom poglavlju, također se daje ocjena provedbe Državne strategije do danas. U poglavlju 3, detaljno se analizira podjela nadležnosti u BiH i daje kritički osvrt na njoj svojstvene probleme, naročito u pogledu raspodjele predmeta ratnih zločina između Suda i Tužilaštva BiH i drugih sudova i tužilaštava u entitetima. Ova analiza ilustrira složenost rada na velikom broju neriješenih predmeta ratnih zločina u fragmentiranom pravosudnom sistemu, kao što je sistem u BiH. U poglavlju 4 dat je pregled postignuća i prepreka u vezi sa predmetima procesuiranim pred Sudom BiH od početka njegovog rada u punom kapacitetu, u martu 2005. godine. Poglavlje 5 predstavlja detaljnu analizu zapažanja u vezi s istragama i glavnim pretresima u predmetima ratnih zločina u entitetima u istom periodu. U poglavljima 6 i 7 razmatraju se problematični aspekti regionalne suradnje u procesuiranju predmeta ratnih zločina, odnosno politička podrška i podrška javnosti naporima domaćih pravosudnih institucija u sprečavanju nekažnjivosti. U poglavlju 8 predstavljen je niz preporuka upućenih državnim i entitetskim organima izvršne vlasti, nosiocima pravosudnih funkcija i praktičarima, a u svrhu rješavanja problema identificiranih u ovom Izvještaju.

2 Izrada i provedba *Državne strategije* za rad na predmetima ratnih zločina

U ovom poglavlju dat je pregled procesa izrade Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, njenih glavnih karakteristika, te ocjena napretka i prepreke u vezi s njenom dosadašnjom provedbom.

Neka od najvažnijih pitanja koja se obrađuju u ovom poglavlju su:

- teškoće u vezi sa prikupljanjem informacija o preciznom broju i prirodi predmeta ratnih zločina u radu kod sudova i tužilaštava u cijeloj BiH, uključujući probleme kao što su paralelne istrage.
- neriješeno pitanje primjene kriterija za odabir i ocjenu predmeta kao „najsloženijih“ i „manje složenih“, na osnovu kojih se određuje trebaju li se procesuirati pred Tužilaštvom i Sudom BiH, ili pred sudovima i tužilaštvima u entitetima i Brčko distrikta BiH.
- status provedbe drugih važnih segmenata Državne strategije, uključujući procjenu kapaciteta za provođenje istraga, krivično gonjenje i suđenje u predmetima ratnih zločina u entitetima i osiguravanje postojanja odgovarajućeg institucionalnog okvira za zaštitu i podršku svjedocima u cijeloj BiH.

2.1 Kontekst

Čak i nakon što su Sud BiH i Tužilaštvo BiH počeli sa radom u punom kapacitetu, 2005. godine, i dalje su postojali neriješeni predmeti ratnih zločina, čiji su broj i priroda bili nepoznati, kao i brojni dodatni problemi, koji su utjecali na uspješnost i efikasnost procesuiranja predmeta ratnih zločina. Potreba da se iznađe strateški pristup problematici rješavanja predmeta ratnih zločina u BiH, prepoznata je 2007. godine. Na zahtjev OHR-a, u oktobru 2007. godine, Ministarstvo pravde BiH formiralo je Radnu grupu za izradu strategije za rješavanje problema vezanih za ratne zločine.¹⁷ Radnom grupom je predsjedavao glavni tužilac Tužilaštva BiH.¹⁸ Glavni cilj tog procesa bio je da se sastanu rukovodioci najvažnijih pravosudnih institucija u državi, s nadom da će se dogovoriti oko rješenja u vezi sa nekim od najhitnijih pitanja. Ta pitanja odnosila su se na raspoređivanje predmeta i određivanje prioriteta u njihovom procesuiranju, primjenu materijalnog krivičnog prava, zaštitu i podršku svjedocima, te na općenito slabu suradnju i koordinaciju u procesuiranju predmeta ratnih zločina, kako između pravosudnih institucija u BiH, tako i među državama

17 OHR je *ad hoc* međunarodna institucija odgovorna za nadzor nad provedbom civilnog aspekta sporazuma kojim je okončan rat u Bosni i Hercegovini, s ciljem da pomogne u rješavanju problema u toj oblasti. *Vidjeti:* www.ohr.int.

18 Radnom grupom za izradu Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina predsjedavali su uzastopno glavni tužioc i Tužilaštva BiH; novi glavni tužilac imenovan je nedugo nakon započinjanja procesa izrade.

na području bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) (vidjeti poglavlje 6 *Regionalna suradnja*).

Nakon početnog perioda, u kojem je postignut minimalan napredak, u februaru 2008. godine, Vijeće za implementaciju mira BiH, uvrstilo je usvajanje strategije za rad na predmetima ratnih zločina u pet ciljeva koje BiH mora ispuniti, kako bi se omogućila tranzicija OHR-a u Ured specijalnog predstavnika Evropske unije, i tako intenziviralo prisustvo EU u BiH.¹⁹ To je za posljedicu imalo ubrzanje procesa, te su se, od aprila 2008. godine, sjednice Radne grupe za izradu strategije počele održavati redovno. Bila je potrebna detaljna rasprava o složenom pravnom i institucionalnom okviru za procesuiranje ratnih zločina u BiH, kako bi se identificirali brojni problemi i pronašla moguća rješenja. Sud BiH i Tužilaštvo BiH imali su ključnu ulogu u tom procesu, kao i Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, Republičko tužilaštvo Republike Srpske, Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine i Javno tužilaštvo Brčko distrikta BiH, te Ministarstvo pravde BiH. Za vrijeme procesa izrade *Državne strategije*, predsjednik Suda BiH i tadašnji šef Posebnog odjela za ratne zločine, odnosno zamjenik glavnog tužioca Tužilaštva BiH, podnijeli su i svoje iscrpne prijedloge nacrtu za diskusiju. Iako je činjenica da je međunarodna zajednica kontinuirano podržavala i pratila proces (uključujući Misiju OSCE-a, OHR, Specijalnog predstavnika Evropske unije i Razvojnog programa Ujedinjenih naroda u BiH), predložena i dogovorena rješenja zaista su rezultat zajedničkih napora domaćih institucija.

Od samog početka je dogovoreno da će se **Državna strategija baviti problemima u vezi s istragom, krivičnim gonjenjem i suđenjima u predmetima ratnih zločina**. Važna srodna problematika, kao što je traženje nestalih osoba i potreba za komplementarnim mehanizmima tranzicijske pravde, morala je biti izdvojena, kako bi se usredsrijedilo na značajne izazove u vezi sa pravnim i institucionalnim okvirom za procesuiranje predmeta ratnih zločina u krivičnopravnom sistemu.²⁰ Zbog toga je jedno od ključnih pitanja o kojima je trebalo donijeti odluku u procesu izrade *Državne strategije* bilo treba li ubuduće „centralizirati“ procesuiranje svih predmeta ratnih zločina pred Sudom BiH, ili da se zadrži *status quo*, odnosno da se predmeti na koordinirani način procesuiraju i pred Sudom BiH i pred sudovima u entitetima.²¹ Odluka da se predmeti procesuiraju samo pred Sudom BiH, značila bi prestanak ovlaštenja za postupanje sudova u entitetima u predmetima ratnih zločina. Takav potez bi rezultirao nemogućnošću ocjene i prenošenja vođenja postupka u manje osjetljivim ili manje složenim predmetima sa Suda BiH na deset kantonalnih, pet okružnih i Osnovni sud Brčko distrikta BiH, čime bi se eliminirali mnogi nedostaci

19 Saopćenje Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira BiH, 20. februara 2008. godine (dostupno na: http://www.ohr.int/pic/default.asp?content_id=42667).

20 Izrada *Strategije tranzicijske pravde u BiH* trajat će od 2010. do 2012. godine pod vodstvom Ekspertne radne skupine, koju je ovlastilo Vijeće ministara BiH. *Vidjeti*, Vijeće ministara, Odluka o formiranju Ekspertne radne skupine za izradu *Strategije tranzicijske pravde u Bosni i Hercegovini* i Akcijskog plana za njenu provedbu (21. siječnja 2009. godine).

21 *Vidjeti* poglavlje 3, *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH, infra*.

fragmentiranog pristupa. S druge strane, drugo rješenje značilo je **rješavanje problema u vezi sa podjelom tereta procesuiranja predmeta ratnih zločina između Suda BiH i sudova u entitetima, uspostavom režima veće koordinacije** (predvođenog Sudom BiH) i nizom promjena, osmišljenih da poboljšaju funkcioniranje sistema. Iako ne bez prijevora, na kraju je jednoglasno odlučeno da se usvoji drugi pristup, koji je nazvan „koordinirani i centralizirani pristup“.²² Takav pristup smatrao se najboljim rješenjem, koje će dovesti do postizanja sveukupnog **cilja da se najprioritetniji predmeti procesuiraju u roku od sedam godina, a svi ostali u periodu od 15 godina.** Treba istaknuti da, dok su neke rasprave u vezi sa donošenjem odluke o važnim aspektima budućnosti procesuiranja predmeta ratnih zločina u BiH bile oštre, ni u jednom trenutku nije bilo naznaka bilo kakvih političkih motiva u pozadini.

Drugo složeno i s tim povezano pitanje u fazi izrade bila je **neusuglašena primjena materijalnog prava u predmetima ratnih zločina**, što očigledno narušava princip jednakosti građana pred zakonom **u predmetima ratnih zločina u kojima se sudi pred različitim sudovima u BiH.** U praksi, primjena različitih krivičnih zakona dovodi do izrazitih razlika u visini kazni koje za ratne zločine izriču različiti sudovi u BiH. Ova problematika, koja se detaljnije razmatra u poglavlju 3 pod nazivom *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH*, posljedica je suprotstavljenih stajališta sudova u entitetima u pogledu primjenjivog materijalnog prava. Ovo se odnosi na dilemu o primjeni Krivičnog zakona BiH iz 2003. godine ili Krivičnog zakona SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme oružanog sukoba, odnosno stava da treba primijeniti blaži zakon²³ - Krivični zakon SFRJ, koji predviđa niži opći maksimum i minimum propisane kazne za ratne zločine nego Krivični zakon BiH.²⁴ Radna grupa za izradu *Državne strategije* razmotrila je prijedlog da se odredbe Zakona o krivičnom postupku BiH o prenošenju vođenja postupka izmijene i dopune, kako bi se propisalo da predmeti ratnih zločina, ustupljeni iz nadležnosti Suda BiH sudovima u entitetima, moraju biti procesuirani u skladu sa Krivičnim zakonom BiH. Međutim, Radna grupa nije se složila oko toga da li ovakvo rješenje predstavlja uplitanje u samostalnost suda u tumačenju i primjeni materijalnog krivičnog zakona.

---

22 *Vidjeti*, Državna strategija, ciljevi i očekivani rezultati, *supra* fusnota 13.

23 Primjena "instituta blažeg zakona" (odnosno primjena zakona koji je blaži za počinioca) smatra se sastavnim dijelom vladavine prava. *Vidjeti Scoppola protiv Italije*, broj: 2, ESLJP, broj: 10249/03, (17. septembar 2009. godine) paragrafi 105-108; 108 *et seq.* Primjena *instituta* blažeg zakona propisana je u članu 4. stav 2. Krivičnog zakona BiH.

24 Krivični zakon BiH iz 2003. godine primjenjuje se u postupcima pred Sudom BiH; što je Ustavni sud BiH u predmetu *Maktouf* našao opravdanim (Ustavni sud BiH, presuda broj: AP-1785/06, u predmetu *Abduladhim Maktouf*, 30. mart 2007. godine). Minimalna kazna zatvora propisana u Krivičnom zakonu BiH iz 2003. godine za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine je kazna zatvora u trajanju od deset godina, dok je maksimalna kazna, koja se može izreći, kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 45 godina. Prema Krivičnom zakonu SFRJ, za ratni zločin može se izreći minimalna kazna zatvora od 5 godina i maksimalna kazna zatvora u trajanju od 15 godina ili smrtna kazna, s alternativno propisanom kaznom zatvora od 20 godina. Potpisivanjem Daytonskog mirovnog sporazuma, čiji je sastavni dio Ustav BiH, u decembru 1995. godine, smrtna kazna više nije mogla biti izrečena, jer bi predstavljala povredu Protokola 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLPJ); zbog toga bi se, prema ovom Zakonu, kao maksimalna kazna zatvora mogla izreći kazna zatvora od 20 godina.

Smatralo se da postoji veliki rizik da nosioci pravosudnih funkcija ne bi prihvatili zakonom nametnutu obavezu primjene Krivičnog zakona BiH kao legitiman pristup. Kao kompromis, tekst izmjena i dopuna, koji je sadržavao ovakvo rješenje (zajedno sa drugim nacrtima izmjena i dopuna odredbi o prenošenju vođenja postupka i raspodjele predmeta), dostavljen je, zajedno sa finaliziranim strateškim dokumentom, Ministarstvu pravde BiH, koje je bilo zaduženo, kao odgovorna institucija, za formiranje Radne grupe koja će izraditi prijedlog izmjena i dopuna preporučenih u *Državnoj strategiji*. Na kraju, prijedlog nije usvojen.²⁵ Dva druga parcijalna rješenja ovog problema identificirana su i uvrštena u *Državnu strategiju*: prvo, izmjene i dopune Zakona o Sudu BiH i zakona o sudovima u entitetima i Brčko distriktu BiH, kako bi se predvidjele redovne zajedničke sjednice Odjela za ratne zločine Apelacionog odjeljenja Suda BiH, vrhovnih sudova entiteta i Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, na kojima bi se zauzimali zajednički stavovi u predmetima ratnih zločina. Prema drugom rješenju, Sud BiH mogao bi donijeti obavezujuće uputstvo u kojem se daje tumačenje Suda u pogledu primjenjivog materijalnog prava, iako nije bilo jasno na koji način bi uputstvo imalo obavezujuću snagu za sudove u entitetima, s obzirom na nepostojanje hijerarhije između Suda BiH i drugih sudova u BiH. Ovim problem neujednačene primjene zakona nije u potpunosti riješen, jer je tumačenje i primjena zakona na slobodnoj ocjeni suda. Do danas, nijedno od ovih rješenja nije u potpunosti primijenjeno.

Nakon što su dva ključna problema donekle riješena, dogovor oko niza strateških mjera o drugim pitanjima postignut je brzo i jednostavno, te su usvojene u roku koji je postavio OHR. Rezultirajući dokument – *Državnu strategiju*²⁶ – usvojilo je Vijeća ministara BiH, 29. decembra 2008. godine, i ona predstavlja sveobuhvatni pristup postizanja zadatih ciljeva i rješavanja niza drugih ključnih problema. Relevantna poglavlja Strategije obrađuju efikasno upravljanje predmetima, povećanje kapaciteta sudova i tužilaštava za procesuiranje predmeta ratnih zločina (posebno u entitetima), jačanje regionalne suradnje, osiguravanje odgovarajuće podrške i zaštite svjedoka, te izradu plana za procesuiranje ratnih zločina, zasnovanog na konceptu programskog budžetiranja.²⁷ Svi navedeni aspekti detaljnije su obrađeni u daljnjem tekstu.

2.2 Pregled i opća ocjena provedbe

Usvajanje *Državne strategije* predstavljalo je važnu prekretnicu za BiH i za njene stalne napore da počinioци odgovaraju za ratne zločine. **Međutim, još važniji zadatak, provedba mjera predviđenih *Državnom strategijom*, skoro dvije**

25 Ovo je odlučeno na sastanku tijela koje je imenovalo Ministarstvo pravde BiH - Tim za praćenje i ocjenu primjene krivičnog zakonodavstva (CCIAT), od 21. januara 2009. godine.

26 Državna strategija, *supra* fusnota 13.

27 To će osigurati postojanje odvojenog računovodstvenog i budžetskog evidentiranja sredstava potrebnih za procesuiranje predmeta ratnih zločina, što bi, zauzvrat, trebalo omogućiti buduće planiranje i ulaganje u kapacitete za procesuiranje predmeta ratnih zločina.

godine nakon njenog usvajanja, pokazao se složenim, bremenitim problemima i sporim. Ovakva situacija, u kombinaciji sa nesigurnošću koja je postojala tokom izrade *Državne strategije* u pogledu buduće uključenosti pravosuđa u entitetima u rješavanje predmeta ratnih zločina, rezultirala je primjetnom tendencijom opadanja broja procesuiranih predmeta u entitetima od 2008. godine.²⁸ Važan uvjet, naglašen u *Državnoj strategiji*, navodi da sudovi i tužilaštva u BiH imaju dužnost da „bez odlaganja nastave rad na rješavanju predmeta ratnih zločina i u okviru postojećih zakona.“²⁹ Imajući u vidu činjenicu da zakon jasno propisuje da sudovi i tužilaštva nastave procesuirati predmete ratnih zločina, zajedno sa VSTV-ovim razboritim podsjećanjem pravosuđa na uvjet u *Državnoj strategiji*, predmeti ratnih zločina nisu se potpuno prestali procesuirati, usprkos ne odveć ustrajnoj provedbi *Državne strategije*. Ovo pitanje dalje se razmatra u poglavlju 5, *Predmeti ratnih zločina pred sudovima i tužilaštvima u entitetima*.

2.2.1 Prikupljanje podataka o predmetima i upravljanje predmetima

Prije svega, treba istaknuti da Radna grupa, zadužena za izradu *Državne strategije*, nije uspjela postići cilj da dobije potpun pregled svih predmeta ratnih zločina (koji bi uključivao status predmeta, historijat postupka, pravnu kvalifikaciju, stepen složenosti, itd.). Ovaj zadatak je jednostavno bio prevelik, da bi bio izvršen tokom izrade *Državne strategije*. Ipak, završetak **prikupljanja podataka o neriješenim predmetima ostaje i dalje bitan korak ka njihovom razumijevanju, kako u kvantitativnom, tako i u kvalitativnom pogledu**, i zbog toga je neophodan preduvjet za donošenje odluka o politici raspodjele, određivanju prioriteta i odabiru predmeta za procesuiranje.³⁰ Dok aneksi *Državne strategije* sadrže veliki broj statističkih podataka, prikupljenih tokom njene izrade u vezi sa vrstom predmeta na svim nivoima, ubrzo je postalo očigledno da su informacije nepotpune i nedovoljno jasne, da bi se odmah pristupilo raspodjeli neriješenih predmeta. Zbog toga je prvi zadatak Nadzornog tijela, koje je formiralo Vijeće ministara BiH u svrhu praćenja provedbe *Državne strategije*, bio upućivanje zahtjeva **sudovima i tužilaštvima da dostavljaju redovne izvještaje o neriješenim predmetima ratnih zločina**. Taj proces je, u velikoj mjeri, trebalo koordinirati Tužilaštvo BiH, pošto se većina izvještaja odnosi na

28 Vidjeti poglavlje 5, *Predmeti ratnih zločina pred sudovima i tužilaštvima u entitetima, infra*.

29 *Državna strategija, supra* fusnota 13, na stranici 11 (*Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina* (dostupna na: <http://www.mpr.gov.ba/userfiles/file/Projekti/Drzavna%20strategije%20za%20rad%20na%20predmetima%20RZ.pdf>).

30 „Raspodjela predmeta“ podrazumijeva proces odlučivanja o tome hoće li se predmet procesuirati pred Sudom BiH i Tužilaštvom BiH ili drugim sudovima i tužilaštvima, i, ako će se predmeti i procesuirati pred drugim sudovima i tužilaštvima, pred kojim. „Određivanje prioriteta“ podrazumijeva proces donošenja odluke da se u određenom predmetu provede istraga i procesuiraju prije drugih predmeta. „Odabir“ podrazumijeva proces odlučivanja da se formalno pokrene postupak protiv jednog ili više počinilaca.

predmete u istražnoj fazi postupka.³¹ Ovaj proces izvještavanja trajao je tokom 2009. i 2010. godine. Tužilaštvo BiH je, do aprila 2010. godine, izvijestilo o postojanju **oko 1381 predmeta ratnih zločina, koji se odnose na oko 8249 osumnjičenih osoba, koji su se nalazili u radu kod 17 tužilaštava koji procesuiraju predmete ratnih zločina**³² – što je puno manje od procjene iz 2007. godine, kada se govorilo o broji od 13 do 17 hiljada počilaca³³. Ove brojke ukazuju na mogućnost da otvoreni predmeti stvarno budu riješeni u roku, zadatom Državnom strategijom, imajući na umu vrijeme i resurse koji su na raspolaganju domaćim pravosudnim institucijama. S obzirom na to da su, od usvajanja novog Zakona o krivičnom postupku 2003. godine, sudovi u BiH riješili ukupno 216 predmeta ratnih zločina (62 predmeta koja se odnose na 210 optuženih i 154 predmeta sa po jednim optuženim), čini se razumnim očekivati da sistem može procesuirati 1300 predmeta u sljedećih 13 godina (odnosno, do kraja roka predviđenog Državnom strategijom). Također je za nadati se da će dva dodatna faktora biti od pomoći u ubrzanju rješavanja i smanjenja broja otvorenih predmeta ratnih zločina. Prvo, puna provedba dijela Državne strategije, koji se odnosi na efikasnost u procesuiranju, trebala bi omogućiti da se godišnje procesuiraju više predmeta. Drugo, donešenje naredbi o obustavljanju istrage, ukoliko se ustanovi da nema dovoljno dokaza da je osumnjičeni učinio krivično djelo, također bi trebalo smanjiti broj otvorenih predmeta.

Ključni element u naporu da se prikupe podaci o neriješenim predmetima bio je osiguranje koordinacije između glavnih tužilaca BiH, RS, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH. Zbog toga su oni redovno pozivani da prisustvuju sastancima Nadzornog tijela, iako nisu formalno njegovi članovi.³⁴ Usprkos tome, bilo je evidentno da je kašnjenje prilikom prikupljanja podataka o neriješenim predmetima djelomično nastalo zbog neujednačenog izvještavanja tužilaštava u entitetima, iako su neke institucije – kao što je Federalno tužilaštvo Federacije BiH – pokušale da koriste istu metodologiju u pripremi izvještaja o predmetima. Osim toga, Nadzorno tijelo poduzelo je korake da se obave konsultacije, sa svim tužiocima koji rade na predmetima ratnih zločina u BiH, u vezi sa njihovom odgovornošću, koja proizlazi

31 Izvještaj o radu Nadzornog tijela za praćenje provedbe Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, juli 2010. godine (u kojem se navodi: „u svrhu utvrđivanja tačnog broja predmeta i imena prijavljenih osoba, glavni tužilac Tužilaštva BiH zadužen je za utvrđivanje tačne informacije, pojedinačno za svako tužilaštvo i ukupno za sva tužilaštva (broj predmeta, kategorizacija predmeta i imena prijavljenih osoba) i za dostavljanje tih informacija Nadzornom tijelu, najkasnije do 1. septembra [2009. godine].“).

32 Izvještaj Tužilaštva BiH Nadzornom tijelu na desetom sastanku, od 13. aprila 2010. godine. Pregled predmeta zaključno sa 22. martom 2010. godine. Uz 1381 KT RZ (predmeti ratnih zločina u kojima je poznat počilac), pregledom je utvrđeno da postoji ukupno 1859 KTA RZ predmeta u kojima nije izvjesno postojanje krivičnog djela ratnog zločina i također služi za oznaku raznih krivičnih predmeta u vezi sa predmetima ratnih zločina) i 310 KTN RZ predmeta (predmeti ratnih zločina u kojima su počinioci nepoznati). Broj mogućih počilaca u predmetima KTA i KTN nije poznat.

33 Vidjeti, naprimjer, podatke Tužilaštva BiH iznesene u nacrtu Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina iz augusta 2008. godine.

34 U sastav Nadzornog tijela imenovani su predstavnici VSTV-a, Ministarstva pravde BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, Ministarstva pravde Federacije BiH, Ministarstva pravde RS, Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH, Ministarstva finansija i trezora BiH, Ministarstva finansija RS i Ministarstva finansija FBiH. Nadzornim tijelom lično predsjedava predsjednik VSTV-a, dok je potpredsjednik sekretar Ministarstva pravde BiH.

iz Državne strategije.³⁵ Tužilaštvo BiH je, u septembru 2009. godine, ukazalo na to da je za okončanje procesa prikupljanja podataka o predmetima potrebno organizirati obilazak tužilaštava u entitetima, kako bi se razjasnila pitanja u vezi sa brojem neriješenih predmeta. Ovaj takozvani „fizički“ proces pregleda predmeta doveo je do neočekivanih saznanja o mogućnosti postojanja **većeg broja paralelno vođenih predmeta u tužilaštvima u entitetima i u Tužilaštvu BiH.**³⁶ Dokaz o postojanju paralelnih istraga u predmetima na državnom nivou i u entitetima, naročito je izazvao zabrinutost kod Tužilaštva BiH. Kao posljedica toga, ukazala se potreba za direktnim razgovorima između Tužilaštva BiH i tužilaštava u entitetima, kako bi se odmah razjasnilo koja institucija treba postupati u određenom predmetu. Ti razgovori vođeni su u proljeće 2010. godine.³⁷ Problem paralelnih istraga u predmetima ratnih zločina i dalje je iznimno zabrinjavajući, iako se očekuje da će redovni proces ažuriranja evidencije predmeta i donošenje odluka o raspodjeli tih predmeta omogućiti identificiranje i ispravljanje takvih grešaka.

Podnošenje izvještaja Suda BiH u vezi sa stepenom složenosti predmeta u radu kod pravosudnih institucija u entitetima i presudama donesenim u predmetima ratnih zločina također je kasnilo i bilo popraćeno teškoćama. Iz tog razloga je predsjednik Suda BiH upozorila Nadzorno tijelo, na sastancima u septembru 2009. godine, i ponovno u junu 2010. godine, da većina sudova i tužilaštava u entitetima ne podnose redovne i potpune izvještaje.³⁸ Ti izvještaji neophodni su kako bi Sud BiH bio u mogućnosti odlučiti o eventualnom preuzimanju predmeta *ex officio* na osnovu člana 449., stav 2. ZKP-a BiH.³⁹ Sud BiH, do septembra 2010. godine, još uvijek nije bio dobio potpune izvještaje koji bi mu omogućili da ispuni svoju obavezu, bez adekvatnog objašnjenja zašto je to tako.

Usprkos kašnjenju u procesu prikupljanja podataka o predmetima, Tužilaštvo BiH više puta je nagovijestilo da će, od januara 2010. godine, ubrzati prenošenje vođenja postupka u predmetima u skladu sa članom 27a. Zakona o krivičnom postupku

---

35 Sastanke glavnih tužilaca i tužilaca koji rade na predmetima ratnih zločina u entitetima organiziralo je VSTV u Tesliću, 23. i 24. novembra 2009. godine, i u Bijeljini, 7. i 8. juna 2010. godine. Glavni tužioc kantonalnih i okružnih tužilaštava također su pozivani na sastanke Nadzornog tijela, kako bi predstavili rad svojih institucija na provedbi Strategije.

36 Šef Posebnog odjela za ratne zločine Tužilaštva BiH podnio je izvještaj na šestom sastanku Nadzornog tijela (6. novembar 2009. godine) da možda ima čak 365 takvih predmeta sa 910 osumnjičenih.

37 Naprimjer, predmet *Radić i drugi*, u kojem je tada bila donesena prvostepena presuda (presuda Suda BiH, 20. februara 2009. godine, broj: X-KR-05/139; presuda ukinuta i određeno održavanje pretresa, koji nije započeo u vrijeme pisanja ovog Izvještaja), identificiran je kao jedan od takvih predmeta u kojem se i dalje vodila istraga u entitetu (Kantonalno tužilaštvo u Mostaru).

38 *Vidjeti*, naprimjer, dopis kabineta predsjednika Suda BiH u vezi sa „Državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina,“ od 2. juna 2010. godine.

39 *Vidjeti* poglavlje 3, *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH, infra.*

BiH.⁴⁰ Međutim, kao što je navedeno u poglavlju 3, *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH*, do oktobra 2010. godine, zapravo je u malom broju predmeta preneseno vođenje postupka. Čini se da je navedeno direktna posljedica velikog nedostatka u procesu prikupljanja podataka o predmetima, odnosno propust da se prikupe kvalitativni podaci koji bi pratili statističke. Ovaj problem, u kombinaciji sa velikim brojem otvorenih pitanja u vezi s mehanizmom za raspodjelu predmeta (ova problematika detaljnije se obrađuje u poglavlju 3, *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH*), priječi korištenje tih podataka. Drugo, način na koji se provodi prikupljanje podataka o neriješenim predmetima do sada nije rezultirao prikupljanjem svih potrebnih informacija, kako bi se donijele odluke o raspodjeli neriješenih predmeta između Suda i Tužilaštva BiH i sudova i tužilaštava u entitetima na osnovu stepena složenosti predmeta. U svojoj ukupnosti, ovi problemi ozbiljno sprečavaju provedbu ključne komponente *Državne strategije*.

Navedena situacija rezultat je načina na koji se do sada vršilo prikupljanje podataka, pri kojem se naglasak stavljao na prikupljanje informacija o ukupnom broju predmeta prema oznakama,⁴¹ umjesto da se ključne informacije izvuku iz samog predmeta. To znači da, usprkos tome što sada postoje prilično tačni podaci o broju *predmeta* i osumnjičenih, i gdje se ti predmeti nalaze, još uvijek se malo zna o njihovoj *prirodi*. **Prikupljanje podataka o težini krivičnog djela, svojstvu i ulozi počinioca, kvalitetu istrage predmeta, potencijalnoj dostupnosti osumnjičenih, mjestu koje zauzima na listi prioriteta tužilaštva**, itd., nije provedeno.⁴² Kvalitativno prikupljanje podataka o nezavršenim predmetima bilo bi u skladu s obrascem u Aneksu B *Državne strategije*, pomoću kojeg se informacije o predmetu mogu evidentirati na način svrsishodan za ocjenu relativne osjetljivosti i/ili složenosti predmeta.⁴³ Prema saznanju Misije OSCE-a, od usvajanja *Državne strategije*, osim zahtjeva koji je uputila

40 Odredbe člana 27a. Zakona o krivičnom postupku BiH propisuju prenošenje vođenja postupka za krivična djela iz Glave XVII Krivičnog zakona BiH i glase.

- (1) Ako se postupak vodi za krivična djela iz člana 171. do 183. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, Sud može rješenjem prenijeti vođenje postupka drugom sudu, na čijem je području pokušano ili izvršeno krivično djelo, najkasnije do kazazivanja glavnog pretresa, a uzimajući u obzir težinu krivičnog djela, svojstva počinioca i ostale okolnosti važne za ocjenu složenosti predmeta.
- (2) Sud rješenje iz stava (1) ovog člana može donijeti i na prijedlog stranaka ili branioca, a u fazi istrage samo na prijedlog tužioca; .
- (3) Rješenje iz stava (1) ovog člana donosi Vijeće sastavljeno od trojice sudija iz člana 24. stav (7) ovog zakona. Protiv rješenja Vijeća žalba nije dozvoljena.

41 Naprimjer, označavanje predmeta kao KT RZ, KTA RZ, ili KTN RZ. *Vidjeti supra* fusnotu 32.

42 Softverska alatka pogodna za ovaj zadatak – *Baza podataka o otvorenim predmetima ratnih zločina* – u upotrebi je u Tužilaštvu BiH i vodi je tim analitičara. Nažalost, ova alatka nije, čini se, dovoljno povezana sa procesom prikupljanja podataka o broju predmeta koje nadgleda Nadzorno tijelo.

43 Aneks B strukturira podatke o predmetima na sljedeći način: *Oznaka predmeta i status predmeta; Ime i prezime osumnjičenog/ih; Prebivalište/boravište osumnjičenog/ih; Svojstvo osumnjičenog/ih u vrijeme učinjenja (naprimjer, vojni ili policijski čin, politička funkcija, civil, itd.) i uloga u učinjenju djela; Kratak opis djela (na kraju opisa navesti i kvalifikaciju); Vrijeme i mjesto učinjenja (općina); Broj žrtava; Da li su određene mjere zaštite svjedoka (navesti koje) i/ili koje je mjere potrebno odrediti?; Napomene (u vezi predmeta, svjedoka, osumnjičenog, posljedica djela, itd.).*

predsjednik Suda BiH, u junu 2010. godine, sudovi i tužilaštva u entitetima nikad nisu dobili jasne instrukcije o tome kako podnositi izvještaje u skladu s Aneksom B *Državne strategije*.⁴⁴ Ovaj nedostatak, odnosno neprikupljanje kvalitativnih podataka koji će pratiti statističke podatke – ometa raspodjelu predmeta. Zbog toga, u trenutku pisanja ovog Izvještaja, prikupljanje podataka o predmetima ratnih zločina i dalje ostaje prioritetni zadatak, kako za Nadzorno tijelo, tako i za pravosudne institucije.

Problem koji se javlja u vezi s prikupljanjem podataka o predmetima i raspodjelom neriješenih predmeta, u skladu sa ciljevima *Državne strategije*, jeste primjena kriterija za ocjenu složenosti predmeta i shodna odluka hoće li se procesuirati pred Sudom i Tužilaštvom BiH ili sudovima i tužilaštvima u entitetima. Prema Državnoj strategiji, **„najsloženiji predmeti“ trebaju biti procesuirani pred Sudom i Tužilaštvom BiH, dok će predmeti, koji se ocijene kao „manje složeni“, procesuirati pred kantonalnim i okružnim sudovima u entitetima i Osnovnim sudom Brčko distrikta BiH**, čime je zamijenjeno ranije ocjenjivanje predmeta prema oznakama „vrlo osjetljiv“ ili “osjetljiv”.⁴⁵ Kriteriji za pregled predmeta ratnih zločina (kriteriji za ocjenu stepena složenosti predmeta) *Državne strategije*, koji se nalaze u Aneksu A, uključuju ocjenu težine krivičnog djela, svojstva i uloge počinioca, te ostalih okolnosti. Dok su Orijentacioni kriteriji Pravilnika o pregledu predmeta ratnih zločina (kriteriji za ocjenu osjetljivosti predmeta) povlačili jasnu razliku između predmeta koji se mogu smatrati vrlo osjetljivim⁴⁶ ili osjetljivim,⁴⁷ kriteriji za pregled i ocjenu složenosti predmeta sastoje se od liste kriterija i drugih okolnosti koje se uzimaju u obzir prilikom određivanja „da li će se postupak voditi pred Sudom BiH”.⁴⁸ Prema kriterijima složenosti, pravna kvalifikacija krivičnog djela genocida, zločina protiv čovječnosti, ili ratnih zločina protiv civilnog stanovništva ili ratnih zarobljenika, služi kao početna osnova za ocjenu predmeta kao složenijeg, iako „neki drugi kriteriji [moraju] također biti ispunjeni.“ Naprimjer, „masovna ubistva (ubistvo većeg broja lica, sistematsko ubijanje)“ indikator su ozbiljne težine, a „rukovodeća funkcija u upravljanju logorima i zatočeničkim centrima“ indikator je svojstva i uloge počinioca. Povezanost s drugim predmetima i mogućim počiniocima, interes žrtava i svjedoka (posebno onih kojima su prethodno određene mjere zaštite) i „posljedice

44 Dopis Kabineta predsjednice Suda BiH „Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina“, od 2. juna 2010. godine, *supra* fusnota 38.

45 Državna strategija, *supra* fusnota 13 (u kojoj se navodi: „Postoji jasna opredijeljenost države BiH da se najsloženiji predmeti ratnih zločina iz obje navedene grupe procesuiraju pred Sudom i Tužilaštvom BiH, a da se predmeti koji se ocijene kao manje složeni procesuiraju pred kantonalnim, odnosno okružnim sudovima i tužilaštvima entiteta i na Osnovnom sudu, odnosno Tužilaštvu Brčko distrikta BiH.“). Problemi u vezi sa statusom dva seta kriterija razmatraju se u poglavlju 3, *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH, infra*.

46 Krivična djela kvalificirana kao genocid, počinioci u rangu političkih lidera ili vojnih zapovjednika, i okolnosti, kao što je postojanje svjedoka “insajdera” u predmetu, značili su da će predmet dobiti oznaku “vrlo osjetljiv”. Vidjeti Pravilnik o pregledu predmeta ratnih zločina, čiji je sastavni dio dokument pod nazivom: Orijentacioni kriteriji za ocjenjivanje osjetljivih predmeta Jedinice *pravila puta* (Tužilaštvo BiH, 28. decembar 2004. godine);

47 Naprimjer, krivična djela kvalifikovana kao silovanje, počinioci u rangu običnih političara ili vojnika, ili okolnosti, kao što je potreba za određivanjem mjere zaštite svjedoka, moglo je značiti da će predmet dobiti oznaku „osjetljiv“. Vidjeti *Orijentacione kriterije, Ibid*.

48 Aneks A, Državna strategija, *supra* fusnota 13.

zločina na lokalnu zajednicu“, druge su okolnosti koje se mogu uzeti u obzir prilikom odlučivanja o raspodjeli predmeta. Ukratko, kriteriji su izuzetno široki i ne daju jasne smjernice o tome koji stepen treba doseći, kako bi se opravdala oznaka „najsloženijeg“ ili „manje složenog“ predmeta. U isto vrijeme, kako je upozoreno u Aneksu A, ocjena predmeta kao „manje složenog“, ne isključuje mogućnost da se predmet procesuiru pred Tužilaštvom i Sudom BiH, ukoliko postoje izuzetne okolnosti – naprimjer, potreba za osiguranjem mjera zaštite za svjedoke, koje možda nisu dostupne u entitetima.⁴⁹

Nesporno, kriteriji za ocjenu složenosti predmeta ne daju dovoljno novih smjernica tužiocima. U cijelosti, novi kriteriji oslanjaju se uglavnom na istu vrstu dvojake ocjene ozbiljnosti, koja je korištena u Pravilniku. Novi kriteriji malo upućuju na faktore koji se, očigledno, odnose na složenost krivičnog gonjenja i suđenja u predmetima ratnih zločina, kao što su predmeti sa više optuženih ili uključuju kompleksne teorije krivične odgovornosti i načina počinjenja (naprimjer, udruženi zločinački poduhvat). Ipak, ocjena zasnovana na težini krivičnog djela čini se prihvaćenom od pravosudnih tijela kao najprimjerenija metoda odlučivanja o raspodjeli predmeta.⁵⁰ Međutim, kriteriji omogućavaju sudijama i tužiocima veliki stepen diskrecije u njihovoj primjeni. U teoriji, kriteriji mogu biti interpretirani na bilo koji način, kako bi se opravdala ocjena da se određeni predmet procesuiru pred Sudom i Tužilaštvom BiH, te tako predstavljaju rizik da bi cijela premisa zajedničke raspodjele predmeta, predviđena Državnom strategijom, u praksi mogla biti oborena. Ovo također može dovesti do toga da Tužilaštvo BiH bude optuženo da bira predmete sa najjačim dokazima za procesuiranje na državnom nivou, a da vraća predmete sa slabim dokazima tužilaštvima u entitetima; takve pritužbe već su se čule od tužilaca.⁵¹ Iako najvažniji problemi koji utječu na raspodjelu predmeta proizilaze iz postupka (vidjeti poglavlje 3, *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH*), evidentno je da bi **Sud BiH i Tužilaštvo BiH trebali usvojiti dosljedan pristup u primjeni kriterija**. Zbog toga bi „redovni sastanci sa ciljem da se osigura jedinstvena primjena usuglašanih kriterija (Aneks A)“ između Suda BiH i Tužilaštva BiH predviđeni *Državnom strategijom*, trebali početi prije očekivanog velikog priliva prijedloga za prenošenje vođenja postupka.⁵² Štoviše, bilo bi korisno kada bi Tužilaštvo BiH izradilo interne smjernice koje naglašavaju dosljednu primjenu kriterija, na način koji je u skladu sa ciljevima Državne strategije. Takve smjernice mogle bi pobrojati konkretne pokazatelje, prema kojima je neki predmet pogodan za procesuiranje u entitetima. Sud BiH trebao bi pažljivo nadzirati primjenu kriterija u rješenjima o prenošenju vođenja postupka i primjenjivati odgovarajući standard osnovanosti na prijedloge Tužilaštva BiH.

49 *Ibid.*

50 Kriterije za pregled predmeta izradio je zajednički tim, sastavljen od predstavnika Suda BiH i Tužilaštva BiH, 2008. godine.

51 Vidjeti također poglavlje 5, *Predmeti ratnih zločina pred sudovima i tužilaštvima u entitetima, infra.*

52 Vidjeti tabelu strateških mjera i rokova za provedbu, Državna strategija (strateška mjera broj 12), *supra* fusnota 13.

Konačno, treba također primijetiti da kriteriji za pregled, ocjenu složenosti i raspodjelu predmeta ne služe nužno kao kriteriji za određivanje prioriteta predmetu i odabir predmeta za procesuiranje, iako služe kao pokazatelj za vrstu predmeta kojima Tužilaštvo BiH treba dati prioritet (naprimjer, masovna ubistva, za razliku od pojedinačnog ubistva, sistematsko silovanje i seksualno ropstvo, za razliku od pojedinačnog spolnog zlostavljanja).⁵³ Osim javnih izlaganja širom BiH, koje je održao Posebni odjel za ratne zločine⁵⁴ 2008. godine, javnost se malo informiralo o politici Tužilaštva u vezi sa predmetima ratnih zločina. U nedostatku jasne politike, tužilaštvima u entitetima teško je pratiti prioritete Tužilaštva BiH, kao i zainteresiranom nevladinom sektoru da procijeni rad tužilaštava. Kako se približava sedma godina aktivnog rada na istragama i procesuiranju predmeta Tužilaštva BiH, **naglasak treba staviti na uobličavanje interne strategije Tužilaštva BiH**, jer pored toga što bi to bilo od pomoći tužilaštvima u entitetima, demonstriralo bi i transparentnost prema žrtvama i javnosti uopće.

2.2.2 Drugi segmenti *Državne strategije* – kapaciteti tužilaštava, zaštita i podrška svjedocima i finansijsko planiranje

Rješavanje problema koji otežavaju efikasno i efektivno upravljanje neriješenim predmetima ima centralno mjesto u procesu provedbe *Državne strategije*. Državna strategija također postavlja sveobuhvatan plan rješavanja **širih problema svojstvenih procesu uspostave uvezanog sistema procesuiranja predmeta ratnih zločina – poboljšanje kapaciteta, jačanje ključnih oblasti, kao što je obuka, zaštita svjedoka, te suočavanje sa složenim pitanjima regionalne suradnje**. Nažalost, s obzirom na stanje ovih segmenata *Državne strategije*, krajem septembra 2010. godine, u odnosu na fokus usmjeren na probleme vezane uz podatke o predmetima, jasno je da **je provedba *Državne strategije* bila fragmentirana, a ne cjelovita**. Ipak, određeni napredak je očigledan. Naprimjer, ostavljajući po strani problem nepotpunog prikupljanja podataka o otvorenim predmetima ratnih zločina, važne prilagodbe zakonskog okvira koje otvaraju put prenošenju vođenja postupka i preuzimanju predmeta postignute su 13. novembra 2009. godine, kada je Parlamentarna skupština BiH usvojio izmjene i dopune Zakona o krivičnom postupku BiH, koje su olakšale ustupanje predmeta ratnih zločina sa Suda BiH sudovima u entitetima.⁵⁵ Ovaj mehanizam detaljnije se razmatra u poglavlju 3, *Nadležnost i raspodjela predmeta ratnih zločina sudovima u BiH*.

Do sada je postignut napredak u još nekoliko ključnih oblasti, iako u nekim slučajevima ograničen. Što se tiče stvaranja mehanizma koji bi osigurao ujednačenu primjenu

53 Vidjeti poglavlje 4, *Predmeti ratnih zločina pred Sudom BiH*, *infra*.

54 Vidjeti poglavlje 7, *Politička i javna podrška procesuiranju ratnih zločina u BiH*, *infra*.

55 Vidjeti detaljnije o novom članu 27a. i članu 449. stav 2. Zakona o krivičnom postupku BiH u podnaslovu 3.3, *Predmeti zaprimljeni u rad nakon 1. marta 2003. godine (predmeti iz grupe I)*, *infra*.

materijalnog krivičnog zakona u predmetima ratnih zločina, Ministarstvo pravde BiH prijedložilo je izmjene i dopune člana 13. Zakona o Sudu BiH Parlamentarnoj skupštini BiH, 26. marta 2009. godine. Predloženim izmjenama i dopunama predviđa se zakonska osnova za održavanje zajedničkih sjednica Odjela za ratne zločine Apelacionog odjeljenja Suda BiH i Vrhovnih sudova entiteta i Apelacionog suda Brčko distrikta BiH. Te izmjene i dopune još nisu usvojene i, od marta 2010. godine, Ministarstvo pravde BiH, na zahtjev Vijeća ministara BiH, tražilo je komentare, i određeni stepen suglasnosti, od svojih kolega iz RS i FBiH prije ponovnog stavljanja prijedloga na usvajanje. Međutim, navedene institucije ipak su održale dvije takve *ad hoc* sjednice.⁵⁶

Određeni uspjeh u jačanju kapaciteta tužilaštava u entitetima je postignut. Nekoliko većih tužilaštava izvijestilo je o uspostavi posebnih odjela za ratne zločine, kako je predviđeno *Državnom strategijom*. Čini se da postoji razumijevanje da se sistem norme⁵⁷ – koji postoji u nekim tužilaštvima kao sredstvo praćenja radnog učinka – neće koristiti kada su u pitanju tužioci raspoređeni u nove posebne odjele u svjetlu jasne poruke iz VSTV-a BiH da predmetima ratnih zločina treba dati najveći prioritet. Norma se često navodi kao prepreka napretku u rješavanju otvorenih predmeta ratnih zločina, jer se obično ne uzima u obzir rad na složenim i dugotrajnim istragama i glavnim pretresima, te je, zbog toga, Državna strategija identificirala promjenu takvog načina ocjenjivanja kao prioritet.⁵⁸ S druge strane, prilagođavanje sistema norme koji koriste neka tužilaštva, čini se da je jednostavniji problem nego više poželjno dugoročno rješenje **imenovanja adekvatnog broja tužilaca za rad na predmetima ratnih zločina**, koje je problematično zbog nedostatka resursa⁵⁹

Međutim, VSTV BiH još nije formalno prilagodio formalni sistem norme, koji zahtijeva od sudija da završe određeni broj predmeta mjesečno, uzimanjem u obzir složenu prirodu predmeta ratnih zločina, kako je predviđeno *Državnom strategijom*.⁶⁰

VSTV BiH je odobrio međunarodni donatorski projekt u svrhu zapošljavanja još osam osoba za podršku u tužilaštvima, kao i centrima za edukaciju sudija i tužilaca u entitetima da rade na predmetima ratnih zločina i poboljšaju pružanje obuke o

56 Prvi takav sastanak održan je 26. oktobra 2009. godine, a drugi 23. decembra 2009. godine.

57 Misija OSCE-a ima saznanja da šest od ukupno 15 tužilaštava u entitetima i Tužilaštvo Brčko distrikta BiH koriste interni sistem normi kao sredstvo praćenja radnog učinka tužilaca (obično 10 tužilačkih odluka mjesečno u običnim krivičnim predmetima). VSTV BiH ne primjenjuje nikakav formalni sistem normi na tužioce.

58 *Vidjeti* tabelu strateških mjera i rokova za provedbu, Državna strategija (strateška mjera broj 20), *supra* fusnota 13. Međutim, između aprila i oktobra 2010. godine, VSTV BiH je pilotirao novi sistem mjerila za rad na sedam sudova, zasnovan na „vremenskim mjerilima“, koji je koncipiran tako da uzme u obzir relativnu složenost predmeta.

59 *Vidjeti* podnaslov 5.2 *Ljudski i materijalni resursi potrebni za provođenje istrage, krivično gonjenje i suđenja u predmetima ratnih zločina u entitetima, supra*.

60 *Vidjeti supra* fusnota 58.

istragama, krivičnom gonjenju i suđenju u predmetima ratnih zločina.⁶¹ Drugi pozitivan korak ka jačanju resursa u entitetima učinjen je početkom 2010. godine, kada je VSTV BiH zatražio od glavnih tužilaca u entitetima da podnesu planove za rješavanje otvorenih predmeta ratnih zločina, koji će uključivati i procjenu neophodnih resursa.

Dostupnost zaštite i podrške svjedocima u entitetima predstavlja veliki izazov, jer neminovno uključuje ogromno povećanje resursa, koji se koriste u ovoj oblasti. Napredak u provedbi višestrukih rješenja predviđenih *Državnom strategijom* je neujednačen. Parlamentarna skupština BiH nije, u 2009. godini, usvojila prijedlog izmjena i dopuna *Zakona o programu zaštite svjedoka BiH*. OSCE-ov program promatranja rada i podrške radu Parlamentarne skupštine ukazuje na to da se prijedlogu, prema kojem bi Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) imala nadležnost proširiti aktivnosti programa za zaštitu svjedoka na predmete ratnih zločina pred sudovima u entitetima, kao i na neke druge vrste krivičnih djela, usprotivio Klub srpskih poslanika, s obrazloženjem da su te ovlasti u nadležnosti redovnih policijskih snaga u entitetima, a ne državnih organa vlasti. Nije poznato hoće li će se Zakon ponovno naći na dnevnom redu Parlamentarne skupštine BiH, ili će se tražiti drugo rješenje. Zvanične strukture podrške svjedocima (naprimjer, psihosocijalna i logistička podrška) su, u oktobru 2010. godine, još uvijek bile dostupne samo na Sudu BiH. Međutim, VSTV BiH je odobrio dva međunarodna donatorska projekta, koji će omogućiti angažiranje službenika za podršku pri Okružnom sudu u Banjoj Luci i Kantonalnom sudu u Sarajevu, odnosno omogućiti obuku edukatora u odgovarajućim tijelima o načinu vođenja službi za podršku svjedocima u entitetima.⁶² U vezi sa zaštitom svjedoka u vrijeme suđenja, Državna strategija podsjeća sve sudove i tužilaštva na to da moraju spriječiti neovlašteno otkrivanje zaštićenih podataka o identitetu svjedoka, u skladu sa zakonom. Bez obzira na to, rezultati programa praćenja pravosudnog sektora Misije OSCE-a ukazuju i dalje na **propust provođenja istrage o prijetnjama svjedocima uz dužnu pažnju i kako bi se odredile adekvatne mjere zaštite** (vidjeti dalje Izvještaj Misije OSCE-a o *Zaštiti i podršci svjedoka u predmetima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini*).⁶³ Mnoge sudnice trebaju poboljšanje infrastrukture i tehničku opremu, kako bi se mogle primijeniti mjere zaštite svjedoka. S tim u vezi, važno je istaći da je VSTV BiH

---

61 Memorandum o razumijevanju između Ureda za demokratske institucije i ljudska prava OSCE-a i VSTV-a BiH u vezi sa projektom MKSJ-a, ODIHR-a i UNICR-ija o predmetima ratnih zločina (*„Projekt pravda i ratni zločini“*), koji finansira Evropska unija (Vidjeti: <http://www.osce.org/odihr/43617.html>). Dodatno (deveto) radno mjesto će biti kreirano u Odsjeku krivične odbrane (OKO) u Ministarstvu pravde BiH, kao pomoć braniocima koji zastupaju optužene u predmetima ratnih zločina pred sudovima u entitetima.

62 Prvi je projekt UNDP-a BiH, a drugi *„Projekt pravda i ratni zločini“*, *Ibid.*

63 Izvještaj Misije OSCE-a, *Zaštita i podrška svjedoka u predmetima ratnih zločina*, *supra* fusnota 4.

također odobrio donacije od Evropske komisije, koje su usmjerene na neka od ovih poboljšanja infrastrukture i tehničke opreme.⁶⁴

Regionalna suradnja u procesuiranju ratnih zločina – još jedan izuzetno važan segment Državne strategije – posljednjih godina je problematična i politizirana. Ova problematika se dalje razmatra u poglavlju 6, *Regionalna suradnja*. Kao posljedica činjenice da provedba mnogih segmenata Državne strategije ostaje u početnoj fazi, provedba strateške mjere **izrade plana za procesuiranje ratnih zločina primjenom koncepta programatskog budžetiranja** još nije ni započeta.

Misija OSCE-a je, u aprilu 2010. godine, upozorila na to da se rad na provedbi drugih mjera iz Državne strategije, pored onih koje se odnose na neriješene predmete, ne smije odgađati i zanemarivati zbog neupitne hitnosti prikupljanja podataka o predmetima i njihove raspodjele.⁶⁵ Od tada je Nadzorno tijelo intenzivnije izvještavalo o napretku u provedbi drugih komponenti Državne strategije.⁶⁶ Svi odgovorni organi vlasti – ministarstva pravde, sudovi i tužilaštva, zakonodavna tijela i ministarstva finansija, relevantne policijske strukture i nadležna tijela socijalne zaštite, kao i VSTV BiH i Nadzorno tijelo – trebaju i dalje nastaviti s odlučnom i sveobuhvatnom provedbom svih komponenti Državne strategije, bez odlaganja.

2.2.3 Rokovi

Državna strategija predviđa **ambiciozne rokove** za provedbu *strateških mjera* - koji su se pokazali potpuno neostvarivima. **Mnogi od konkretnih rokova istekli su bez realizacije predviđene mjere** (sa značajnim izuzetkom ažurne dodjele zadatka izrade nacrtu izmjena i dopuna odredbi o prenošenju vođenja postupka u Zakonu o krivičnom postupku, kojim je, 12. januara 2009. godine, jedan dan prije isteka roka predviđenog Državnom strategijom, Ministarstvo pravde BiH zadužilo odgovarajuće

---

64 Inicijativom finansiranom od Evropske unije, sve sudnice u kantonalnim i okružnim sudovima (osim onih pred kojima trenutno nema predmeta ratnih zločina ili koje nemaju dovoljno ljudskih resursa da bi vodile postupke u predmetima ratnih zločina, kao što su Odžak, Goražde i Široki Brijeg), će imati najmanje jednu sudnicu koja će biti prepravljena za suđenja u predmetima ratnih zločina. To će biti popraćeno izgradnjom posebne prostorije za svjedoke i/ili opremanjem tehničkim uređajima za saslušanje s udaljene lokacije (drugog suda) korištenjem zaštićenog videolinka. U vrijeme pisanja ovog izvještaja, radovi su planirani za drugu polovinu 2011. godine.

65 *Zapažanja Misije OSCE-a o provedbi Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina tokom perioda januar 2009. - april 2010. godine* (7. april 2010. godine). Ova zapažanja bila su dijelom reakcija na mišljenje koje je izrazilo Nadzorno tijelo da „bez jedinstvene baze podataka o broju predmeta i imenima prijavljenih osoba za sva tužilaštva, Nadzorno tijelo nije u mogućnosti da razmotri i provede daljnje mjere u cilju provedbe Državne strategije, ni nadzor, posebno na području upravljanja predmetima, usaglašenost sudske prakse, regionalne suradnje, zaštite i podrške svjedoka/žrtava.“ *Vidjeti* izvještaj o radu Nadzornog tijela za praćenje provedbe Državne strategije za rad na predmetim ratnih zločina, juli 2010. godine.

66 *Vidjeti* izvještaj o radu Nadzornog tijela za praćenje provedbe Državne strategije za rad na predmetim ratnih zločina, 1. januar do 30. juni 2010. godine.

ekspertno tijelo).⁶⁷ U kratkom vremenskom periodu postalo je jasno da Nadzorno tijelo mora imati strogu kontrolu nad postavljanjem rokova i tražiti odgovornost institucija za njihovo poštivanje. Početni rok, predviđen Državnom strategijom za pripremu i dostavljanje izvještaja o predmetima ratnih zločina, bio je 15 dana nakon usvajanja (tj. 13. januar 2009. godine). Produžavanje rokova za završetak prikupljanja podataka o predmetima, koje je uslijedilo prema dogovoru Nadzornog tijela i Tužilaštva BiH, također je pokazalo da su prvobitni kratki rokovi bili nerealni. Ustvari, trebalo je više od 15 mjeseci da se dobije razmjerno tačna procjena broja predmeta,⁶⁸ a, kao što je već navedeno, uvid u stvarnu prirodu tih predmeta još uvijek ne postoji.

Možda je veći problem u vezi sa poštivanjem rokova činjenica da su mnoge strateške mjere označene kao mjere koje zahtijevaju „kontinuiranu provedbu“ – naročito one koje se odnose na manje jasne ciljeve, kao što je osiguranje neophodnih „materijalno-tehničkih sredstava za rad na predmetima ratnih zločina“.⁶⁹ Praćenje napretka u postizanju ovih ciljeva predstavlja izazov, jer izgleda da se na umu nije imao konkretan rok za realizaciju. **Nadzorno tijelo treba postaviti jasne, ali fleksibilne rokove za realizaciju svake od 43 strateške mjere iz Državne strategije i razmotriti usvajanje sistema mjerila, kako bi se pratio napredak u provedbi.**

2.3 Budući izgledi za provedbu Državne strategije

Kao što i sama Državna strategija prepoznaje, proticanjem vremena smanjuje se broj svjedoka koji su dostupni i voljni da svjedoče na pretresu, materijalni dokazi propadaju, a šanse za pribavljanje novih materijalnih dokaza sve su manje. Veliki broj osumnjičenih nisu dostupni organima vlasti BiH i ta se situacija vjerovatno neće promijeniti, ukoliko ne dođe do značajnog napretka u suradnji na regionalnom nivou (vidjeti poglavlje 6, *Regionalna suradnja*). Izgledi za postizanje cilja Državne strategije da se okončaju najprioritetniji predmeti ratnih zločina do kraja 2015. godine, a svi drugi predmeti do 2023. godine, zbog toga neće biti uvjetovani samo provedbom mjera predviđenih Državnom strategijom, nego i okolnostima koje su, nedvojbeno, izvan kontrole pravosudnih institucija.

Ipak, postizanje rezultata u nekim aspektima Državne strategije jednostavno zahtijeva konkretnije napore. Naprimjer, rješavanje problema paralelnih predmeta, kako bi se izbjegla opasnost vođenja paralelnih istraga, i obustavljanje istraga u predmetima u kojima nema dovoljno dokaza da je osumnjičeni učinio krivično djelo, jeste i

67 Odlukom od 12. januara 2009. godine, Ministarstvo pravde BiH dalo je zadatak CCIAT-u da razmotri izmjene i dopune Zakona o krivičnom postupku BiH, koje se odnose na Državnu strategiju. Istog dana, Ministarstvo pravde BiH distribuiralo je Državnu strategiju svim pravosudnim institucijama u BiH i obavijestilo ih o njihovim obavezama u odnosu na Strategiju (vidjeti Pismo ministra Čolaka „Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina“, od 12. januara 2009. godine).

68 Vidjeti podnaslov 2.2.1, *Prikupljanje podataka o predmetima i upravljanje predmetima, supra*.

69 Vidjeti tabelu strateških mjera i rokova, Državna strategija (strateška mjera broj 18), *supra* fusnota 13.

bit će jedan od najvećih izazova u implementaciji Državne strategije. Istraživanje, koje je provela Misija OSCE-a, obuhvatilo je određene tužioce u entitetima, koji vode istrage u predmetima ratnih zločina, pokazalo je da mnogi tužioci nisu voljni obustaviti istragu kada nema dovoljno dokaza, usprkos činjenici da krivični postupak dopušta ponovno otvaranje istrage, ako se dobiju dodatne informacije koje pružaju dovoljno razloga za vjerovanje da je osumnjičeni učinio krivično djelo. Ovakav stav je, naizgled, često motiviran strahom od negativnih reakcija žrtava ili kritika upućenih od medija ili političkih krugova. **Stvaranje realnih očekivanja kod žrtava i šire javnosti u vezi sa rješavanjem predmeta ratnih zločina** je, stoga također, važan preduvjet da se osigura da pravosudne institucije mogu implementirati ciljeve poput ovoga, bez takvih pritisaka.

Državna strategija predstavlja plan za rješavanje nekih od najtežih problema koji otežavaju efikasno i efektivno procesuiranje velikog broja neriješenih predmeta ratnih zločina u BiH. Kako se u narednim poglavljima razmatra, najveći među njima su složeni problemi u pogledu nadležnosti, nejasnoće oko raspodjele predmeta, izazovi u prevazilaženju problema nastalih razvojem pravnog okvira, te postojeći loši tehnički kapaciteti sudova i tužilaštava – naročito u entitetima. Od najveće je važnosti da napor na provedbi Državne strategije i dalje budu ozbiljni i ustrajni. Iako napredak u provedbi više segmenata Državne strategije još uvijek nije zadovoljavajući, ili je u zastoju zbog niza već navedenih različitih faktora, jasno je da postoji veliki konsenzus među pravosudnim institucijama u vezi sa legitimnošću i razumnim osnovama plana. Zbog toga je vrijeme da Nadzorno tijelo, u konsultaciji sa praktičarima, ocijeni šta nije funkcioniralo u prve dvije godine implementacije Državne strategije i, ako je potrebno, iznađe drugi smjer koji će dovesti do postizanja krajnjih rezultata, te prepozna i odgovori na propuste u prvobitnoj listi strateških mjera. Kako bi ovo bilo postignuto, Nadzorno tijelo će, možda, trebati veću administrativnu i tehničku podršku.

3 Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH

Ovo poglavlje detaljno analizira pitanja koja se odnose na nadležnost za suđenja u predmetima ratnih zločina u BiH i pratećih problema, posebno u pogledu raspodjele predmeta ratnih zločina između Suda i Tužilaštva BiH i drugih sudova i tužilaštava.

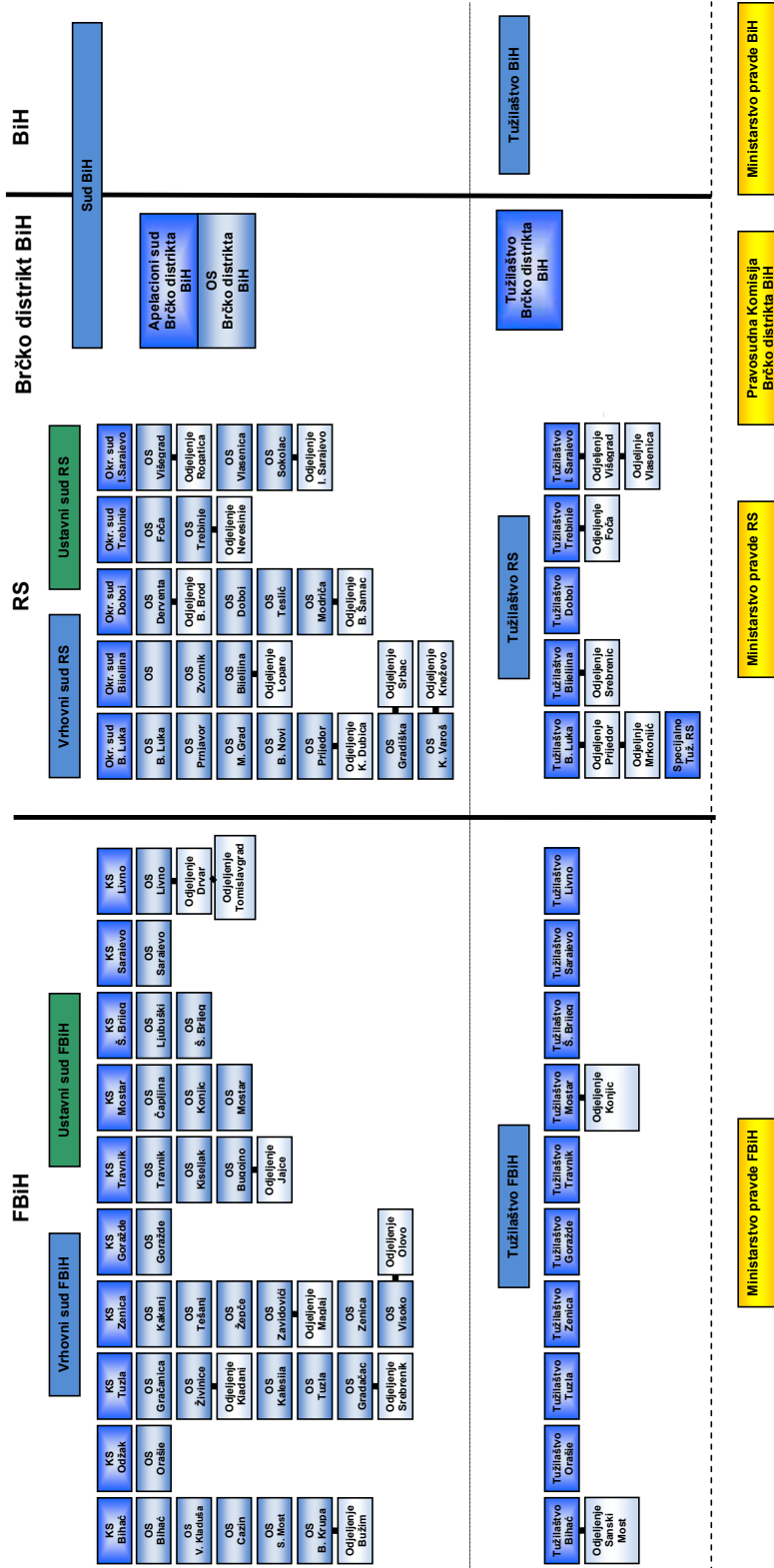
Među najvažnijim pitanjima u ovom poglavlju su:

- način na koji fragmentiranost pravosudnog sistema BiH utječe na efikasno i efektivno procesuiranje predmeta ratnih zločina, uključujući pitanja sukoba nadležnosti između različitih sudova i tužilaštava;
- detaljna ocjena mehanizama raspoređivanja predmeta ratnih zločina grupe I i II i najvažniji problemi koji se moraju riješiti kada su u pitanju ovi mehanizmi;
- pregled nedosljedne i neefikasne primjene kriterija za raspoređivanje predmeta i rezultirajuća nepredvidljivost i nesigurnost u vezi s nadležnošću za procesuiranje predmeta u BiH;
- loša komunikacija i suradnja između organa na državnom i entitetskom nivou u vezi s upravljanjem predmetima;
- nepoštivanje odredbi koje određuju mjesnu nadležnost tužilaštava u entitetima prilikom krivičnog gonjenja i vođenja istrage u predmetima ratnih zločina.

3.1 Pregled i opća ocjena

Glavni problem koji utječe na procesuiranje ratnih zločina u BiH otkako su započela prva suđenja u predmetima ratnih zločina nakon završetka oružanog sukoba, je raspoređivanje tih predmeta između različitih tužilaštava i sudova u BiH na način koji je, u isto vrijeme, i efikasan i u skladu sa zakonom. Rješenje ovog problema ostaje jedan od većih izazova identificiranih u Državnoj strategiji i ključno je za njenu uspješnu provedbu. Organizacija sistema pravosudnih institucija koje procesuiraju predmete ratnih zločina u BiH prilično je složena i sastoji se od sljedećih: Sud i Tužilaštvo BiH na državnom nivou; deset kantonalnih sudova i tužilaštava u Federaciji BiH; pet okružnih sudova i tužilaštava u Republici Srpskoj; i Osnovni sud i Tužilaštvo Brčko distrikta BiH. Ovaj složeni pravosudni sistem **izuzetno je fragmentiran**. Između pravosudnih institucija na državnom nivou i u entitetima ne postoji hijerarhijski odnos, što je odraz postdaytonskih dogovora o unutarnjem uređenju BiH. Jedan od rezultata je da odluke po žalbi u predmetima ratnih zločina donose četiri različita suda: Apelaciono odjeljenje Suda BiH, Vrhovni sud FBiH, Vrhovni sud RS i Apelacioni sud Brčko distrikta BiH.

Struktura pravosuđa u Bosni i Hercegovini (prilagođena verzija prikaza - izvor: VSTV BiH)

Pitanja koja se odnose na sukob, odnosno preklapanje nadležnosti u takvom sistemu, predstavljaju ozbiljan problem za sveukupno funkcioniranje pravosudnog sistema BiH. Prilikom procesuiranja predmeta ratnih zločina, to pitanje postaje još zamršenije jer, pored tradicionalnih principa za određivanje nadležnosti u domaćem sistemu (mjesna i stvarna), uvedeni su i razrađeniji i fleksibilniji kriteriji u svrhu efikasnijeg rada na velikom broju predmeta ratnih zločina. Definicija kriterija za ocjenu treba li se neki predmet procesuirati pred Sudom BiH ili pred sudovima u entitetima promijenila se od vremena primjene Pravilnika o pregledu predmeta ratnih zločina, koji se odnosio na ocjenu *osjetljivosti* predmeta, do usvajanja Državne strategije koja sadrži kriterije za pregled i ocjenu *složenosti* predmeta. Međutim, karakter ovih kriterija ostao je suštinski isti i povezan je sa karakteristikama predmeta, kao što je težina krivičnog djela, svojstvo i uloga počinitelja, te ostale okolnosti, kao što su povezanost predmeta s drugim predmetima, interes žrtava i svjedoka i posljedice zločina na lokalnu zajednicu.⁷⁰

Rezultati programa praćenja Misije OSCE-a u vezi s procesuiranjem predmeta ratnih zločina u posljednjih pet godina jasno pokazuju da pravosudni sistem **BiH nije uspio osigurati efikasan način primjene kriterija za raspoređivanje predmeta**, ni sa stanovišta funkcionalnosti, niti prema obavezi da bude u potpunosti u skladu sa zakonom. Glavni problemi odnose se na složeni mehanizam, koji je kreiran za pregled predmeta i donošenje odluke o njihovom raspoređivanju, nekonzistentna primjena tih kriterija, loša komunikacija i suradnja između organa na državnom nivou i u entitetima, te nepoštivanje odredbi koje određuju mjesnu nadležnost tužilaštava u entitetima prilikom krivičnog gonjenja i vođenja istrage u predmetima ratnih zločina. Ovi problemi podrivaju i usporavaju procesuiranje predmeta ratnih zločina u BiH već dugi niz godina. Glavni uzroci ovih problema su višestruki i u velikoj mjeri odražavaju sistemske nedostatke pravosudnog sistema BiH, kao što je fragmentiranost i složenost pravnog okvira i organizacijske strukture. Drugi problem, koji je konkretnije povezan sa procesuiranjem predmeta ratnih zločina, je ugrađivanje pravnih koncepata, kreiranih radi osiguranja suradnje i koordinacije između MKSJ-a i sudova u pravosudnom sistemu BiH. Ugrađivanje takvih koncepata često se pokazalo problematičnim zbog različite prirode pravnih odnosa između, s jedne strane, međunarodnih i domaćih sudova, i s druge, različitih sudova unutar određene države. Ključni primjer u tom pogledu jeste pokušaj da se kreira postupak za pregled i raspoređivanje predmeta ratnih zločina unutar BiH, sličan mehanizmu *Pravila puta* MKSJ-a.

Mora se reći da su, u ovakvom kontekstu, u drugoj polovini 2010. godine, pravosudne institucije vidljivo pojačale svoje napore da otklone nedostatke navedene u gornjem dijelu teksta i osiguraju da relevantne procedure budu usklađene i primjenjive u cijelom pravosudnom sistemu BiH. Dogovor, postignut u augustu 2010. godine, između Tužilaštva BiH i tužilaštava u entitetima u vezi s osjetljivim **pitanjem**

---

70 Vidjeti Aneks A, „Kriteriji za pregled predmeta ratnih zločina“, Državna strategija, *supra* fusnota 13.

nadležnosti za vršenje nadzora nad ekshumacijama posmrtnih ostataka osoba ubijenih u vrijeme oružanog sukoba pokazuje da je, kroz suradnju i dijalog, moguće pronaći efikasna i zakonita rješenja za probleme koji proizilaze iz fragmentiranosti pravosudnog sistema BiH.⁷¹ Također, u junu 2010. godine, tužilaštva u entitetima dogovorila su se da međusobno ustupe predmete ratnih zločina prema mjesnoj nadležnosti.⁷²

Daljnjom analizom razrađuju se neka od pitanja navedenih u gornjem dijelu teksta i predlažu moguće mjere za poboljšanje funkcioniranja mehanizama koji reguliraju raspodjelu predmeta ratnih zločina u BiH. Analiza slijedi razliku u strukturi predmeta ratnih zločina prema Državnoj strategiji, odnosno između predmeta koji su zaprimljeni u rad prije 1. marta 2003. godine i predmeta koji su zaprimljeni u rad nakon 1. marta 2003. godine, od kada je utvrđena nadležnost Suda i Tužilaštva BiH nad predmetima ratnih zločina. Ove dvije grupe predmeta Državna strategija razlikuje kao predmete iz grupe II i predmete iz grupe I. Stupanjem na snagu novog Krivičnog zakona BiH i novog Zakona o krivičnom postupku BiH, ove dvije grupe predmeta različito su regulirane u smislu njihove raspodjele, te zahtijevaju odvojene analize.

3.2 Predmeti zaprimljeni u rad prije 1. marta 2003. godine (predmeti iz grupe II)

Predmeti iz grupe II su **predmeti primljeni u rad kod sudova i tužilaštva u BiH prije nego što je utvrđena nadležnost Suda i Tužilaštva BiH nad predmetima ratnih zločina** stupanjem na snagu novih krivičnih zakona, u martu 2003. godine. Prema prijelaznim odredbama Zakona o krivičnom postupku BiH iz 2003. godine, predmete iz nadležnosti Suda BiH, primljene u rad kod drugih sudova, odnosno tužilaštava, i u kojima optužnica nije stupila na pravnu snagu ili nije potvrđena, mjesno nadležni sudovi obavezni su dovršiti.⁷³ Ovo opće pravilo, međutim, imalo je dva važna ograničenja. Prvo, u istražnoj fazi postupka, predmeti primljeni u rad kod tužilaštava u entitetima prije tog datuma, bili su predmet ocjene osjetljivosti od strane Tužilaštva BiH u skladu sa Pravilnikom koji regulira pregled predmeta.⁷⁴ Prema ovom postupku, Tužilaštvo BiH moglo je preuzeti predmete koji su označeni

71 U augustu 2010. godine, odlučeno je da će, od 1. januara 2011. godine, Tužilaštvo BiH preuzeti nadzor nad svim ekshumacijama u BiH. Prije ove odluke, nadzor nad ekshumacijama vršila su tužilaštva u entitetima, ali ne po principu mjesne nadležnosti, nego po osnovu etničke pripadnosti žrtava. Tako bi tužioc RS poduzimali radnje na ekshumaciji posmrtnih ostataka nestalih osoba srpske etničke pripadnosti, a tužioc iz FBiH bi poduzimali radnje na ekshumaciji posmrtnih ostataka nestalih osoba bošnjačke i hrvatske etničke pripadnosti, bez obzira je li mjesto ekshumacije locirano u RS ili u FBiH. U junu 2010. godine, međutim, Kolegij Tužilaštva FBiH zauzeo je stav da je takvo postupanje nezakonito, što je predstavljalo istinski rizik da se ekshumacije obustave, do postizanja dogovora spomenutog u gornjem dijelu teksta.

72 12. sastanak Nadzornog tijela za praćenje provedbe Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, Bijeljina, 7. i 8. juni 2010. godine.

73 Član 449. stav 2. Zakona o krivičnom postupku BiH.

74 Pravilnik, *supra* fusnota 46.

„vrlo osjetljivi“, ili ustupiti predmete koji su označeni samo „osjetljivi“ na daljnje postupanje tužilaštvima u entitetima.⁷⁵ Drugo, prema Zakonu o krivičnom postupku BiH, Sud BiH može odlučiti da preuzme takve predmete u kojima optužnica nije stupila na pravnu snagu ili potvrđena, uzimajući u obzir „težinu krivičnog djela, svojstvo počinioca i druge važne okolnosti za ocjenu složenosti predmeta.“⁷⁶ Ovaj proces dvojnog filtriranja kreiran je kako bi se osiguralo da se složeniji ili vrlo osjetljivi predmeti procesuiraju pred Sudom BiH. Međutim, ovaj postupak pokazao se kao manjkav i nedosljedan zbog niza razloga.

Prvo, opseg pravnog dosega Pravilnika ostaje nejasan. Svrha postupka pregleda predmeta utvrđenog Pravilnikom bila je zamijeniti mehanizam za pregled predmeta ratnih zločina koji je prije vršilo Tužilaštvo MKSJ-a primjenom odredbi *Pravila puta*.⁷⁷ Međutim, dok je pravna snaga *Pravila puta* utemeljena na međunarodnom sporazumu,⁷⁸ Pravilnik je skup internih smjernica koje je usvojio Kolegij Tužilaštva BiH, koja definiraju „dužnosti i odgovornosti svih tužilaštava u BiH“⁷⁹ Međutim, pošto postupak pregleda shodno Pravilniku nije bio utvrđen Zakonom o krivičnom postupku BiH, njegov pravni učinak u smislu ovlasti i dužnosti sudova i tužilaštava u entitetima ostaje nejasan. U praktičnom smislu, to je značilo da su, u ograničenom broju predmeta, neki sudovi u entitetima nastavili raditi na predmetima iz grupe II, bez obzira na to što Tužilaštvo BiH nije donijelo odluku o osjetljivosti predmeta, niti su provjerili je li neki predmet bio pregledan.⁸⁰

Dok su takvi slučajevi, iako zabrinjavajući, ipak izuzetak, rašireniji i ozbiljniji problem je **nepoštivanje odredbi koje propisuju mjesnu nadležnost u entitetima**, posebno od strane tužilaca prije završetka istrage. Ovaj je problem postojao i prije usvajanja Pravilnika, jer je neposredno nakon oružanog sukoba bila uobičajena praksa da tužilaštva u entitetima vode istragu u vezi sa navodnim zločinima počinjenim izvan mjesne nadležnosti sudova, naročito kada su navodni počinioci pripadali drugoj etničkoj grupi. Kao što je obrazloženo u Izvještaju Misije OSCE-a *Suđenje ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini* iz 2005. godine,⁸¹ ovakva situacija nije bila neočekivana u to vrijeme, uzimajući u obzir da su šanse, da mjesno nadležno tužilaštvo podigne optužnicu za djelo ratnog zločina protiv članova većinske etničke grupe, bile vrlo male ili nikakve. Situacija je također bila pogoršana etničkim tenzijama i

---

75 Za daljnju analizu kriterija za pregled predmeta, vidjeti *poglavlje 2, Izrada i provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, supra*.

76 Član 449., stav 2. Zakona o krivičnom postupku BiH.

77 O *Pravilima puta*, vidjeti Izvještaj Misije OSCE-a: *Suđenje ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini*, iz 2005. godine, *supra* fusnota 3, stranice 6 i 47-50.

78 Rimski sporazum, potpisan 18. februara 1996. godine, podržalo je Predsjedništvo BiH, i Predsjednici Hrvatske i Srbije, dostupan na: <http://www.nato.int/ifor/general/d960218a.htm>.

79 Pravilnik, *supra* fusnota 46. Međutim, treba uzeti u obzir da su u sastavu Kolegija tužilaštva Bosne i Hercegovine samo tužioci Tužilaštva BiH.

80 Vidjeti, naprimjer, predmet *Ahmetović*, pred Okružnim sudom Istočno Sarajevo, predmet *Spasojević*, pred Okružnim sudom Bijeljina i predmet *Previšić*, pred Kantonalnim sudom Mostar.

81 Vidjeti Izvještaj Misije OSCE-a o suđenjima ratnih zločina iz 2005. godine, *supra* fusnota 3.

podjelama koje su karakteristične za poslijeratno vrijeme, kao i činjenicom da su se, usljed masovnog raseljavanja stanovništva u vrijeme oružanog sukoba, krivične prijave podnosile na lokacijama udaljenim od mjesta počinjenja zločina. Ovaj problem i dalje je prisutan, te su konkretni primjeri navedeni u daljnjem tekstu.

Pregled predmeta u skladu sa postupkom *Pravila puta* MKSJ-a, iako je spriječio proizvoljna hapšenja i krivično gonjenje po osnovu etničke pripadnosti, nije osigurao poštivanje mjesne nadležnosti, jer umjesto tužilaštvu, koje ima mjesnu nadležnost, predmeti su vraćani tužilaštvima koja su otvorila istragu. Kada je, krajem 2004. godine, Pravilnik usvojen, poštivanje zakonskih odredbi koje propisuju mjesnu nadležnost bio je logičan i očekivan cilj, bez obzira na to što je još uvijek postojalo međuetničko nepovjerenje u BiH. Osnivanjem Suda BiH, provedbom drugih reformi u pravosuđu, kao što je osnivanje VSTV-a BiH⁸² i okončanjem procesa ponovnog imenovanja sudija i tužilaca, pravosudni sistem bio je znatno manje pod utjecajem etničke pristranosti. Pravilnik nije riješio ovo osjetljivo pitanje, jer izričito ne predviđa da, nakon pregleda, predmet treba vratiti mjesnoj nadležnoj tužilaštvu.⁸³ Kao posljedica toga, tužilaštvima u entitetima često su vraćani predmeti za koje nisu bila mjesno nadležna. Naprimjer, to se desilo u predmetima *Spasojević i drugi* i *Vasiljević i drugi*, koji su vraćeni Kantonalnom sudu u Tuzli, usprkos činjenici da su navedena krivična djela počinjena na području Zvornika, odnosno Bratunca, a za koje je mjesno nadležan Okružni sud u Bijeljini. Nepoštivanje mjesne nadležnosti je, zauzvrat, imalo negativan učinak na okončanje postupaka, jer su tužilaštva u entitetima odlučila da ne rade na mnogim od ovih predmeta, pri tom ih ne ustupajući mjesnoj nadležnoj tužilaštvima. Može se utvrditi da se ovo događalo zbog uzajamnog nepovjerenja među tužilaštvima, kada je u pitanju nepristranost u istragama u predmetima ratnih zločina.

Nasuprot tome, u nekim predmetima su tužilaštva u entitetima odlučila da ne budu pasivna i podigla su optužnice, usprkos mjesnoj nenadležnosti. Naprimjer, Kantonalno tužilaštvo u **Tuzli** u FBiH je, između 2006. i septembra 2010. godine, podiglo najmanje trinaest optužnica u predmetima ratnih zločina, koji su u mjesnoj nadležnosti drugih tužilaštava. Većinom su ti predmeti bili u mjesnoj nadležnosti Okružnog tužilaštva u **Bijeljini** u RS, jer se radilo o krivičnim djelima počinjenim u dolini Drine. U svim ovim predmetima, osim u jednom, Kantonalni sud u Tuzli nije potvrdio optužnice, jer se oglasio nenadležnim.⁸⁴ Ova procesna situacija imala je za posledicu dvije ozbiljne prepreke. Prvo, povećala je **političke tenzije**

82 Visoko sudske i tužilačko vijeće BiH je nezavisno tijelo sastavljeno, između ostalih, od sudija i tužilaca sa zadatkom da osiguraju nezavisno, nepristrano i profesionalno pravosuđe.

83 Član 7. stav 5. tačka c) Pravilnika samo predviđa da Tužilaštvo BiH, kada vraća predmet tužilaštvu koje je dostavilo predmet, obavijesti dato tužilaštvo o tome ima li mjesnu nadležnost ili ne. *Vidjeti* Pravilnik, *supra* fusnota 45.

84 U spomenutom periodu, Kantonalni sud u Tuzli oglasio se nenadležnim u sljedećim predmetima: *Lazarević Sreten i drugi*, *Janković Zoran, Milaković Jovo i drugi*, *Tomčić Ljubo i drugi*, *Grujić Slobodan, Mihajlović Vojo i drugi*, *Ostojić Radomir i drugi*, *Simo Stupar i drugi*, *Kerović Dragomir i drugi*, *Ostojić Zarija, Minić Ostoja i drugi*, *Vasiljević i drugi*, i *Igrnjatović Mitar i drugi*; prema saznanjima koje Misija OSCE-a ima, Sud je održao glavni pretres i okončao samo jedan predmet, *Spasojević i drugi*, u kojem nije imao mjesnu nadležnost.

u lokalnoj zajednici. Udruženja boraca, čiji su članovi bili iste etničke pripadnosti kao i osobe protiv kojih je Kantonalno tužilaštvo u Tuzli podiglo optužnice, optužila su Tužilaštvo za etničku pristranost. Drugo, vidljivo je **usporila procesuiranje tih predmeta**, koji su, bez obzira na činjenicu što su bili spremni za glavni pretres, bili dostavljeni Sudu BiH, koji je, zauzvrat, trebao odlučiti da li da preuzme predmete ili da ih ustupi mjesno nadležnom sudu u entitetu.⁸⁵

Prema informacijama dobijenim putem istraživanja Misije OSCE-a, koje je obuhvatilo tužilaštva u entitetima, jasno je da, od polovine 2010. godine, mnoga tužilaštva u oba entiteta još uvijek zadržavaju veliki broj predmeta za koje nema nade da će doći do faze glavnog pretresa, zbog mjesne nenadležnosti. Nadzorno tijelo je, tek u julu 2010. godine, napokon odlučilo pristupiti rješavanju ovog problema, i posredovalo je u postizanju dogovora između svih tužilaštava da odmah međusobno ustupe ove predmete prema mjesnoj nadležnosti. Predmeti su ustupljeni sredinom 2010. godine.

Još jedan nedostatak Pravidnika ogleda se u tome da ne sadrži obavezu Tužilaštva BiH da navede razloge, na osnovu kojih je donijelo odluku da zadrži predmete s oznakom „vrlo osjetljivi“ ili da vrati predmete kantonalnim i okružnim tužilaštvima s oznakom [samo] “osjetljivi.” **Nepostojanje obaveze obrazloženja u postupku pregleda** imalo je negativan utjecaj na kvalitet suradnje između tužilaca na državnom nivou i u entitetima. Kao što su mnogi tužioci u entitetima potvrdili tokom istraživanja koje je provela Misija OSCE-a, takva situacija uveliko je otežala mogućnost predviđanja hoće li neki predmet biti vraćen tužilaštvu u entitetu ili ne, i ostavila prostor za špekulacije o razlozima koji stoje iza takve odluke.⁸⁶ Konačno, tužioci u entitetima su se, općenito, žalili na dužinu vremena u kojem je Tužilaštvo BiH vršilo pregled, jer je u mnogim predmetima pregled trajao dvije do tri godine. Čini se da nema objašnjenja za ovakvo kašnjenje, osim nedostatka resursa i predanosti da bi se završio postupak pregleda predmeta. S obzirom na to da Pravidnik zahtijeva od tužilaca u entitetima da dostave cijeli spis na pregled, to je značilo da se, **za vrijeme postupka pregleda predmeta, nisu mogle provoditi istražne radnje u datom predmetu**, što je, zauzvrat, imalo ozbiljne posljedice u rješavanju otvorenih predmeta ratnih zločina. Nesumnjivo je trebalo dodijeliti više resursa Tužilaštvu BiH, kako bi efikasnije i brže provelo postupak pregleda predmeta, posebno uzimajući u obzir da je **nedostatak resursa** bio problem koji je također ozbiljno ugrožavao postupak pregleda prema *Pravilima puta MKSJ-a*. U posljednje vrijeme došlo je do pozitivnog pomaka, jer

85 Na jednom se primjeru posebno vidi koliko je ovaj postupak zahtjevan. Predmet *Minić i drugi* bio je na ocjeni u Tužilaštvu BiH u novembru 2005. godine i vraćen Kantonalnom tužilaštvu u Tuzli, usprkos njegovoj mjesnoj nenadležnosti. Kantonalno tužilaštvo u Tuzli je, u junu 2009. godine, podiglo optužnicu; Kantonalni sud se oglasio nenadležnim i uputio predmet Sudu BiH, koji je, u oktobru 2009. godine, delegirao predmet mjesno nadležnom Okružnom sudu u Bijeljini. Glavni pretres počeo je u januaru 2010. godine, nakon više od četiri godine od okončanja postupka ocjenjivanja od strane Tužilaštva BiH.

86 Veći broj tužilaca obuhvaćenih istraživanjem Misije OSCE-a potvrdio je da Tužilaštvo BiH često odluči zadržati predmet, ne zbog toga što je osjetljiv, nego zato što postoje jaki dokazi. S druge strane, predmeti sa slabim dokazima vraćaju se tužilaštvima u entitetima.

je Nadzorno tijelo zatražilo da se postupak pregleda preostalih predmeta završi do augusta 2010. godine – iako u vrijeme pisanja ovog Izvještaja nije bilo jasno je li ovaj rok dovoljno vremena za istinsko okončanje ovog procesa.

Problem druge prirode je **neusuglašenost i nesinhroniziranost** između postupka pregleda prema Pravilniku i prava Suda BiH da preuzme predmete u radu kod sudova i tužilaštava u entitetima u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH. Problem je većinom uzrokovan činjenicom što Sud BiH nije primio obavijest o tome koje je predmete Tužilaštvo BiH vratilo tužilaštvima u entitetima, nakon postupka pregleda. Ni Pravilnik, ni Zakon o krivičnom postupku ne sadrže izričitu obavezu da Sud BiH bude obaviješten o tome. Kao posljedica, za većinu predmeta, Sud BiH nije imao stvarnu mogućnost da razmotri eventualno preuzimanje predmeta po službenoj dužnosti na osnovu stepena njegove složenosti. Prema zapažanjima do kojih je Misija OSCE-a došla kroz program praćenja pravosudnog sektora, kada je Sud BiH preuzimao predmet, bilo je to uglavnom na osnovu prijedloga stranaka u postupku, ili zbog interesa javnosti za neki predmet zbog utjecaja medija ili civilnog društva. To se, naprimjer, desilo u predmetima *Orić*, pred Okružnim sudom u Bijeljini i *Samardžić*, pred Okružnim sudom u Trebinju, gdje je Tužilaštvo BiH prvobitno odlučilo da vrati predmete tužilaštvima u entitetima, označivši ih kao osjetljive, a kasnije ih je Sud BiH preuzeo. Takvo postupanje, iako u potpunosti zakonito, uzrokovalo je daljnju neefikasnost i odlaganja u procesuiranju predmeta ratnih zločina, jer je tužilaštvima u entitetima Tužilaštvo BiH najprije dopustilo da nastave postupati u tim predmetima, da bi im, zatim, to dopuštenje oduzeo Sud BiH.⁸⁷

Prepreke s kojima se susreće Sud BiH u pogledu kontrole nad raspodjelom predmeta su u Državnoj strategiji prepoznate kao ključni problem. Kao rješenje, Državna strategija predviđa obavezu tužilaca u entitetima i Tužilaštva BiH (u vezi sa predmetima iz grupe I) da dostave Sudu BiH izvještaje o predmetima s dovoljno podataka, kako bi Sud BiH mogao izvršiti procjenu složenosti predmeta i donijeti odluku o preuzimanju složenijih predmeta *ex officio*. Ti podaci odnose se na ime osumnjičenog, kratak opis navodnog krivičnog djela, broj žrtava, svojstvo i ulogu osumnjičenog u vrijeme počinjenja djela i jesu li određene i/ili potrebne mjere za zaštitu svjedoka.⁸⁸ Međutim, kako je već navedeno, u poglavlju 2, *Izrada i provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina*, prikupljanje ovih informacija pokazalo se problematičnim.

Ovo je razočaravajuće, s obzirom na to da je pravovremeno i redovno dostavljanje, prikupljanje i procjena ovih podataka postalo još važnije od usvajanja Državne strategije, jer ona ne predviđa kontinuiran pregled predmeta u skladu sa Pravilnikom. Umjesto toga, Državna strategija uvodi novi set kriterija u Aneksu A (već navedenih u poglavlju 2, *Izrada i provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih*

87 Kao što je navedeno u Državnoj strategiji, do oktobra 2008. godine, Sud BiH je preuzeo preko 136 predmeta po članu 449. stav 2.

88 Aneks B Državne strategije, *supra* fusnota 13.

zločina) i **novi mehanizam za raspoređivanje predmeta**, u kojem je u središtu ovlaštenje Suda BiH da preuzme određeni predmet. Shodno tome, nakon usvajanja Državne strategije, tužilaštva u entitetima, iako još uvijek imaju obavezu da obavijeste Tužilaštvo BiH o otvorenim predmetima,⁸⁹ nisu u obavezi da dostavljaju predmete Tužilaštvu BiH i čekaju na odluku o stepenu njihove osjetljivosti, kako bi na njima nastavili rad. Ovo je vjerovatno imalo prilično velikog utjecaja na predmete ratnih zločina, koji su trenutno u fazi istrage u entitetima jer, prema informacijama prikupljenim putem istraživanja koje je provela Misija OSCE-a, još ima veliki broj predmeta koje, iako su zaprimljeni u rad prije 1. marta 2003. godine, tužilaštva u entitetima nisu dostavila Tužilaštvu BiH na pregled. To se desilo, jer je praksa većine tužilaštava u entitetima bila da dostave predmet na pregled pred kraj istrage, odnosno, kada se smatralo da postoji dovoljno dokaza za podizanje optužnice.

Zbog toga, pravo Suda BiH da preuzme određeni predmet postala je jedina pravna garancija da se složeniji predmeti procesuiraju pred Sudom BiH. Usprkos važnosti ovog pitanja, i Tužilaštvo BiH, i tužilaštva u entitetima uveliko su zanemarila svoju obavezu predviđenu Državnom strategijom da dostave utvrđene podatke Sudu BiH, tako doprinoseći sveukupno sporij implementaciji Državne strategije. Nadzorno tijelo, na inicijativu predsjednice Suda BiH, odlučilo se, u junu 2010. godine, posvetiti ovom problemu.⁹⁰ Za očekivati je da će to dovesti do efikasnog rješenja ovog problema. Bilo bi poželjno naći rješenje koje bi osiguralo da se odluke o preuzimanju predmeta u skladu s članom 449. stav 2. Zakona o krivičnom postupku BiH donose u ranoj fazi istražnog postupka, tako ograničavajući broj slučajeva u kojima će se predmet preuzeti pred kraj istrage ili u trenutku podizanja optužnice. To rješenje također mora osigurati da se u praksi ispoštuje princip diskrecije Tužilaštva BiH u određivanju prioriteta predmetima, kao i ključna uloga Suda BiH kao garanta da će se najsloženiji predmeti procesuirati na državnom nivou.

3.3 Predmeti zaprimljeni u rad nakon 1. marta 2003. godine (predmeti iz grupe I)

Predmeti iz grupe I su **predmeti zaprimljeni u rad nakon stupanja na snagu novih krivičnih zakona**, te su, zbog toga, u isključivoj nadležnosti Suda i Tužilaštva BiH. Prema službenim podacima dostavljenim Nadzornom tijelu, do marta 2010. godine, trenutno ima 657 predmeta, koji su trenutno u fazi istrage kod Tužilaštva BiH. Ovaj broj predmeta trenutno u istrazi premašuje kapacitet Tužilaštva BiH, jer, u periodu od pet godina, koji je obuhvaćen ovim Izvještajem, ova institucija je podigla optužnice u oko 100 predmeta. Međutim, vođenje postupka u predmetima iz grupe I, koji se smatraju manje složenim, može se prenijeti mjesno nadležnim sudovima u

89 Član 18. Zakona o tužilaštvu BiH.

90 Sastanak Nadzornog tijela, Bijeljina, 7. i 8. juni 2010. godine, *supra* fusnota 71. *Vidjeti* dalje podnaslov 2.2.1. Prikupljanje podataka o predmetima i upravljanje predmetima, *supra*.

entitetima odlukom Suda BiH, u skladu s odredbama Zakona o krivičnom postupku BiH.⁹¹

Ovaj mehanizam se, do septembra 2010. godine, koristio veoma rijetko, pa je u samo nekoliko predmeta vođenje postupka preneseno sudovima u entitetima, što je, čini se, ponovno posljedica nepostojanja dostatnih informacija o datim predmetima, kao i postojanja otvorenih pitanja o samoj prirodi ovog mehanizma.⁹² Nasuprot tome, Sud BiH procesuirao je veliki broj predmeta, koji, s obzirom na težinu krivičnog djela i nivo odgovornosti optuženog, prema kriterijima utvrđenim Državnom strategijom, spadaju u manje složene predmete.⁹³ Kao posljedica toga, Tužilaštvo BiH i Sud BiH nisu na efikasan način ostvarili cilj predviđen Državnom strategijom da se prioritetno usredsrijede na procesuiranje „najodgovornijih počinitelja“.⁹⁴ Ključni element uspješne provedbe Državne strategije će, zbog toga, biti prenošenje vođenja postupka u manje složenim predmetima sudovima u entitetima, što će omogućiti Tužilaštvu i Sudu BiH da svoje resurse usredsrijede na složenije predmete.

Iako je mogućnost prenošenja vođenja postupka u predmetima sudovima u entitetima propisana odredbama Zakona o krivičnom postupku od 2003. godine, Državna strategija prepoznala je raniju **nezadovoljavajuću primjenu zakonske mogućnosti ustupanja** kao značajan problem. U Državnoj strategiji se navodi da je glavni uzrok problema to što je odredba u članu 27. Zakona o krivičnom postupku BiH bila neodgovarajuća za osiguravanje ustupanja manje složenih predmeta, jer predviđa postojanje pravnog standarda „važnih razloga“ kao uvjet za prenošenje vođenja postupka.⁹⁵ U nekim su predmetima, tako, vijeća Suda BiH tumačila ovaj uvjet na restriktivan način, tako što su isključivali prenošenje vođenja postupka u predmetima na osnovu njihove složenosti zbog nepostojanja „važnih razloga“.⁹⁶ Državna je strategija, prema tome, ispravno naglasila potrebu da se modificiraju zakonske odredbe o prenošenju vođenja postupka. Tako je Zakon o krivičnom postupku BiH izmijenjen i dopunjen, kako bi se ugradila nova odredba – član 27a. – koji je primjenjiv samo u odnosu na predmete ratnih zločina i koji jasno identificira „težinu krivičnog djela, svojstvo počinioca i ostale okolnosti važne za ocjenu složenosti predmeta“, kao kriterije za prenošenje vođenja postupka. Nažalost, te izmjene i dopune usvojene su tek u novembru 2009. godine, skoro godinu dana nakon usvajanja Državne strategije. Međutim, čak i nakon usvajanja ove odredbe, korištenje zakonske mogućnosti za ustupanje predmeta i dalje je zanemarivo, s obzirom na to da je, zaključno sa septembrom 2010. godine, samo u jednom predmetu preneseno

91 Vidjeti član 27a. Zakona o krivičnom postupku BiH.

92 Zaključno sa septembrom 2010. godine, Misija OSCE-a uspjela je identificirati samo sedam predmeta ratnih zločina u kojima je vođenje postupka preneseno po članovima 27. ili 27a.

93 Vidjeti ispod, poglavlje 4: *Predmeti ratnih zločina pred Sudom BiH, infra.*

94 Državna strategija, *supra* fusnota 13.

95 Vidjeti član 27. Zakona o krivičnom postupku BiH.

96 Vidjeti, naprimjer, predmete *Bjelić* i *Lazarević*, za koje je Sud BiH odbio prijedlog Tužilaštva BiH za prenošenjem vođenja postupka sudu u entitetu.

vođenje postupka, dok je u drugom, Sud BiH odbio prijedlog Tužilaštva BiH.⁹⁷ Zbog toga je, zaključno s tim datumom, još uvijek nemoguće procijeniti broj predmeta u kojima će vođenje postupka biti preneseno u narednom periodu i kojim tužilaštvima i sudovima u entitetima. Osim što predstavlja ozbiljnu prepreku provedbi Državne strategije, ova situacija također otežava procjenu stvarnih potreba, u smislu ljudskih i materijalnih resursa pravosudnih institucija u entitetima, kako bi, na adekvatan način, ispunile svoju obavezu.

Neznatan broj predmeta u kojima je preneseno vođenje postupka također ukazuje na to da Sud BiH još uvijek nije razvio ujednačenu i razrađenu sudsku praksu u vezi sa **primjenom kriterija za pregled predmeta ratnih zločina**, predviđenih Državnom strategijom i Zakonom o krivičnom postupku BiH. S tim u vezi, Sud BiH će morati posvetiti posebnu pažnju kreiranju dosljednog pristupa u odnosu na identifikaciju i značaj koji imaju „ostale okolnosti“, koje se moraju uzeti u obzir uz dva glavna uvjeta, a to su težina krivičnog djela i svojstvo počinioca. Iako Zakon o krivičnom postupku ne precizira koje su to okolnosti, sudije će se u tu svrhu morati pozvati na kriterije koji su identificirani Državnom strategijom, odnosno, povezanosti predmeta sa drugim predmetima, interes žrtava i svjedoka i posljedice zločina na lokalnu zajednicu.⁹⁸

Drugo važno pitanje, koje treba riješiti, odnosi se na **fazu postupka, u kojoj se vođenje postupka u predmetu, treba i može prenijeti**. Treba naglasiti da, s tim u vezi, u svim predmetima u kojima je vođenje postupka preneseno, bilo po članu 27. ili 27a. ZKP-a BiH, odluka Suda BiH donesena je *nakon* potvrđivanja optužnice. Može se reći da prenošenje vođenja postupka u predmetu u toj fazi ne predstavlja najefikasniju primjenu ovog mehanizma, jer zahtijeva posvećivanje značajnih resursa Tužilaštva BiH da okonča istragu u predmetu u kojem se neće suditi pred Sudom BiH. Ovo je također neefikasno sa stanovišta tužilaštava u entitetima, kojima je ustupljen predmet u kojem je podignuta optužnica, jer se ipak moraju upoznati sa prikupljenim dokazima, kako bi se adekvatno pripremili za glavni pretres. Naprimjer, ova priprema će, vjerovatno, zahtijevati od tužioca da ponovno sasluša svjedoke, kako bi ih mogao na odgovarajući način ispitati na glavnom pretresu. Efikasniji pristup zahtijeva da se ocjena složenosti predmeta izvrši i rješenje o prenošenju vođenja postupka donese u ranoj fazi istrage, po mogućnosti čim se ustanove glavnoosumnjčeni, navodno krivično djelo i broj žrtava.

Po članu 27a. ZKP-a BiH, Sud BiH ne može *ex officio* prenijeti vođenje postupka u fazi istrage, nego samo na prijedlog Tužilaštva BiH. Uspješna provedba Državne strategije će, zbog toga, ovisiti o mogućnosti Tužilaštva BiH da provede sveobuhvatan pregled predmeta iz grupe I, koji su trenutno otvoreni i da predloži Sudu BiH da se u manje složenim predmetima prenese vođenje postupka na osnovu kriterija za pregled predmeta ratnih zločina navedenih u Državnoj strategiji.

97 Sud BiH je prihvatio prijedlog za prenošenje postupka u predmetu *Hakalović* Kantonalnom sudu u Mostaru, u aprilu 2010. godine i odbio u predmetu *Novalić*, u februaru 2010. godine.

98 *Vidjeti* Aneks A Državne strategije, *supra* fusnota 13.

Drugo ključno pitanje koje treba razjasniti, odnosi se na **korištenje *ex officio* ovlasti Suda BiH da prenese vođenje postupka u predmetu**, koja se može koristiti najkasnije do zakazivanja glavnog pretresa.⁹⁹ U praksi, to znači da se vođenje postupka može prenijeti *ex officio* u fazi odlučivanja o optužnici, ili nakon ročišta za izjašnjenje o krivici. Efikasno korištenja ove ovlasti Suda BiH predstavljat će važnu garanciju da se kriteriji za odabir predmeta, koji će se procesuirati pred Sudom BiH i sudovima u entitetima, poštuju i dosljedno primjenjuju. Bojazan da će se u manje složenim predmetima *ex officio* prenijeti vođenje postupka nakon podizanja optužnice, važan je poticaj da se osigura da Tužilaštvo BiH usmjeri svoje napore na procesuiranje „najodgovornijih učinitelja“, kako je predviđeno Državnom strategijom (u čijoj je izradi Tužilaštvo BiH imalo vodeću ulogu).¹⁰⁰

Dodatni problem u vezi s tim jeste to što član 27a ZKP-a BiH ne definira na koji se način *ex officio* ovlasti trebaju koristiti u procesnom smislu. Naime, odluku o prenošenju vođenja postupka u predmetu može donijeti samo izvanraspravno vijeće.¹⁰¹ Međutim, Zakon o krivičnom postupku BiH ne predviđa da sudija za prethodno saslušanje (ovlašten za odlučivanje o optužnici i za vođenje ročišta za izjašnjenje o krivici) ili pretresno vijeće mogu uputiti predmet izvanraspravnom vijeću koje *ex officio* razmatra prenošenje vođenja postupka. Zbog toga nije jasno kako se predmet može uputiti izvanraspravnom vijeću na razmatranje, ako ne postoji prijedlog stranaka u postupku ili branilaca. Sud BiH trebao bi pronaći rješenje za to pitanje, što bi mu omogućilo da koristi svoje ovlasti na efikasan i transparentan način. **Moguće rješenje bilo bi osnivanje stalnog vijeća, koje bi bilo ovlašteno, kako za donošenje odluka o prenošenju vođenja postupka u predmetu po prijedlogu stranaka, odnosno branilaca, tako i po službenoj dužnosti.**

99 Vidjeti član 27a. stav 1. Zakona o krivičnom postupku BiH.

100 O važnosti uloge sudija u osiguravanju poštivanja kriterija za odabir predmeta, vidjeti Morten Bergsmo, Kjetil Helvig, Ilia Utmelidze, Gorana Žagovec, *Neriješeni predmeti međunarodnih zločina u Bosni i Hercegovini* (Oslo: PRIO, 2006), pp.126-127 (dostupno na: <http://www.prio.no/sptrans/390890946/Backlog%20of%20Core%20International%20Crimes%20Case%20Files%20in%20BiH.pdf>).

101 Naime, Vijeće suda, sastavljeno od tri sudije iz člana 24 stav 7 Zakona o krivičnom postupku BiH, donosi odluke izvan glavnog pretresa.

4 Predmeti ratnih zločina pred Sudom BiH

U ovom poglavlju razmatraju se najvažnija dostignuća i izazovi pred Sudom i Tužilaštvom BiH u rješavanju predmeta ratnih zločina u prvim godinama njihovog rada. U podnaslovu 4.1 daje se kratak osvrt na osnivanje ovih institucija i opća ocjena njihovog dosadašnjeg rada. U podnaslovu 4.2 razmatra se nekoliko aspekata u pogledu broja predmeta u radu kod pravosudnih institucija na državnom nivou, s obzirom na dostignuća u vezi sa rješavanjem predmeta koji su složeni, osjetljive prirode ili privlače veliku pažnju javnosti, kao i određene nedostatke u dosljednosti pri odabiru i određivanju prioriteta u predmetima. Pod preostalim podnaslovima (4.3 i 4.4) iznose se neka zapažanja, i pozitivna i kritike, u vezi sa primjenom materijalnog prava i međunarodnog humanitarnog prava (MHP), te primjene zakona o krivičnom postupku i poštivanja standarda pravičnog suđenja. U cjelini, u ovom poglavlju iznose se nova zapažanja i ne razmatraju se određeni problemi identificirani u ranijim izvještajima Misije OSCE-a, osim napomene da neki od već uočenih problema i dalje postoje.¹⁰²

Među najvažnijim pitanjima razmotrenim u ovom poglavlju su:

- na koji su način Sud i Tužilaštvo BiH procesuirali predmete koji su činjenično i pravno složeni, i kako su odolijevali pritiscima u osjetljivim predmetima i predmetima koji su privukli veliku pažnju javnosti;
- nedostaci u određivanju prioriteta i prilikom odabira predmeta, posebno u vezi sa procesuiranjem „manje složenih“ predmeta koji, u skladu sa Državnom strategijom, trebaju biti procesuirani pred sudovima RS, FBiH ili Brčko distrikta BiH;
- pitanja u vezi sa primjenom materijalnog krivičnog prava u predmetima pred Sudom BiH, uključujući složena tumačenja bitnih obilježja krivičnog djela genocida i primjene doktrine komandne odgovornosti i udruženog zločinačkog poduhvata;
- problemi i nejasnoće u vezi sa primjenom odredbi krivičnog postupka i standarda pravičnog suđenja, naročito u odnosu na odredbe o zabrani suđenja u odsustvu, na sporazum o priznanju krivice, rukovođenje glavnim pretresom i kvalitet odbrane, podršku i zaštitu svjedoka;
- analiza razloga za visok postotak ukidanja presuda i problema vezanih uz postupak po žalbi.

102 Vidjeti *Procesuiranje predmeta ustupljenih Bosni i Hercegovini od strane MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11bis, supra fusnota 2; Zaštita i podrška svjedoka u predmetima ratnih zločina u BiH, supra fusnota 4; i Obrazloženja presuda u predmetima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini: Izazovi i pozitivni primjeri*, juni 2010. godine (dostupan na: <http://oscebih.org/documents/16879-bos.pdf>).

4.1 Pregled i opća ocjena

Prošlo je skoro više od pet i po godina od početka rada Odjela I za ratne zločine u strukturi Suda BiH i Posebnog odjela za ratne zločine u strukturi Tužilaštva BiH. Objektivna ocjena njihovog rada u tom periodu ukazuje na to da su Sud BiH i Tužilaštvo BiH, usprkos brojnim problemima, uglavnom **uspjeli osigurati da teška krivična djela ratnih zločina budu procesuirana na efikasan način, u skladu sa standardima ljudskih prava**. Tako se može reći za obje institucije da ispunjavaju ciljeve zadate njihovim osnivanjem. Najvažniji među tim ciljevima, kao dio plana za osiguranje provedbe Izlazne strategije MKSJ-a, bio je osigurati postojanje pravosudnih institucija sa kredibilitetom u regiji, kojima mogu biti ustupljeni predmeti protiv nižerangiranih i srednerangiranih počinitelja.¹⁰³ Drugi, jednako važan cilj, bio je jačanje uloge novoosnovanih pravosudnih institucija, kao sastavnog dijela domaćeg pravosudnog sistema. Kombinacija ova dva cilja rezultirala je utvrđivanjem nadležnosti Suda i Tužilaštva BiH nad predmetima ratnih zločina. Iako u ovim institucijama trenutno još uvijek radi pet međunarodnih sudija i tri međunarodna tužioca uz domaće sudije i tužioce, to su stalne i u potpunosti domaće institucije koje primjenjuju domaće krivično materijalno i procesno pravo.

4.2 Broj predmeta u radu kod Suda i Tužilaštva BiH

Od osnivanja, **Sud BiH je procesuirao ukupno 166 osoba optuženih za ratne zločine**.¹⁰⁴ Od tog broja, za 68 optuženih postupak je okončan pravosnažnom presudom: 52 optužena su osuđena na kaznu zatvora u trajanju u prosjeku od 16 godina, dok je 14 optuženih oslobođeno optužbe. Postupak u svim predmetima, osim jednog, koji su ustupljeni od strane MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11bis je okončan.¹⁰⁵ (Vidjeti sliku 3: *Broj predmeta ratnih zločina okončanih od januara 2005. do septembra 2010.* i sliku 4: *Broj optuženih procesuiranih pred sudovima u BiH – Pravomoćne presude izrečene optuženima od januara 2005. do septembra 2010.* u Prilogu 1). U većini predmeta, optužene se teretilo za zločine protiv čovječnosti ili ratne zločine protiv civilnog stanovništva, ili za oba navedena krivična djela. Dvadesetpet osoba bilo je optuženo za genocid.¹⁰⁶ Velika većina žrtava u suđenjima koja su vođena do sada, bili su civili. Četrnaest optuženih zaključilo je sporazum o priznanju krivice sa Tužilaštvom. Prvostepena presuda još nije donesena u 27 predmeta, a drugostepena u 18 predmeta. Ove brojke predstavljaju čvrst dokaz o pozitivnim rezultatima rada

103 Vidjeti Izlaznu strategiju MKSJ-a (dostupna na: <http://www.icty.org/sid/10016>); također Rezoluciju Vijeća sigurnosti 1534 (2004.) (dostupna na: http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_1534_2004_en.pdf).

104 Zaključno sa septembrom 2010. godine.

105 Vidjeti predmete *Gojko Janković, Mejakić i drugi, Rašević i drugi, Paško Ljubičić, Radovan Stanković, i Milorad Trbić*. Predmet *Milorad Trbić* je u postupku po žalbi.

106 Vidjeti predmete *Petar Mitrović i drugi, Milorad Trbić, Milisav Gavrić, Vaso Todorović, Pelemiš i drugi, Radomir Vuković i drugi, Željko Ivanković, Jević i drugi i Kos i drugi*.

Suda BiH. To je naročito istina kada se uspoređi sa radom drugih sudova, koji su procesuirali predmete ratnih zločina počinjenih u vrijeme oružanog sukoba na području bivše Jugoslavije. Naprimjer, MKSJ, koji ima mnogo veće resurse i u daleko dužem vremenskom periodu, okončao je postupak protiv 125 optuženih u 89 predmeta, do kraja juna 2010. godine. Naravno, prilikom ovakve usporedbe, mora se uzeti u obzir činjenica da su predmeti procesuirani u MKSJ-u općenito bili daleko složeniji od onih procesuiranih pred Sudom BiH.

4.2.1 Pravno i činjenično složeni predmeti

Kvalitet presuda Suda BiH je, općenito govoreći, više nego zadovoljavajući. Mora se primijetiti da, **od kako je u započeo s radom u punom kapacitetu 2005. godine, Sud BiH je procesuirao veliki broj složenih i osjetljivih predmeta ratnih zločina.** Ti predmeti bili su teški za procesuiranje zbog brojnosti djela u osnovi zločina,¹⁰⁷ velikog broja žrtava,¹⁰⁸ ili zbog prirode odgovornosti optuženog kao nadređenog, a ne kao direktnog počinioaca.¹⁰⁹ Naprimjer, predmet protiv *Novaka Đukića*, komandanta u VRS (Vojska Republike Srpske), koji je oglašen krivim što je izdao naredbu za granatiranje centra Tuzle, što je imalo za posljedicu smrt 71 civila, zahtijevao je složenu balističku analizu. Drugi predmeti, kao što je predmet *Mandić*, u kojem je ratni pomoćnik ministra unutarnjih poslova Republike BiH oslobođen od optužbi, za zločine protiv čovječnosti i ratne zločine protiv civilnog stanovništva, zahtijevali su detaljno poznavanje strukture civilne vlasti u vrijeme oružanog sukoba. U ovim predmetima, kao i u drugim, Sud je savjesno ocijenio dokaze, kako bi donio osuđujuće ili oslobađajuće presude.

4.2.2 Nepristranost u donošenju presuda i podizanju optužnica

Osim procesuiranja pravno i činjenično složenih predmeta, Sud BiH suočio se sa velikim brojem osjetljivih predmeta, koji su privukli ogromnu pažnju i pritisak javnosti. Sud je demonstrirao otpornost na vanjske pritiske da se optuženi osude ili oslobode, kada su predmeti privlačili veliku pažnju javnosti. Naprimjer, Sud se držao strogih standarda o postojanju dovoljno dokaza u predmetima protiv visokorangiranih počinilaca (naprimjer, *Mandić*) ili osoba optuženih za genocid u Srebrenici (naprimjer, *Stupar*), izričući oslobađajuće presude kada nije bilo dokazano da je optuženi počinio krivično djelo. Ostavljajući na stranu složene pravne aspekte ovih i drugih presuda, Sud je, u nekoliko ključnih navrata, jasno pokazao svoju nepristranost i neovisnost od političkog pritiska i pritiska javnosti prilikom suđenja u predmetima. Isto tako, **Tužilaštvo BiH čvrsto je odolijevalo**

107 *Trifunović i drugi, Stupar i drugi, Bastah i drugi, Ključević i drugi, Adamović i drugi*, itd.

108 *Vidjeti*, naprimjer, *Trifunović i drugi, Milorad Trbić, Radimir Vuković i drugi, Mitrović i Radovan Stanković*.

109 *Vidjeti*, naprimjer, *Rašević i drugi, Miloš Stupar, i Novak Đukić*.

ozbiljnim političkim pritiscima, koji su imali za cilj da utječu na ishod istrage u određenim predmetima.¹¹⁰ Osim toga, kako je to pokazalo u predmetu protiv komandanta Armije BiH, Zulfikara Ališpage, Tužilaštvo BiH i dalje hrabro podiže optužnice protiv osoba, čak i kada je suočeno s prijetnjama smrću i ugrožavanjem sigurnosti tužilaca i svjedoka u predmetu.¹¹¹ Konačno, optužnice, koje je podiglo Tužilaštvo BiH, pokazuju odsustvo bilo kakvih predrasuda po etničkoj osnovi. Do sada je suđeno osobama koje su bile pripadnici različitih strana u oružanom sukobu i politika Tužilaštva je da procesuirati predmete protiv najodgovornijih počinitelja za najteža krivična djela, bez namjere da postigne bilo kakav etnički balans. Vidjeti poglavlje 7, *Politička i javna podrška procesuiranju ratnih zločina u BiH*, za detaljniju analizu otpora političkom uplitanju i napadima.

4.2.3 Problemi u određivanju prioriteta i odabiru predmeta

Usprkos ovim pozitivnim zapažanjima, još postoje problematična pitanja, koja trebaju biti riješena i oblasti koje zahtijevaju poboljšanje. Naprimjer, neki aspekti odabira predmeta koje vrši Tužilaštvo BiH, izazivaju ozbiljnu zabrinutost. Za razliku od složenih i osjetljivih predmeta, već spomenutih u tekstu, veliki broj predmeta koji se procesuiraju pred Sudom i Tužilaštvom BiH odnose se na direktne počiniocima, koji se terete za zločine protiv ograničenog broja žrtava.¹¹² Općenito govoreći, predmeti koji spadaju u ovu kategoriju ne predstavljaju poseban izazov za Sud i Tužilaštvo BiH. Kao opće pravilo, ovi **manje složeni predmeti** trebaju biti procesuirani pred sudovima u entitetima, kako bi pravosudne institucije na državnom nivou mogle usmjeriti svoje resurse i napore na najsloženije predmete, kao što je predviđeno Državnom strategijom. Predmeti, koje je Tužilaštvo BiH do sada procesuiralo, otvaraju ozbiljno pitanje da li se ova politika stvarno poštuje u praksi. Postali su očigledni nedostaci u primjeni kriterija za davanje prioriteta najozbiljnijim predmetima i raspodjelu predmeta između Suda i Tužilaštva BiH i drugih sudova i tužilaštava. Zbog toga, trenutna praksa utvrđivanja stepena prioritetnosti i odabira predmeta na državnom nivou izaziva ozbiljnu zabrinutost, kako u pogledu neefikasnog korištenja raspoloživih resursa, tako i netransparentnosti politike tužilaštva.¹¹³

110 Tokom 2009. i 2010. godine, tadašnji premijer RS, Milorad Dodik, više je puta zahtijevao da se podigne optužnica protiv Atifa Dudakovića, zapovjednika u Armiji BiH tokom oružanog sukoba.

111 Vidjeti Optužnicu protiv Zulfikara Ališpage, potvrđenu 21. juna 2010. godine, stranica 107.

112 Vidjeti, naprimjer, *Mensur Memić i drugi, Čerim Novalić, Elvir Jakupović, Miodrag Marković, Stipo Žulj, Darko Dolić, Ljubo Tomić i drugi, Izet Smajić, Tomo Jurinović i Jakov Duvnjak*.

113 Detaljnije o nedostatku transparentnosti u odlukama o ustupanju predmeta, vidjeti u poglavlju 3, *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH, supra*.

4.3 Primjena međunarodnog humanitarnog prava i domaćeg krivičnog zakona

4.3.1 Primjena materijalnog krivičnog prava

Sud BiH suočio se sa složenim pitanjima međunarodnog humanitarnog prava u velikom broju predmeta. Općenito govoreći, Sud BiH riješio je ova pitanja sa velikim stepenom jasnoće, redovno se rukovodeći sudskom praksom MKSJ-a. Može se reći da je korištenje sudske prakse MKSJ-a olakšano činjenicom što Sud BiH, za razliku od većine sudova u entitetima, primjenjuje Krivični zakon BiH iz 2003. godine, a ne Krivični zakon SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme oružanog sukoba.¹¹⁴ Sud BiH obično je bio na stajalištu da retroaktivna primjena Krivičnog zakona iz 2003. godine ne znači povredu principa legaliteta, što je tumačenje u skladu s odlukom Ustavnog suda BiH.¹¹⁵ Međutim, u martu 2009. godine, Sud BiH djelomično je odstupio od ovog stajališta u drugostepenoj presudi u predmetu *Kurtović*, jer je presudio da, kada se uzme u obzir zakonom propisani minimum kazne za krivična djela koja su predviđena i u Krivičnom zakonu BiH iz 2003. godine i u Krivičnom zakonu SFRJ, treba primjenjivati KZ SFRJ, kao blaži za počinioca.¹¹⁶ Ovakvo odstupanje nije imalo velikog utjecaja na praksu Suda BiH, jer se čini da je primjenjivo samo na predmete u kojima bi Vijeće moglo osuditi optuženog na zakonom propisani minimum kazne zatvora, što je, prema Krivičnom zakonu BiH, deset godina. Međutim, treba napomenuti da je, do septembra 2010. godine, predmet *Kurtović* bio jedini predmet u kojem je Sud BiH donio odluku da treba primijeniti Krivični zakon SFRJ, a ne Krivični zakon BiH.

4.3.2 Obrazloženja počinjenja genocida i vidovi krivične odgovornosti

Neka od najstroženijih pitanja koja je Sud BiH morao razmatrati do sada, odnose se na dokazivanje elemenata počinjenja genocida, komandne odgovornosti i udruženog zločinačkog poduhvata. Zaključno sa septembrom 2010. godine, 25 osoba teretilo se za genocid; mora se primijetiti da se svi ovi predmeti odnose na zauzimanje Srebrenice od strane VRS¹¹⁷, u julu 1995. godine. Dok u većini ovih predmeta

114 Kako je Misija OSCE-a navela u svom prethodnom Izvještaju, Krivični zakon iz 2003. godine najadekvatnije definira ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava, koja su se dogodila tokom oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, te krivičnu odgovornost pojedinaca koji su počinili ta kršenja. Krivični zakon BiH sadrži odredbe o zločinima protiv čovječnosti i pruža detaljnu definiciju komandne odgovornosti, na taj način odražavajući odredbe Statuta MSKJ-a. Krivični zakon SFRJ ne sadrži takve odredbe. *Vidjeti, Na putu ka usuglašenoj provedbi važećeg zakona u predmetima ratnih zločina pred sudovima u Bosni i Hercegovini, supra* fusnota 4.

115 *Vidjeti Maktouf*, Odluka o dopustivosti i meritumu, Ustavni sud BiH, 30. i 31. mart 2007. godine.

116 *Zijad Kurtović*, drugostepena presuda, 25. mart 2009. godina, paragrafi 127-134.

117 Vojska Republike Srpske.

prvostepena presuda još nije donesena, devet osoba je osuđeno u prvostepenom ili drugostepenom postupku. U principu, Sud je zauzeo veoma oprezan i striktan pristup u tumačenju postojanja **bitnih obilježja krivičnog djela genocida**. Važno je napomenuti da su svi optuženici, osim jednog, koji su do sada osuđeni za genocid,¹¹⁸ oglašeni krivim kao pomagači pri izvršenju krivičnog djela genocida, a ne kao direktni učesnici u izvršenju krivičnog djela.¹¹⁹ U predmetu *Trifunović i drugi*, Apelaciono vijeće ispitalo je prvostepenu presudu u odnosu na šest optuženih, i oglasilo ih krivim samo kao pomagače u genocidu, i umanjilo kazne zatvora za 10 godina.¹²⁰ Iako je Apelaciono vijeće utvrdilo da radnje počinjenja optuženih – uključujući ubijanje preko hiljadu ljudi – čine dio genocida počinjenog u Srebrenici, u julu 1995. godine, zaključilo je da sami optuženi nisu dijelili *mens rea* (genocidnu namjeru) s onima koji su planirali napad. Na zaključak Vijeća je, čini se, utjecala činjenica da su optuženi bili obični vojnici, koji su izvršavali naređenja svojih nadređenih, a ne oni koji su planirali genocid. Osim toga, Sud BiH nedavno je odbacio izjavu o priznanju krivnje Vlastimira Golijana jer je, iako se izjasnio krivim u odnosu na činjenice navedene u optužnici, izjavio da ne razumije pravni pojam genocida.¹²¹ Dakle, Sud BiH smatrao je da nisu zadovoljeni zakonski uvjeti za prihvatanje izjave o priznanju krivice.

Drugo pravno kontroverzno pitanje, koje se pojavilo u predmetu *Stupar i drugi*, tiče se doktrine **komandne odgovornosti**, odnosno, kakva je odgovornost optuženog koji je preuzeo ulogu zapovjednika nad počinocima tek *nakon* počinjenja krivičnog djela. Apelaciono vijeće ukinulo je osuđujuću presudu koju je izreklo Prvostepeno vijeće i oslobodilo optuženog Stupara, jer zapovjednik ne može biti krivično odgovoran za nekažnjavanje podređenih za krivična djela koja su počinjena u vrijeme dok nije bio zapovjednik.¹²²

Komandna odgovornost je, zajedno s **udruženim zločinačkim poduhvatom**, još jedno izuzetno složeno pitanje, koje je Sud BiH razmatrao u mnogim svojim odlukama. Optuženi se terete za ova dva oblika krivične odgovornosti u značajnom broju predmeta pred Sudom BiH. U mnogim slučajevima, komandna odgovornost i udruženi zločinački poduhvat koriste se ili alternativno, ili u vezi sa nekim oblikom

118 *Vidjeti Milorad Trbić*, prvostepena presuda, 16. oktobar 2009. godina, kojom se Trbić oglašava krivim za genocid počinjen kao dio udruženog zločinačkog poduhvata i osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 30 godina; drugostepena presuda u ovom predmetu još nije donesena.

119 *Radomir Vuković i drugi*, prvostepena presuda, 22. april 2010. godine, *Petar Mitrović*, drugostepena presuda, 7. septembar 2009. godine i *Stupar i drugi*, drugostepena presuda, 9. septembar 2009. godine.

120 *Stupar i drugi*, drugostepena presuda, 9. septembar 2009. godine. U predmetu *Petar Mitrović*, Apelaciono vijeće utvrdilo je da je optuženi u izvršenju krivičnog djela genocida učestvovao kao pomagač, i smanjilo njegovu kaznu sa 38 na 28 godina zatvora. *Vidjeti* drugostepenu presudu, 7. septembar 2009. godine.

121 Odluka o priznanju krivice, izrečena usmeno na ročištu od 23. septembra 2010. godine.

122 Apelaciono vijeće utvrdilo je da je Stupar bio zapovjednik II Odreda specijalne policije Šekovići, od februara 1994. godine do sredine juna 1995. godine, kada ga je zamijenio Rade Ćuturić. Od sredine juna 1995. do 21. augusta 1995. godine, kada je postao šef zborničkog odjela Uprave za kontradiverzionu zaštitu, Stupar je ostao pripadnik II Odreda Specijalne policije Šekovići, bez posebnog zaduženja, izuzev u periodu između 15. i 18. jula, kada je zamijenio Ćuturića, koji je bio ranjen. Zbog toga je Žalbeno vijeće zaključilo da Stupar nije bio zapovjednik u periodu navedenom u Optužnici (10. do 14. jula 1995. godine). *Vidjeti* drugostepenu presudu, 28. april 2010. godine, paragrafi 44, 51 i 56.

direktnog izvršenja. S obzirom na to da prvostepene presude u većini ovih predmeta još nisu donesene,¹²³ u ovom trenutku nije moguće procijeniti koju će teoriju Tužilaštvo uspješnije dokazati. Međutim, Sud BiH jasno je presudio da optuženi ne može biti istovremeno osuđen i po komandnoj odgovornosti i za udruženi zločinački poduhvat.¹²⁴

Obrazloženje suda u vezi sa primjenjivošću ova dva vida krivične odgovornosti nije dosljedno u predmetima i postoji određeni stepen nejasnoće. Jasno je iz razmotrenih predmeta da mnoge sudije u prvostepenim vijećima na Sudu BiH ne primjenjuju s lakoćom institut komandne odgovornosti kao vid krivične odgovornosti. Kao posljedica toga, obrazloženja u vezi sa primjenom instituta komandne odgovornosti često su nepotpuna i kontradiktorna,¹²⁵ kao što je Apelaciono vijeće istaklo u nekoliko predmeta. U predmetu *Šefik Alić*,¹²⁶ naprimjer, Apelaciono vijeće našlo je da je prvostepeno vijeće pogrešno utvrdilo, zaključivši da je optuženi oslobođen komandne odgovornosti zbog činjenice prisustva njegovog nadređenog oficira prilikom počinjenja predmetnih krivičnih djela. Osim toga, prvostepeno vijeće trebalo je razmotriti je li optuženi imao *de facto* kontrolu nad svojim podređenima, umjesto da samo utvrdi da nije imao *de jure* status i položaj. Na sličan način je, u predmetu *Lazarević i drugi*,¹²⁷ Apelaciono vijeće utvrdilo da je prvostepeno vijeće pogrešno utvrdilo da je optuženi bio u poziciji zapovjednika (kao zamjenik upravnika zatvora), i odredilo održavanje pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja.

Nasuprot tome, vijeća Suda BiH čini se da imaju mnogo veće razumijevanje teorije odgovornosti udruženog zločinačkog poduhvata. Uz nekoliko izuzetaka,¹²⁸ odluke koje su razmotrene za potrebe ove analize, ukazuju na bolje razumijevanje koncepta udruženog zločinačkog poduhvata i izuzetnu sposobnosti rješavanja nekih od najsofisticiranijih pitanja u vezi s ovim vidom krivične odgovornosti.¹²⁹ Međutim, isto se ne može reći za Tužilaštvo BiH, koje, u velikom broju predmeta, nije pravilno

---

123 *Gasal i drugi, Bastah i drugi, Adamović i drugi, Ključević i drugi, Ivanković i drugi, Petar Čivčić i Dronjak i drugi.*

124 *Vidjeti Radić i drugi*, prvostepena presuda, stranica 174 i *Rašević i drugi*, drugostepena presuda, stranice 29-30. Apelaciono vijeće je, u predmetu *Rašević i drugi*, presudilo da je Prvostepeno vijeće pogriješilo kada je osudilo optuženog po oba osnova, ali ga je osudilo samo po osnovu komandne odgovornosti. *Vidjeti*, također, *Mejakić i drugi*, drugostepena presuda, 16. februar 2009. godina, paragraf 67. Ipak, čini se da je optuženi u nedavno presuđenom predmetu *Lalović i drugi* osuđen i po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata i komandne odgovornosti. Međutim, pisana izrada presude još nije bila dostupna u vrijeme pisanja ovog Izvještaja.

125 Treba napomenuti da analize prvostepenog vijeća u predmetima *Ferid Hodžić i Predrag Kujundžić* predstavljaju pozitivne primjere, jer su dobro promišljene i jasne.

126 Rješenje o ukidanju prvostepene presude, 23. mart 2009. godine, paragrafi 13 i 14.

127 Rješenje o ukidanju prvostepene presude, 21. august 2009. godine, stranice 3 i 4. Apelaciono vijeće je, 23. septembra 2010. godine, donijelo presudu, kojom je oglasilo Sretena Lazarevića, Dragana Stanojevića i Slobodana Ostojića krivima za ratni zločin protiv civilnog stanovništva kao saizvršioce. Sreten Lazarević je oslobođen od komandne odgovornosti, jer Tužilaštvo nije dokazalo postojanje njegove efektivne kontrole nad počiniocima.

128 Za primjere ovih izuzetaka, *vidjeti Ranko Vuković i drugi, Rješenje o ukidanju prvostepene presude, 2. septembar 2008. godine, i drugostepenu presudu, 3. juna 2009. godine.*

129 Postoji veći broj predmeta u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom, u kojima prvostepena presuda još nije donesena. Osim toga, četiri optužena, koji se terete za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu, sklopili su sporazume o priznanju krivice. *Vidjeti Damir Ivanković, Gordan Đurić, Ljubiša Četić i Vaso Todorović.*

potkrijepilo i dokazalo obilježja udruženog zločinačkog poduhvata. Neadekvatno razumijevanje udruženog zločinačkog poduhvata od strane Tužilaštva evidentno je u velikom broju optužnica, i to je Sud BiH ispravno primijetio. U predmetu *Mandić*, naprimjer, prvostepeno vijeće je oslobodilo optuženog od odgovornosti za izdavanje naredbe za napad,¹³⁰ ali je sugeriralo da je Tužilaštvo BiH trebalo razmotriti terećenje optuženog prema teoriji udruženog zločinačkog poduhvata.¹³¹ U nekoliko predmeta, Sud BiH je naglasio važnost navođenja svih obilježja udruženog zločinačkog poduhvata konkretno, i sa dovoljnom preciznošću u optužnici.¹³² Naprimjer, Apelaciono vijeće u predmetu *Božić i drugi* također je utvrdilo da standard udruženog zločinačkog poduhvata, koji se navodi u optužnici, ne smije biti preširok.¹³³ Ipak, u optužnici *Gasal i drugi*, navođenje udruženog zločinačkog poduhvata može se zaključiti samo iz upućivanja na relevantnu odredbu Krivičnog zakona BiH. Ova optužnica podignuta je 2007. godine i nije izmijenjena usprkos prvostepenoj i drugostepenoj presudi u drugim predmetima, koje ukazuju na to da udruženi zločinački poduhvat treba navesti konkretno i jasno.¹³⁴

U odlukama analiziranim za potrebe ovog Izvještaja, Sud BiH također je izrazio neke bitne rezerve u pogledu primjenjivosti udruženog zločinačkog poduhvata na nižerangirane počinioce. Razmatrajući odgovornost optuženog za udruženi zločinački poduhvat, prvostepeno vijeće u predmetu *Božić i drugi*,¹³⁵ navelo je da primjenu ovog vida krivične odgovornosti treba ostaviti za one koji su osmislili i izvršili plan, dok se obični vojnici trebaju držati odgovornima samo za krivična djela koja su počinili.¹³⁶ Prvostepeno vijeće u predmetu *Radimir Vuković i drugi* došlo je do sličnog zaključka.¹³⁷ Ovi zaključci stavljaju važna ograničenja na primjenjivost udruženog zločinačkog poduhvata na predmete koji se procesuiraju pred Sudom BiH, i Tužilaštvo BiH trebalo bi ih uzeti u obzir prilikom pripremanja optužnica.

Osim toga, veći broj vijeća Suda BiH razjasnilo je razliku između učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu iz člana 180, stav 1. **saučiniteljstva** iz člana 29.

130 Optuženi je oslobođen i od komandne odgovornosti.

131 Prvostepena presuda, 18. juli 2007. godine, stranica 162.

132 *Vidjeti Bundalo i drugi*, prvostepena presuda, 21. decembar 2009. godine, i *Božić i drugi*, prvostepena presuda, 6. novembar 2008. godine, i drugostepena presuda, 5. oktobar 2009. godine;

133 Drugostepena presuda, paragraf 122. *Vidjeti*, također, *Milorad Trbić*, prvostepena presuda, 16. oktobar 2010. godine, u kojoj je sudeće vijeće suzilo opseg udruženog zločinačkog poduhvata, kako bi obuhvatao samo događaje počinjene na području odgovornosti Zvorničke brigade.

134 Optužnica protiv Nisveta Gasala i Musajba Kukavice podignuta je 18. septembra 2007. godine. Optužnica samo upućuje na članove 180. stav 1. i 2. i 29., indicirajući da se optuženi terete za udruženi zločinački poduhvat i komandnu odgovornost. Optužnica protiv druge dvojice optuženih (Handžić i Dautović), s druge strane, konkretno upućuje na udruženi zločinački poduhvat.

135 Prvostepena presuda, 6. novembar 2008. godine, stranice 62-66, odbacuje teoriju Tužilaštva o udruženom zločinačkom poduhvatu zbog, *inter alia*, propusta da dovoljno obrazloži elemente udruženog zločinačkog poduhvata i da dokaže njegovo postojanje. Zaključci prvostepenih vijeća u vezi sa postojanjem udruženog zločinačkog poduhvata u potpunosti su potvrđeni u drugostepenoj presudi, 5. oktobra 2009. godine, paragrafi 117-170.

136 *Božić i drugi*, prvostepena presuda, 6. novembar 2008. godine, stranica 63.

137 *Radimir Vuković i drugi*, prvostepena presuda, 22. april 2010. godine, paragraf 591.

Krivičnog zakona BiH. U predmetu *Radić i drugi* Sud je utvrdio da, iako član 29. predviđa da optuženi mora dati „odlučujući doprinos“ počinjenju krivičnog djela, nije uvjet da je učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu dao znatan ili značajan doprinos počinjenju krivičnog djela. To ukazuje na to da stepen učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu ne treba ispuniti standard „odlučujućeg doprinosa“. Prema prvostepenom vijeću, ova razlika je relevantna samo u slučaju kada optuženi nije učestvovao u *actus reus* krivičnog djela, ali je počinio „neko drugo djelo“, koje je dovelo do počinjenja krivičnog djela.¹³⁸ Na sličan način je prvostepeno vijeće u predmetu *Krsto Savić i drugi* razdvojilo učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu od saučiniteljstva iz člana 29. i pomaganja. Vijeće je utvrdilo da je stepen učešća, koji predviđa krivično djelo udruženog zločinačkog poduhvata, manji od odlučujućeg doprinosa određenog članom 29., ali da učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu ima veću težinu od radnji pomaganja, jer učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu dijeli namjeru s drugim počiniocima zločinačkog poduhvata.¹³⁹

Iz ovog kratkog pregleda sudske prakse Suda BiH, može se zaključiti da i prvostepena i apelaciona vijeća, u principu, imaju ispravno razumijevanje međunarodnog krivičnog prava. Neki problemi, čini se, i dalje postoje – posebno u pogledu Tužilaštva BiH – u vezi sa pravilnom primjenom vidova krivične odgovornosti, kao što je komandna odgovornost i udruženi zločinački poduhvat. Ovi vidovi se, u većini predmeta koriste protiv osoba koje su imale neki stepen odgovornosti po položaju, a nisu fizički počinile krivično djelo. Kao takve, ove vrste predmeta su, po definiciji, složene i predstavljaju veći izazov za sudije i tužioce. Važno je, zbog toga, da se osigura mogućnost kontinuirane specijalističke edukacije za sudije i tužioce, posebno one novoimenovane, kao i prilike i metode, putem kojih bi oni razmijenili pravna mišljenja i najbolje prakse u vezi s ovim pitanjima.

4.4 Poštivanje odredbi krivičnog postupka i standarda pravičnog suđenja

Suđenja pred Sudom BiH vode se isključivo po novom akuzatorno-orijentiranom Zakonu o krivičnom postupku, koji je stupio na snagu 2003. godine. Misija OSCE-a je, u decembru 2004. godine, objavila Izvještaj u kojem su iznesena zapažanja i zaključci o primjeni novih zakona o krivičnom postupku, ističući najvažnije probleme s kojima se pravosuđe susretalo prilikom prelaska sa ranijeg sistema, u kojem su preovladavala

---

138 *Radić i drugi*, prvostepena presuda, 20. februar 2009. godine, stranica 239-241 (ukinuta u žalbenom postupku zbog bitnih povreda krivičnog postupka), pozivajući se na *Tužilaštvo protiv Kvočke i drugih*, drugostepena presuda, Predmet broj: IT-98-30-I, 28. februar 2005. godine.

139 Prvostepena presuda, 24. mart 2009. godine, paragrafi 429-430. Isti stav zauzelo je Apelaciono vijeće u predmetu *Rašević i drugi*, iako je obrazloženje Vijeća donekle zbnjujuće, jer se čini da Vijeće koristi termin saizvršilaštvo u udruženom zločinačkom poduhvatu i učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu naizmjenično. *Vidjeti drugostepenu presudu*, 6. novembar 2008. godine, stranica 27.

inkvizitorska obilježja, na novi, u kojem dominiraju akuzatorska.¹⁴⁰ Šest godina nakon objavljivanja Izvještaja se, s pravom, može reći da je novi postupak zaživio u krivičnopravnom sistemu BiH. Međutim, niz izazova i problema još uvijek postoji. Uzrok tih problema često proizilazi iz nedostataka povezanih sa neadekvatnim razumijevanjem nosilaca pravosudnih funkcija u pogledu njihove uloge i prerogativa predviđenih postupkom ili iz nekih nepreciznih odredbi Zakona o krivičnom postupku. Postupci u predmetima ratnih zločina pred Sudom BiH predstavljaju, zbog svoje složenosti, značajnu metodu ocjenjivanja kvaliteta postignute pravde u BiH sa tačke gledišta primjene krivičnog postupka i rukovođenja glavnim pretresom. Mnoga od pitanja i napomena iznesenih u daljnjem tekstu su, zbog toga, također primjenjiva na „obične krivične predmete“ koji se procesuiraju pred Sudom i Tužilaštvom BiH i drugim sudovima i tužilaštvima.

4.4.1 Izostanak optuženog s glavnog pretresa

Jedan od ozbiljnijih proceduralnih izazova za Sud BiH u prvoj godini njegovog rada bio je povezan s **odbijanjem većeg broja optuženih da prisustvuju na ročištima zakazanim u njihovim predmetima**. Najmanje 29 optuženih je, u januaru 2007. godine, započelo štrajk glađu u pritvoru. U znak protesta, odbili su da se odazovu pozivu Suda BiH, tvrdeći da su zbog štrajka glađu bili previše iscrpljeni da pristupe glavnom pretresu. Sudije u tim predmetima trebale su odlučiti trebaju li glavni pretresi biti nastavljeni bez prisustva optuženih u sudnici, imajući u vidu zabranu mogućnosti suđenja *in absentia*, kako je propisano Zakonom o krivičnom postupku BiH.¹⁴¹ Većinom su prvostepena vijeća zauzela stav da glavni pretres treba nastaviti, jer su optuženi bili uredno pozvani na glavne pretrese i namjerno su odlučili da im ne prisustvuju.¹⁴² U skladu s tim, utvrđeno je da je nastavak glavnog pretresa u ovim predmetima u skladu sa standardima pravičnog suđenja, uzimajući u obzir da je pravo na odbranu osigurano obaveznim prisustvom njihovih branilaca. Iako su sudije ispravno protumačile odredbe krivičnog postupka u svjetlu međunarodnih odredbi o pravima optuženog,¹⁴³ mora se priznati, kao što su sudije u predmetu *Vuković* naglasile, da je to pitanje složeno zbog propusta Zakona o krivičnom postupku BiH da regulira ovu pravnu situaciju i njezin odnos sa zabranom suđenja *in absentia*.¹⁴⁴

140 *Izvještaj o primjeni zakona o krivičnom postupku na sudovima u BiH*, decembar 2004. godine (dostupan na: <http://www.oscebih.org/documents/1079-eng.pdf>).

141 Član 247. Zakona o krivičnom postupku BiH glasi: „optuženom se ne može suditi u odsustvu“.

142 *Vidjeti*, naprimjer, *Božić i drugi*, *Rašević i drugi*, *Momčilo Mandić*, *Stupar i drugi*, *Adamović i drugi* i *Radmilo Vuković*.

143 *Vidjeti* u vezi s tim *Sejdović protiv Italije*, Evropski sud za ljudska prava, broj: 56581/00 (1. mart 2006. godine).

144 *Vidjeti Radmilo Vuković*, Rješenje, 19. januar 2007. godine.

Odredba o zabrani suđenja *in absentia* Zakona o krivičnom postupku BiH vrlo je štura, te je, kao takva, podložna različitim tumačenjima.¹⁴⁵ Općenito, bilo bi od koristi u pogledu efikasnosti i pravičnosti postupka, ukoliko bi postojalo detaljnije tumačenje zabrane suđenja *in absentia* koje bi, uzimajući u obzir standarde pravičnog suđenja, jasno odredilo pod kojim je okolnostima primjenjiva.

4.4.2 Sporazumi o priznanju krivice

Drugo pitanje, vezano za postupak koji treba regulirati na jasniji način, jeste korištenje *instituta* sporazuma o priznanju krivice, posebno kada su rezultat procesa pregovaranja između stranaka. Iako se institut sporazuma nije koristio u prvim godinama rada Suda BiH, u posljednje tri godine zaključeno je 14 sporazuma o priznanju krivice pred Odjelom I za ratne zločine. Tako je institut **sporazuma o priznanju krivice postao važan aspekt procesuiranja predmeta ratnih zločina pred Sudom BiH**. Prema mišljenju Tužilaštva BiH, cilj korištenja sporazuma o priznanju krivice su pozitivni rezultati, kao što su skraćivanje krivičnog postupka i smanjenje broja neriješenih predmeta.¹⁴⁶ Međutim, način na koji se sporazumi o priznanju krivice zaključuju u Tužilaštvu BiH, dovodi u sumnju stvarno postizanje njegovih pretpostavljenih prednosti. Osim toga, dosadašnja praksa je zabrinjavajuća u pogledu poštivanja odredbi krivičnog postupka i, što je možda još problematičnije, je li osnovni cilj procesuiranja predmeta ratnih zločina doveden u pitanje načinom na koji se trenutno koristi institut sporazuma o priznanju krivice.

Prvo, treba naglasiti da su svi, osim dva, sporazuma o priznanju krivice pred Sudom BiH¹⁴⁷ zaključeni nakon početka glavnog pretresa – neki čak i na samom kraju dokaznog postupka.¹⁴⁸ Iako to Zakon o krivičnom postupku BiH ne priječi,¹⁴⁹ zaključivanje sporazuma o priznanju krivice nakon izvođenja dokaza značajno umanjuje prednosti instituta sporazuma o priznanju krivice. U tom slučaju, troškovi krivičnog postupka već su učinjeni, posebno oni povodom glavnog pretresa, dok su svjedoci već bili izloženi mogućoj duševnoj boli zbog svjedočenja i suočavanja s optuženim. Zbog toga, Tužilaštvo BiH mora pažljivo razmotriti treba li zaključiti sporazum o priznanju krivice s optuženima u tako **kasnim fazama postupka**. Druga

---

145 Naprimjer, Sud BiH je dovršio predmete u kojima je optuženi bio u bjekstvu, mada, nakon podnošenja žalbi, drugostepene presude u tim predmetima nisu donesene. *Vidjeti* predmete protiv Momira Savića i Mirka Todorovića.

146 *Vidjeti*, Tužilaštvo BiH, Posebni odjel za ratne zločine, Smjernice za praksu, broj: 2 (Izjašnjavanje o krivici i sporazumi o priznanju krivice), 3. mart 2008. godine. Međutim, ovaj dokument je interna smjernica Posebnog odjela, i nije usvojen od strane Kolegija tužilaštva.

147 *Vidjeti* predmet *Marko Boškić*. Optužnica je potvrđena 9. jula 2010. godine, u kojoj se optuženi tereti za zločine protiv čovječnosti. Sud je prihvatio sporazum o priznanju krivice, i Boškić je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina. *Vidjeti*, također, predmet *Elvir Jakupović*. Optužnica je potvrđena 21. juna 2010. godine. Optuženi se, 8. jula 2010. godine, izjasnio da nije kriv; Sud je, 23. augusta 2010. godine prihvatio sporazum o priznanju krivice. Optuženi je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od pet godina.

148 *Ljubiša Četić, Rade Veselinović, Paško Ljubičić i Dušan Fuštar*.

149 Član 231. Zakona o krivičnom postupku BiH.

mogućnost bila bi usvajanje izmjena i dopuna krivičnog postupka, koja bi predviđala vremenski rok, nakon kojeg Tužilaštvo i odbrana ne mogu pregovarati o priznanju krivice.

Osim toga, nikako nije jasno je li prednost pregovaranja o priznanju krivice uvijek prikladna u teškim krivičnim djelima, poput genocida, zločina protiv čovječnosti, i ratnih zločina protiv civilnog stanovništva. Primjena ovog pravnog instituta u takvim predmetima trebala bi biti popraćena procjenom drugih mogućih koristi u krivičnom postupku, vezanih uz priznanje krivice – kao što su priznavanje činjenica od strane optuženog na ročištu s kojeg javnost nije isključena, davanje iskaza u kojem se otkrivaju lokacije nestalih osoba, pružanje prilike da se izrazi kajanje, i, kao što se detaljnije razmatra u daljnjem tekstu, suradnja optuženog u drugim istragama. S tim u vezi, bila bi korisna provedba/dopuna obavezujućih uputstava o izjašnjavanju o krivici i sporazumima o priznavanju krivice na nivou Tužilaštva BiH i **usvajanje sličnih smjernica za predmete ratnih zločina u tužilaštvima u entitetima.**¹⁵⁰

Drugo pitanje koje izaziva zabrinutost, odnosi se na korištenje oblika pregovaranja o priznanju krivice od strane Tužilaštva BiH, koji se odnosi na **pregovaranje o tačkama optužnice**. U svom ranijem Izvještaju, Misija OSCE-a izrazila je svoju zabrinutost u vezi sa više predmeta u kojima je, prije sklapanja sporazuma o priznanju krivice, Tužilaštvo BiH dostavilo izmijenjenu optužnicu, u kojoj se odustalo od određenih tačaka.¹⁵¹ Iako je Tužilaštvu dozvoljeno da izmijeni optužnicu na glavnom pretresu, ne čini se da navedeno striktno slijedi duh i slovo zakona, ako izmjene optužnice, zapravo, znače odustajanje od tačaka radi zaključivanja sporazuma o priznanju krivice s optuženim. Iako krivični postupak izričito ne zabranjuje pregovaranje o tačkama optužnice, ova praksa je, čini se, u suprotnosti sa principom legaliteta krivičnog gonjenja iz člana 17. Zakona o krivičnom postupku BiH, koji obavezuje Tužilaštvo da poduzme krivično gonjenje, kada postoje dokazi da je krivično djelo učinjeno. Tumačenje odredbi o sporazumu o priznanju krivice u odnosu na princip legaliteta krivičnog gonjenja sugerira da Zakon o krivičnom postupku BiH ne dozvoljava pregovaranje o tačkama optužnice. U ovom kontekstu, može se reći da **bi sadašnjoj praksi zaključivanja sporazuma o priznanju krivice, u smislu transparentnosti i jasnoće Zakona, koristila izmjena i dopuna važeće odredbe, kojom bi se pojasnilo da stranke u postupku mogu pregovarati samo o vrsti i visini krivičnopravne sankcije, koja će biti izrečena optuženom.**

Druga manjkavost odredbi o sporazumu o priznanju krivice odnosi se na nepostojanje mehanizma koji bi osigurao da optuženi izvrši **klauzulu o suradnji**, koja može biti dio sporazuma. Onog trenutka kad sud prihvati sporazum sa predloženom krivičnopravnom sankcijom, prema odredbama postupka, nema mogućnost da tu

150 *Supra* fusnota 146.

151 *Vidjeti Deveti izvještaj* Misije OSCE-a u predmetu *Paško Ljubičić*, decembar 2008. godine (dostupan na: <http://www.oscebih.org/documents/14044-eng.pdf>). Slučajevi pregovaranja o tačkama optužnice zabilježeni su u sljedećim predmetima: *Rade Veselinović, Paško Ljubičić, Dušan Fuštar, Vaso Todorović i Milivoje Ćirković*.

odluku stavi van snage, ili izmijeni sankciju, u slučaju da optuženi ne ispoštuje obavezu iz klauzule o suradnji. Zbog toga, tužilac, nakon prihvatanja sporazuma, zapravo nema stvarnog načina da osigura suradnju dogovorenu sporazumom o priznanju krivice. Kako bi se ovaj problem zaobišao, neke sudije Suda BiH razvile su praksu zaprimanja sporazuma o priznanju krivice, ali uz odlaganje njegovog razmatranja sve dok optuženi ne postupi prema dogovorenoj klauzuli o suradnji, naime, svjedoči u korist tužilaštva u nekom drugom predmetu u kojem se postupak vodi u isto vrijeme.¹⁵² Ovakvo postupanje ima legitiman i koristan cilj osiguravanja da optuženi ispuni obavezu o suradnji sa tužilaštvom, koju je preuzeo kao uvjet za zaključenje sporazuma o priznanju krivice. Međutim, postoje određeni problematični aspekti i ograničenja. Sporazum o priznanju krivice nema pravno dejstvo niti je obavezujući za stranke u postupku, sve dok ga sud ne prihvati. Zbog toga, čak i ako optuženi ispuni svoju obavezu o suradnji, sud može na kraju odbaciti sporazum zbog nekih drugih legitimnih razloga, što je rezultat koji može biti nepravičan prema optuženom. Osim toga, praksa odlaganja razmatranja sporazuma o priznanju krivice moguća je samo kada se namjeravana suradnja treba ostvariti kroz kraći vremenski period, jer odlaganje okončanja predmeta zbog izvršavanja obaveze iz klauzule o suradnji ne bi bilo u skladu sa pravom na suđenje u razumnom roku. Uzimajući navedeno u obzir, **sveobuhvatnije i efikasnije rješenje, kako bi se osiguralo izvršavanje obaveze iz klauzule o suradnji, čini se mogućim samo kroz odgovarajuće izmjene i dopune odredbi Zakona o krivičnom postupku BiH.**

4.4.3 Dužina i efikasnost postupaka

Usprkos problemima navedenim u gornjem dijelu teksta, inter alia, sudije Suda BiH su, općenito, ustrajne u osiguravanju poštivanja standarda pravičnog suđenja i sveukupne efikasnosti postupka. U pogledu poštivanja prava na suđenje u razumnom roku, može se reći da su se suđenja, u pravilu, vodila u razumnom roku. Prvostepena presuda u mnogim manje složenim predmetima protiv nižepozicioniranih optuženika i s malim brojem žrtava, izricala se u roku manjem od godinu dana od početka glavnog pretresa. Naprimjer, takav je bio slučaj s predmetima *Marko Škrobić* (5 mjeseci), *Krešo Lučić* (7 mjeseci), *Ivica Vrdoljak* (2 mjeseca) i *Nenad Tanasković* (6 mjeseci). S druge strane, u složenim predmetima, sa višepozicioniranim optuženicima, velikim brojem žrtava i/ili protiv nekoliko optuženih, trebalo je puno više vremena do izricanja prvostepene presude. Naprimjer, prvostepena presuda u predmetu *Bastah i drugi*, donesena je 18 mjeseci nakon početka glavnog pretresa. Isto tako, u postupku

---

152 26. juna 2009. godine, u predmetu *Koričanske stijene*, Vijeće je prvobitno odbacilo sporazum o priznanju krivice na osnovu svjedočenja optuženog (Gordana Đurića) u drugom predmetu, što je bio dio njegove obaveze na saradnju, koje nije bilo u skladu sa činjenicama koje je priznao u sporazumu o priznanju krivice. Sljedeći sporazum o priznanju krivice prihvaćen je dva mjeseca kasnije, nakon što je optuženi ponovno svjedočio u drugom predmetu. Tom prilikom, sudije su zaključile da je optuženi u potpunosti ispoštovao klauzulu o suradnji.

protiv Milorada Trbića, koji je optužen da je počinio krivično djelo genocida, glavni pretres je trajao preko dvije godine, do izricanja prvostepene presude.

S tim u vezi, mora se primijetiti da dužina i efikasnost postupaka koji se vode pred Sudom BiH ovise o mnogo faktora, kao što je broj optuženih, njihovo vladanje u sudnici, dostupnost svjedoka, te postupanje Tužilaštva i odbrane. Međutim, u konačnici obaveza je predsjednika vijeća da osigura da se postupak vodi na najefikasniji način, u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH i standardima pravičnog suđenja. Iako se rad Suda BiH u ovom pogledu značajno poboljšao u posljednjih nekoliko godina, niz problema u vezi sa vođenjem postupka još postoji. Loša **organizacija vremena** često predstavlja prepreku efikasnosti postupka u predmetima ratnih zločina pred Sudom BiH. Zbog toga što tužilaštvo i odbrana redovno precijene dužinu vremena potrebnog za ispitivanje svjedoka i izvođenje materijalnih dokaza, ročišta se često završe ranije nego što je planirano, što ostavlja sudnice praznima i po nekoliko sati svaki dan. Iako je veći broj predsjednika vijeća izdalo upozorenja strankama u postupku, malo njih je poduzelo konkretne korake, kako bi riješilo ovaj problem. Kao dobar primjer rješavanja ovog problema, može se navesti postupanje predsjednika vijeća u predmetu *Babić i drugi*, koji je upozorio branioca da, ako nastavi planirati ispitivanje po samo jednog ili dva svjedoka dnevno, Sud će početi pozivati ostale svjedoke sa liste odbrane, kako bi se postupak ubrzao. Kao rezultat toga, odbrana je bila potaknuta da predloži efikasnije korištenje vremena tokom glavnog pretresa. Drugi način za povećanje efikasnosti postupka je da se osigura da se stranke drže vremena predviđenog za ispitivanje svakog svjedoka. Iako većina vijeća Suda traži i od optužbe i od odbrane podnošenje plana rada na početku dokaznog postupka, kojim se navodi tačno vrijeme i okolnosti na koje će se svjedoci direktno ispitivati, realno mali broj vijeća osigura da ti planovi budu i ispoštovani. Misija OSCE-a je uočila, međutim, da neka vijeća suda redovno koriste **statusne konferencije**, što predstavlja pozitivan napredak i trebalo bi doprinijeti sveukupnoj efikasnosti postupka.

4.4.4 Odbrana

Primjetno je da Sud BiH poštuje **načelo kontradiktornosti postupka prema optuženom**. Prilikom donošenja odluke hoće li se na glavnom pretresu kao dokaz koristiti iskazi svjedoka ili optuženih, dati tokom istrage, vijeća Suda uvijek se pozivaju na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP). Takvi izuzeci od načela neposrednosti u sprovođenju i ocjeni dokaza dopušteni su Zakonom o krivičnom postupku BiH. U skladu sa nedavnim izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH,¹⁵³ iskazi optuženog dati u istrazi mogu se koristiti protiv njega, čak i ako se optuženi odluči braniti šutnjom, ali samo ako mu je, prilikom saslušanja u

153 Član 273. stav 3. *Vidjeti* Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, „Službeni list”, broj 58/08.

istrazi, saopćeno za koje krivično djelo se tereti, te je bio poučen o njegovim pravima. S tim u vezi, mora se istaći da je Sud odlučivao o prihvatanju iskaza optuženih datih u istrazi, kao dokaza tek nakon pažljivog razmatranja jesu li zadovoljeni standardi pravičnog suđenja koje je postavio ESLJP.¹⁵⁴

Usko povezano sa pitanjem poštivanja standarda pravičnog suđenja je standard odbrane u suđenjima pred Sudom BiH. Odmah treba istaći da rad Odsjeka za krivičnu odbranu (OKO) na pružanju, kako obuke, tako i pravne i administrativne podrške braniocima pred Sudom BiH, uopćeno govoreći, ima vrlo visoke standarde. OKO je uveliko pomogao da se u praksi osigura postojanje jednakosti stranaka u postupku između Tužilaštva i odbrane. Ipak, Misija OSCE-a uočila je da učinak branilaca znatno varira od predmeta do predmeta, i da postoje neki problemi u toj oblasti koji se ponavljaju. U većini predmeta ratnih zločina pred Sudom BiH, dodatni *ex officio* branilac postavlja se svakom optuženom,¹⁵⁵ i većina vijeća traži da oba branioca budu prisutna na svakom ročištu u predmetima u kojima su postavljeni. Međutim, nisu svi branioci poštivali ovo pravilo, što je izazvalo kritike sudija.¹⁵⁶ Neki dodatni branioci su, također, ignorirali i ponavljane upute vijeća da budu spremni zamijeniti glavnog branioca u bilo kojoj fazi postupka.¹⁵⁷ Osim toga, Misija OSCE-a izražava svoju zabrinutost zbog odluke Suda u nekim predmetima da dopuste da optužene sa jednim braniocem, koji opravdano izostane s glavnog pretresa, zastupa branilac suoptuženog.¹⁵⁸ Takvo zastupanje, koje otvara pitanje mogućeg sukoba interesa, je neefikasno, jer zamjenski branilac često služi samo kao formalni zastupnik optuženog i rijetko poduzima aktivnu ulogu u postupku. U ranijem Izvještaju, Misija OSCE-a je također izrazila svoju zabrinutost u vezi sa propustom da se ne istraži finansijsko stanje optuženog u kontekstu postavljanja branioca po službenoj dužnosti, što je, čini se, prisutan problem.¹⁵⁹

4.4.5 Zaštita i podrška svjedoka

Još jedan ključni problem u suđenjima u predmetima ratnih zločina je zaštita i podrška svjedoka i žrtava. Ovaj problem detaljno je razmatran u Izvještaju Misije OSCE-a o zaštiti i podršci svjedoka u predmetima ratnih zločina u BiH, objavljenom u maju 2010. godine.¹⁶⁰ Misija OSCE-a naglašava da je Sud BiH iskazao ozbiljnu

---

154 Milorad Trbić, prvostepena presuda, 16. oktobar 2009. godine, paragrafi 84-164.

155 Pelemiš i drugi, Gasal i drugi, Kličković i drugi, Željko Ivanović, Adamović i drugi, Babić i drugi, itd.

156 Gasal i drugi, ročište održano 20. maja 2009. godine, i Kličković i drugi, ročišta održana 25. augusta, 1. jula i 13. oktobra 2009. godine.

157 Gasal i drugi, ročište održano 19. maja 2010. godine. Kao pozitivan primjer, vidjeti Selimović i drugi.

158 Vidjeti, naprimjer, Babić i drugi i Damjanović i drugi.

159 Izvještaj Misije OSCE-a o Procesuiranju predmeta ustupljenih Bosni i Hercegovini od strane MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11bis, *supra* fusnota 2.

160 Izvještaj Misije OSCE-a, Zaštita i podrška svjedoka u predmetima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini, *supra* fusnota 4.

opredijeljenost da pruži zaštitu i podršku svjedocima. Ovo je evidentno iz rada Odjela za podršku žrtvama i svjedocima, raspoloživosti sofisticiranih tehničkih resursa za primjenu zaštitnih mjera (kao što su tehnički uređaji za prijenos zvuka i slike i elektronski uređaji za izmjenu glasa ili/i slike svjedoka) i odlučnost vijeća da se poštuju odredbe Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Ipak, Misija OSCE-a još jednom ističe svoju zabrinutost u vezi sa **nesmotrenim otkrivanjem identiteta zaštićenih svjedoka** od strane stranaka u postupku, kao i nekih sudija. Zabrinjavajuće je što se to desilo u značajnom broju predmeta.¹⁶¹

4.4.6 Ukidanje presuda po žalbi

Postupak po žalbi pred Sudom BiH otvara neka složena pitanja. Misija OSCE-a je, u svom Izvještaju iz juna 2010. godine, izrazila svoju zabrinutost u vezi sa **visokim postotkom ukinutih ili preinačenih prvostepenih presuda po žalbi** i njihovom utjecaju na sveukupni kvalitet presuda Suda BiH.¹⁶² Kako bi ovaj problem bio detaljnije analiziran, razmatrano je 29 odluka po žalbi koje je donio Sud BiH 2008., 2009. i 2010. godine. Prema toj analizi, prvostepena presuda je potvrđena u cijelosti samo u pet od 29 predmeta koji su ispitani. U 14 predmeta,¹⁶³ Apelaciono vijeće ukinulo je prvostepenu presudu i odredilo održavanje pretresa, dok je u deset predmeta preinačilo presude.¹⁶⁴

Važno je primijetiti da je devet od tih 14 presuda ukinuto, u cijelosti ili djelomično, zato što je izreka presude bila nerazumljiva, protivrječna sama sebi ili razlozima presude ili presuda uopće nije sadržavala razloge ili u njoj nisu bili navedeni razlozi o odlučnim činjenicama. Ovaj osnov za žalbu, predviđen članom 297, stav 1, tačka k) Zakona o krivičnom postupku BiH, kao jedna od bitnih povreda krivičnog postupka, koja je apsolutno bitna povreda i ima za posljedicu ukidanje prvostepene presude, detaljno se razmatra u drugostepenoj presudi u predmetu *Todorović i Radić*.¹⁶⁵ Apelaciono vijeće pojasnilo je da član 297, stav 1, tačka k, nije odgovarajući osnov za žalbu, kada se osporava tačnost činjenica, koje je utvrdilo ili nije utvrdilo pretresno

161 *Vidjeti Milorad Trbić, Kličković i drugi, Bastah i drugi, Vuković i drugi, Momir Savić i Željko Lelek.*

Reakcija predsjednika vijeća u većini takvih slučajeva sastoji se od pukog upozorenja strankama u postupku da budu pažljiviji, više je nego neadekvatna, kada se uzme u obzir ozbiljnost situacije. U predmetu *Milorad Trbić*, Vijeće je čak proizvoljno stavilo zaštićene informacije u ruke medija i javnosti, dopuštajući saslušanje zaštićenog svjedoka na ročištu otvorenom za javnost, tražeći od prisutnih da informacije drže u tajnosti. *Vidjeti Osmi izvještaj Misije OSCE-a u predmetu Milorad Trbić*, juli 2009. godine (dostupan na: <http://www.oscebih.org/documents/16491-eng.pdf>).

162 *Vidjeti Obrazloženja u predmetima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini*, stranica 12, *supra* fusnota 101. Služba za međunarodno krivično pravo, *Konačni izvještaj Službe za međunarodno krivično pravo o održivoj tranziciji Ureda registrara i podršci međunarodnih donatora Sudu i Tužilaštvu Bosne i Hercegovine u 2009. godini*, 25. decembar 2008. godine, stranica 32 (dostupan na: <http://www.iclsfoundation.org/wp-content/uploads/2009/05/icls-bih-finalreportwebsitescorrected.pdf>).

163 U predmetu *Stupar i drugi*, prvostepena presuda ukinuta je samo u dijelu koji se tiče otpuženog Stupara.

164 Uključuje predmet *Trifunović i drugi*, koji je razdvojen od predmeta *Stupar i drugi* u postupku po žalbi.

165 *Todorović i drugi*, drugostepena presuda, 17. februar 2009. godine, paragrafi 15-17. *Vidjeti*, također, *Marko Škrobić*, drugostepena presuda, 22. april 2009. godine, paragrafi 8-13.

vijeće.¹⁶⁶ Umjesto toga, apelaciono vijeće će ispitati da li je presuda nerazumljiva, protivrječna sama sebi ili razlozima presude ili uopće ne sadrži razloge ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama. Nadalje, u predmetu *Krešo Lučić*, apelaciono vijeće ukinulo je prvostepenu presudu zbog protivrječnosti *izreke* presude, koja sadrži odluku suda o krivičnopravnom zahtjevu u optužnom aktu, i *obrazloženja* presude, u kojem se navode razlozi za donošenje takve sudske odluke. Apelaciono vijeće je tu odluku donijelo, jer je našlo da *izreka* pobijane presude prvostepenog suda ne sadrži činjenice i okolnosti koje čine obilježje krivičnog djela, iako su one navedene u obrazloženju. Apelaciono vijeće je, dalje, utvrdilo da je *izreka* presude protivrječna sama sebi, jer definira isto djelo i kao protupravno lišenje slobode i kao druga nečovječna djela slične prirode.¹⁶⁷

Od presuda koje su analizirane za potrebe ovog Izvještaja, pet je bilo ukinuto, a dvije su preinačene, jer je Apelaciono vijeće utvrdilo da je prvostepeno vijeće pogrešno i nepotpuno utvrdilo činjenično stanje. To se dogodilo u postupku protiv Marka Samardžije, kojeg je prvostepeno vijeće osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 26 godina za zločine protiv čovječnosti. Nakon ponovnog izvođenja dokaza, Apelaciono vijeće je oglasilo optuženog krivim za zatvaranje ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode, ali ga je oslobodilo od optužbe za saučesništvo u pokretanju, podstrekavanju i pomaganju u ubistvima. Na kraju je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina.¹⁶⁸ Na sličan način su presude, u predmetima *Zdravko Mihaljević*,¹⁶⁹ *Suad Kapić*,¹⁷⁰ i *Lazarević i drugi*,¹⁷¹ ukinute po osnovu pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Osim toga, pet presuda od ukupnog broja analiziranih u ovom Izvještaju, preinačene su zbog povrede Krivičnog zakona u vezi sa, naprimjer, presudama prvostepenih vijeća o elementima genocida ili komandne odgovornosti. Analiza odluka Apelacionog odjeljenja po ovim pitanjima iznesena je u prethodnom podnaslovu (podnaslov 4.3.2 *Obrazloženja počinjenja genocida i vidovi krivične odgovornosti*).

U ovom kontekstu, moguće je izvući neke preliminarne zaključke. Pregled nedavno donesenih odluka po žalbi pred Sudom BiH ukazuje na **veoma visok postotak ukinu-**

---

166 *Todorović i drugi*, drugostepena presuda, 17. februar 2009. godine, paragrafi 18 i 20.

167 Rješenje kojim se ukida prvostepena presuda, 3. april 2008. godine. *Vidjeti*, također, *Mirko Pekez i drugi*, drugostepena presuda, 29. septembar 2008. godine, u kojoj se utvrđuje da je prvostepena presuda kontradiktorna, jer navodi u izreci da su sva tri optužena počinila sva data krivična djela, a u obrazloženju navodi da su prvooptuženi i trećeoptuženi učestvovali u akciji prikupljanja civila i odvođenja civila na mjesto pogubljenja, i da su to bile jedine neporecive činjenice.

168 Drugostepena presuda, 15. oktobar 2008. godine.

169 Rješenje o ukidanju prvostepene presude, 26. mart 2009. godine. Apelaciono vijeće ukinulo je prvostepenu presudu na osnovu člana 290. stav 1 Zakona o krivičnom postupku BiH (Sadržaj presude), a ne na osnovu člana 299. (Pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje). Konačna odluka Apelacionog vijeća u ovom predmetu još nije donesena. Važno je napomenuti da je prvostepeno vijeće oslobodilo optuženog.

170 Rješenje o ukidanju prvostepene presude, 2. oktobar 2008. godine, uvažavajući žalbu Tužilaštva. Kapić, kojeg je prvostepeno vijeće oslobodilo, oglašen je krivim za ratne zločine i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 17 godina.

171 Rješenje o ukidanju prvostepene presude, 21. august 2009. godine. Drugi osnov za ukidanje prvostepene presude u ovom predmetu bio je član 297. stav 1 tačka k).

tih ili preinačenih prvostepenih presuda. Objektivna analiza žalbenih osnova, koje je Apelacioni odjel uvažio, čini se, ukazuje na to da broj presuda, koje su ukinute zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ili povrede Krivičnog zakona, nije nerazuman, ili barem nije značajan. Ono što jeste, naoko, izuzetno, jeste postotak ukidanja presuda zbog nerazumljivosti izreke presude. Ova činjenica ukazuje na složenije pitanje. Na jednoj razini, to bi trebalo biti upozorenje prvostepenim vijećima da posvete veću pažnju pisanju presuda, kako bi izbjegli njihovo ukidanje po žalbi. S druge strane, moguće je da to otkriva nedostatak u postupku po žalbi u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku iz 2003. godine. Prema važećim odredbama, nakon što se presuda ukine, Apelaciono vijeće određuje održavanje pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja, za razliku od starog krivičnog postupka, kada je većina predmeta nakon ukidanja prvostepene presude, vraćana prvostepenom vijeću na ponovno suđenje. Zakonske odredbe o pravnim lijekovima mogu imati neželjeni efekt oslobađanja prvostepenog vijeća od pritiska da donese kvalitetnu odluku prvi put, jer može očekivati da će drugostepeno vijeće „riješiti“ svaki problem. Rad prvostepenog vijeća na predmetu prestaje nakon izricanja prvostepene presude. Tako prvostepeno vijeće nije prisiljeno da ispravi svoje greške u ponovnom suđenju, te zbog toga nije dužno razmotriti razloge Apelacionog vijeća za ukidanje ili preinačenje presude. Osim toga, činjenica da Apelaciono vijeće, prema Zakonu o krivičnom postupku, u rješenju kojim se ukida prvostepena presuda, mora navesti samo kratke razloge za ukidanje, ne doprinosi osiguravanju transparentnosti postupka po žalbi.¹⁷² Uzimajući u obzir ove probleme, vrijedi se prisjetiti da su, prema odredbama ranije važećeg Zakona o krivičnom postupku, drugostepeni sudovi, nakon ukidanja prvostepene presude, uglavnom vraćali predmet prvostepenom vijeću na ponovno suđenje. Međutim, ove odredbe u postupku pokazale su se vrlo neefikasnim, jer su bile glavni uzrok predugog trajanja i neefikasnosti postupaka u predmetima ratnih zločina pred sudovima u entitetima (vidjeti slika 5: *Prosječno trajanje postupka u predmetima ratnih zločina procesuiranih u skladu sa ZKP-om iz 2003. od potvrđivanja optužnice do pravomoćne presude od januara 2005. do septembra 2010.* , i slika 6: *Prosječno trajanje postupka u predmetima ratnih zločina procesuiranih u skladu sa starim ZKP-om od januara 2005. do septembra 2010.*).¹⁷³

Postupanje po žalbama pred Sudom BiH ključno je za njegov kredibilitet i kvalitet postignute pravde. Rješavanje problema u vezi sa postotkom i razlozima ukidanja prvostepenih presuda možda zahtijeva izmjene i dopune odredbi o postupku po pravnim lijekovima u Zakonu o krivičnom postupku BiH. Kreiranje postupka po pravnim lijekovima, koji bi bio i efikasan i pravičan, vjerovatno je jedno od najsloženijih pitanja u vezi sa krivičnim postupkom u BiH i zbog toga zahtijeva detaljniju analizu od one date u ovom Izvještaju. S tim u vezi, Misija OSCE-a jednostavno naglašava da će svaka izmjena važećeg postupka po pravnim lijekovima morati uzeti u obzir i potrebu da se poveća sveukupni kvalitet i efikasnost postizanja pravde pred sudovima i poštivanje prava optuženog na pravično suđenje u razumnom roku.

172 Član 316. Zakona o krivičnom postupku BiH.

173 Prilog 1, *infra*. Ovo pitanje razmatra se u poglavlju 5, *Predmeti ratnih zločina pred sudovima i tužilaštvima u entitetima*.

5 Predmeti ratnih zločina pred sudovima i tužilaštvima u entitetima

Ovo poglavlje sadrži detaljnu analizu zapažanja o istražnoj fazi postupka i suđenjima u predmetima ratnih zločina pred pravosuđem u entitetima, u periodu od marta 2005. do septembra 2010. godine. U podnaslovu 5.1 daje se kratki pregled broja predmeta ratnih zločina procesuiranih pred sudovima u RS, FBiH i Brčko distriktu BiH i analiziraju se uzroci općih trendova koji su identificirani. U podnaslovima (5.2 do 5.5) analizira se u kojoj su mjeri neki od osnovnih preduvjeta za efikasno procesuiranje predmeta ratnih zločina ispunjeni u entitetima, uočavajući probleme u vezi sa dostupnošću ljudskih i materijalnih resursa i dokaza, kao i suradnje sa policijom i žrtvama. U podnaslovu 5.6 razmatra se problematika primjene materijalnog i procesnog krivičnog prava i poštivanje standarda pravičnog suđenja u postupcima pred sudovima u entitetima.

Među najvažnijim pitanjima razmatranim u ovom poglavlju su:

- opći trend nedosljednog napretka u pogledu otvorenih i riješenih predmeta ratnih zločina u entitetima, obilježen vidljivim napretkom u nekim pravosudnim institucijama (Banja Luka, Bihać, Mostar, Novi Travnik, Sarajevo, Tuzla, Trebinje i Zenica) i zabrinjavajući nedostatak napretka u drugim (Bijeljina, Doboje, Istočno Sarajevo, Goražde, Orašje i Livno);
- nedostatak materijalnih dokaza i problemi sa poricanjem iskaza, koje su svjedoci dali u istrazi, tokom glavnog pretresa;
- ocjena suradnje sa Državnom agencijom za istrage i zaštitu (SIPA) i policijskih snaga u entitetima i identificiranje potrebe za intenzivnijom obukom, kako bi se povećala stručna osposobljenost policijskih snaga u entitetima za istraživanje ratnih zločina;
- nizak stepen suradnje sa žrtvama i njihovim predstavnicima;
- problemi u vezi sa primjenom Krivičnog zakona SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja krivičnih djela u oružanom sukobu od 1992. do 1995. godine, posebno osposobljenost sudova u entitetima za procesuiranje krivičnih djela kvalificiranih kao zločini protiv čovječnosti i primjenu doktrine komandne odgovornosti;
- nedovoljna primjena međunarodnog humanitarnog prava u prvostepenim postupcima u predmetima ratnih zločina;
- novi trendovi u vezi sa dužinom trajanja postupaka nakon stupanja na snagu Zakona o krivičnom postupku iz 2003. godine i preostali problemi u vezi sa predmetima procesuiranim u skladu sa starim zakonima o krivičnom postupku, što dovodi do povrede prava optuženog na suđenje u razumnom roku;
- pitanja koja se odnose na jednakost stranaka u postupku između tužilaštva i odbrane, posebno prava optuženog da ispituje svjedoke optužbe i na saslušanje svjedoka odbrane pod istim uvjetima koji važe i za svjedoka optužbe, te prava uvida u spise i dokaze;
- kako su problemi, koji utječu na istragu, krivično gonjenje i suđenje u predmetima ratnih zločina povezani sa složenim i fragmentiranim pravosudnim sistemom, a ne sa navodnim predrasudama po etničkoj osnovi.

5.1 Analiza i opći pregled

Zapažanja do kojih se došlo putem programa praćenja pravosudnog sektora ukazuju na trend neujednačenosti u broju predmeta koji su procesuirani u entitetima u periodu između marta 2005. i septembra 2010. godine. Grafikoni u Prilogu 1 Izvještaja pokazuju da se **broj procesuiranih predmeta značajno razlikuje kada su u pitanju pojedinačni sudovi** od godine do godine. Ovaj trend naročito je prisutan i složen u FBiH. U periodu od završetka oružanog sukoba, do kraja 2006. godine, kantonalni sudovi u Mostaru i Sarajevu bili su daleko najaktivniji, ali u 2007. godini desio se iznenađan pad u prilivu novih predmeta. Na sličan način, iako u manjem broju, pred ostalim sudovima u FBiH su se, u kraćim vremenskim periodima, vodili postupci u određenom broju predmeta, ali su prije, ili nakon toga, slijedili periodi neaktivnosti.

Naprimjer, u Bihacu je, između maja i novembra 2007. godine, Kantonalni sud potvrdio optužnice u šest predmeta ratnih zločina protiv ukupno šest optuženih i suđenje proveo 2007. i 2008. godine. Međutim, od tada je suđeno u samo četiri nova predmeta.¹⁷⁴ Između 2005. i 2008. godine, Kantonalni sud u Zenici sudio je u šest predmeta protiv ukupno 11 optuženih, međutim, od decembra 2007. godine Kantonalno tužilaštvo nije podiglo nijednu novu optužnicu.¹⁷⁵ U Novom Travniku je, između 2005. i 2007. godine, suđeno u sedam predmeta protiv devet optuženih, međutim, od 2006. godine nije podignuta nijedna nova optužnica. Ostali sudovi, kao što su Osnovni sud Brčko i Kantonalni sud u Tuzli pokazali su ujednačenije rezultate, s tim da je u prosjeku podizana po jedna optužnica godišnje, u periodu od 2005. do 2010. godine.¹⁷⁶ Također, pred Kantonalnim sudovima u Goraždu i Orašju nije bilo suđenja, usprkos određenom broju predmeta koji se nalaze u istražnoj fazi postupka, a koji su u mjesnoj nadležnosti ovih sudova. Usprkos pokazateljima koji ukazuju na to da je u FBiH prisutna fluktuacija u prilivu predmeta pred sudovima, općenito je ovaj trend zabrinjavajući; tj. kontinuirani pad ukupnog broja predmeta u kojima je pokrenut postupak pred sudovima od 2008. godine. (Vidjeti sliku 1: *Broj predmeta započetih (podignute optužnice) od januara 2005. do septembra 2010.* u Prilogu 1). To predstavlja značajnu razliku u odnosu na nove podatke o više od 1300 neriješenih predmeta, od kojih se za veći broj smatra da su vrlo ozbiljne prirode.¹⁷⁷

174 Kantonalni sud u Bihacu potvrdio je optužnice sljedećim redoslijedom: *Željko Kecman* (maj 2007.), *Marko Pauković* (juni 2007.), *Mile Knežević* (juli 2007.), *Slavko Ris* (juli 2007.), *Sead Huskić* (august 2007.), *Lazar Stupar* (novembar 2007.), *Karajić i drugi* (januar 2009.), *Željko Despot* (april 2010.), *Ristić i drugi* (maj 2010.), *Ahmetašević* (juli 2010.).

175 Kantonalni sud u Zenici potvrdio je optužnice sljedećim redoslijedom: *Tomo Mihajlović* (maj 2000.), *Dominik Ilijašević* (februar 2001.), *Edin Hakanović* (mart 2003.), *Operta i drugi* (maj 2006.), *Edin Semić* (juni 2006.) i *Milanko Božić* (decembar 2007.).

176 Osnovni sud u Brčko distriktu BiH potvrdio je optužnice sljedećim redoslijedom: *Konstantin Simonović* (juni 2005.), *Kostić i drugi* (april 2006.), *Pero Kovačević* (mart 2007.), *Hasanović i drugi* (mart 2008.), *Pero Rikanović* (decembar 2009.) i *Gušo i drugi* (mart 2010.); a Kantonalni sud u Tuzli: *Spasojević i drugi* (mart 2006.), *Sifet Krekić* (juni 2007.), *Trifković i drugi* (mart 2009.), *Izet Smajić* (maj 2009.).

177 Vidjeti podnaslov 2.2.1, *Priklupljanje podataka o predmetima i upravljanje predmetima, supra.*

Kada je u pitanju RS, slika je jasnija i trendovi su određeniji. Za razliku od FBiH, suđenja u predmetima ratnih zločina počela su tek 2005. godine. Većina suđenja vodi se pred Okružnim sudom u Banjoj Luci, koji je, u periodu od 2005. do 2010. godine, sudio u 22 predmeta, i od toga donio 18 prvostepenih presuda. **Tako je Okružni sud u Banjoj Luci – zajedno sa Kantonalnim sudovima u Sarajevu i Mostaru u FBiH – procesuirao najveći broj predmeta u entitetima.** S druge strane, zabrinjavajuća je činjenica da je mali broj predmeta procesuiran pred drugim sudovima u RS. Okružni sud u Trebinju je, od 2005. godine, okončao postupak u šest predmeta ratnih zločina protiv sedam optuženih. Međutim, u 2009. i 2010. godini nisu podignute nove optužnice. Pred Okružnim sudom Istočno Sarajevo pokrenut je postupak u samo dva predmeta u petogodišnjem periodu, koji je obuhvaćen ovim Izvještajem (u novembru 2008. i julu 2009. godine). Okružni tužilac u Doboju podigao je jedanaest optužnica u periodu od januara 2008. do septembra 2010. godine. Međutim, deset od jedanaest optužnica Okružni sud nije potvrdio, jer se oglosio nenadležnim.¹⁷⁸ Konačno, pred Okružnim sudom u Bijeljini – koji je mjesno nadležan za Zvornik i Srebrenicu – prve četiri optužnice u predmetima ratnih zločina podignute su tek 2009. godine.¹⁷⁹

Teško je utvrditi razloge koji dovode do različitih trendova i šarolike slike u procesuiranju predmeta ratnih zločina u entitetima. U ovom dijelu Izvještaja razmatraju se neki od glavnih faktora koji dovode do ovakve situacije. Kao što je već navedeno u gornjem dijelu teksta, 2003. godine je utvrđena nadležnost Suda BiH za ratne zločine. Od tada, glavni problem u procesuiranju ratnih zločina pred sudovima u entitetima predstavlja sveukupno mali broj predmeta u fazi glavnog pretresa u poređenju sa velikim brojem otvorenih istraga. Ovaj problem uzrokuju dva osnovna faktora: **zahtjevan i nekonzistentan postupak, koji regulira raspodjelu predmeta ratnih zločina** u BiH i **kvalitet istrage koje provode tužioc i entitetima.** Prvi faktor već je opširno obrađen u poglavlju o nadležnosti. Međutim, potrebno je ponoviti da angažiranost tužilaca u entitetima ne ovisi samo o kapacitetu i predanosti radu, nego i o broju i prirodi predmeta ustupljenih sa državnog nivoa.¹⁸⁰ S obzirom na kvalitet istraga koje provode tužilaštva u entitetima, u ovom dijelu Izvještaja razmatra se problem osnovnog nedostatka profesionalnih kapaciteta i resursa za njihovo efikasno provođenje – također navodeći značajne izuzetke od ovog nedostatka.

Potrebno je, prije svega, naglasiti da sama činjenica da je Tužilaštvo BiH pregledalo predmet i ustupilo ga tužilaštvu u entitetu, nužno ne znači da je predmet spreman za suđenje.¹⁸¹ Veliki broj predmeta se, isključivo, temelji na iskazima svjedoka koji su uzeti odmah nakon ili tokom oružanog sukoba, međutim, **svjedoci su možda u**

178 Za više podataka o ovim predmetima vidjeti podnaslov 5.6, *Primjena međunarodnog humanitarnog prava i domaćeg krivičnog zakona, infra* na stranici 52.

179 Okružni sud u Bijeljini potvrdio je optužnice sljedećim redoslijedom: *Danilo Spasojević* (novembar 2009.), *Salihović i drugi* (novembar 2009.), *Minić i drugi* (decembar 2009.) i *Ramadan Dervišević* (februar 2010.).

180 Vidjeti poglavlje 3, *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH, infra*.

181 Vidjeti Diane F. Orentlicher, *Kažnjavanje krivaca - utjecaj MKSJ-a u Bosni (That Someone Guilty Be Punished - The Impact of the ICTY in Bosnia)* (New York: Open Society Justice Initiative and International Center for Transitional Justice, 2010), stranica 112.

međuvremenu postali nedostupni. Za veliki broj drugih predmeta, s druge strane, ne može biti pokrenut postupak pred sudom, jer je **osumnjičeni nedostupan.** U istraživanju koje je provela Misija OSCE-a, većina tužilaca sa kojima je obavljen razgovor navela je problem nemogućnosti lociranja i nedostupnosti osumnjičenih za ratne zločine, kao jedan od glavnih razloga postojanja velikog broja otvorenih istraga.¹⁸² Ovaj problem u uskoj je vezi sa činjenicom da je veliki broj osumnjičenih stekao državljanstvo BiH i državljanstvo neke druge susjedne države, nakon završetka oružanog sukoba, što je dalo mogućnost počinocima da pobjegnu preko granice u državu iz koje ne mogu biti izručeni zbog **zabrane izručenja vlastitih državljana.**¹⁸³

Općenito je efikasnost postupaka u entitetima značajno poboljšana 2003. godine, nakon stupanja na snagu novih zakona o krivičnom postupku u entitetima i na nivou BiH, što je predstavljalo ključni faktor da će suđenja biti provedena u razumnom roku.¹⁸⁴ Kada je u pitanju poštivanje drugih standarda pravičnog suđenja, iako se uglavnom poštuju, uočena je zabrinjavajuća praksa s obzirom na poštivanje **načela kontradiktornosti postupka i jednakosti u postupanju prema strankama u postupku.**¹⁸⁵ S obzirom na prirodu ovog problema, napredak u toj oblasti neophodno podrazumijeva poboljšanje vještina odbrane da se poziva na standarde pravičnog suđenja i bitna obilježja krivičnog djela u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom. Ozbiljniji problem i dalje predstavlja neujednačena sudska praksa u predmetima ratnih zločina pred sudovima u entitetima i Brčko distrikta BiH. Međutim, ovo pitanje odražava sistemski problem, koji se odnosi na sveukupno funkcioniranje pravosuđa u BiH. **Uistinu, postoji sve veća suglasnost u pogledu činjenice da se ujednačeno tumačenje zakona i pravna sigurnost ne mogu postići na zadovoljavajući način, ako ne postoji vrhovni sud BiH.**¹⁸⁶

5.2.1 Ljudski i materijalni resursi za provođenje istrage, krivično gonjenje i suđenja u predmetima ratnih zločina u entitetima

Jasno je da su, nakon osnivanja Suda BiH i Tužilaštva BiH, a prije usvajanja *Državne strategije*, neki tužiocu u entitetima smatrali da ratni zločini ne predstavljaju više

182 Naprimjer, u 2008. godini jedan tužilac u entitetu je podijelio informaciju s Misijom OSCE-a da nije u mogućnosti okončati istragu u 56 predmeta ratnih zločina zbog toga što veliki broj osumnjičenih – njih 595 – nisu dostupni tužilaštvu.

183 *Vidjeti*, naprimjer, predmet *Ćazim Behrić*, čije je izručenje iz Hrvatske zbog ratnih zločina zatražila BiH. Hrvatska je, u januaru 2010. godine, odbila da ga izruči, zbog toga što pored državljanstva BiH ima i državljanstvo Hrvatske. S tim u vezi, *vidjeti* poglavlje 6, *Regionalna suradnja, infra*. Misiji OSCE-a nije poznato da postoje statistički podaci o broju predmeta u kojima osumnjičeni nisu dostupni, niti s ukupnim brojem nedostupnih osumnjičenih.

184 Ovo pitanje obrađeno je u podnaslovu 4.4.3, *Dužina i efikasnost postupka, infra* na stranici 56.

185 D.J. Harris, M. O'Boyle, C. Warbrick, *Pravo Evropske konvencije o ljudskim pravima* (London: Butterworths, 1995.) (*Law of the European Convention on Human Rights* (London: Butterworths, 1995)), stranica 254.

186 Nepostojanje vrhovnog suda BiH je Evropska komisija prepoznala kao glavni problem objedinjavanja pravosudnog sistema, a njegovo osnivanje predložilo je Vijeće Evrope. *Vidjeti* Evropska komisija, *Izveštaj o napretku BiH u 2008. godini*, stranica 13 i Parlamentarna skupština Vijeća Evrope, *Rezolucija 1564 (2007.)*, stav 21.2.1.

prioritet za njihova tužilaštva, zato jer je utvrđena nadležnost Suda BiH nad predmetima ratnih zločina.¹⁸⁷ S druge strane, mora se istaći da su neka tužilaštva uspostavila odjele za ratne zločine ili dodijelila predmete ratnih zločina određenim tužiocima. Međutim, u većini tužilaštava, ti tužioc rade i na drugim vrstama krivičnih predmeta, koji su u nadležnosti kantonalnih i okružnih tužilaštava. Pored toga, zbog ocjenjivanja rada, mnogi tužioc moraju ispuniti interno utvrđenu **normu** u određenom vremenskom periodu.¹⁸⁸ Posljedica toga je da se od tužilaca, kojima su dodijeljeni predmeti ratnih zločina, očekuje da rade na manje složenim krivičnim predmetima druge vrste, kako bi ispunili normu. U Strategiji se navodi da bi se ovim tužiocima u entitetima trebalo omogućiti da rade samo na predmetima ratnih zločina, te ih osloboditi norme, zbog veće složenosti predmeta ratnih zločina. U tom smislu se od VSTV-a BiH očekuje da izradi kvalitetnije standarde za ocjenjivanje rada tužilaca kojima su dodijeljeni predmeti ratnih zločina, koji će uzimati u obzir nivo složenosti predmeta, umjesto interno utvrđene norme koja se primjenjuje u određenim tužilaštvima.

Zbog toga je potrebno naglasiti da je efikasna dodjela resursa tužilaštvima otežana činjenicom da sveukupan broj predmeta ratnih zločina u BiH još nije preciziran, niti je izvršena raspodjela predmeta među tužilaštvima.¹⁸⁹

Različit stepen **stručne osposobljenosti i predanosti radu sudija i tužilaca** uzima se u obzir uvijek kada se radi svaka ocjena spremnosti pravosudnih institucija u entitetima da na adekvatan način rješavaju predmete ratnih zločina. Međutim, ocjenjivanje takve vrste mora se vršiti s oprezom, zbog složenosti situacije. Usprkos tome, mogu se izvući neki općeniti zaključci. Tužioc i sudije, u većem dijelu FBiH (Sarajevo, Mostar, Zenica, Tuzla, Bihać, Novi Travnik), i Brčko distrikta BiH, kao i dijelovi RS (Banja Luka i Trebinje), dokazali su – iako u različitom obimu i ne u svim predmetima koje su procesuirali – da mogu pravično i efikasno procesuirati predmete ratnih zločina. Dobar ili zadovoljavajući rad bio je očigledan, posebno u manje složenim predmetima, tj. kada je postupak vođen protiv neposrednog izvršioca krivičnih djela, s malim brojem žrtava. U svakom slučaju, manje složeni predmeti činili su većinu predmeta u kojima se sudilo pred sudovima u entitetima.

S druge strane, također je procesuiran ograničen broj složenijih predmeta protiv optuženih koji su imali određeni nivo komandne odgovornosti, ili se radilo o većem broju žrtava.¹⁹⁰ Suđenja u nekim složenijim predmetima pokazala su se problematična i često nisu vođena na efikasan način. Većina zapaženih nedostataka bila je uzrokovana

---

187 Više tužilaca, koji su bili obuhvaćeni istraživanjem Misije OSCE-a, izrazili su ovakav stav.

188 *Vidjeti supra* fusnota 57.

189 *Vidjeti* poglavlje 2, *Izrada i provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, infra*, i poglavlje 3, *Nadležnost i raspodjela predmeta ratnih zločina između sudova u BiH, infra*.

190 Za primjere predmeta protiv vojnih zapovjednika *vidjeti: Borislav Berjan, Željko Mitrović, Milan Šešelj* (Kantonalni sud u Sarajevu); *Džidić i drugi, Salihović i drugi* (Kantonalni sud u Mostaru); *Operta i drugi* (Kantonalni sud u Zenici). Za primjere predmeta sa velikim brojem žrtava *vidjeti: Kostić i drugi* (Osnovni sud u Brčkom), *Lazar Stupar, Ristić i drugi* (Kantonalni sud u Bihaću).

pogrešno utvrđenom odgovornošću nadređenih ili drugih posrednih izvršilaca, što ukazuje na **nedostatak jasnog razumijevanja ključnih aspekata međunarodnog humanitarnog prava** kod nekih sudija i tužilaca.¹⁹¹ Posebno je zabrinjavajuće da su u manjem broju predmeta tužioci temeljili optužnicu na dokazima koji nisu nesumnjivo ukazivali na krivičnu odgovornost optuženih.¹⁹² Ovaj problem može biti povezan, bar djelomično, sa poteškoćama prilikom prikupljanja dovoljno materijalnih dokaza u predmetima ratnih zločina i nedostatkom specijalizacije sudija i tužilaca u entitetima, navedenim u gornjem dijelu teksta.

5.3 Dostupnost i pristup materijalnim dokazima

Još jedan osnovni problem kod procesuiranja relativno složenih predmeta u entitetima je **ograničen pristup dokumentima i drugim materijalnim dokazima**. Evidentno je da su materijalni dokazi važniji što je viši status počinioca, zbog utvrđivanja zapovjedne hijerarhije i drugih pitanja u vezi s ovim vidom krivične odgovornosti. U većini predmeta ratnih zločina procesuiranih pred sudovima u entitetima, materijalni dokazi rijetko se koriste. Tokom istraživanja Misije OSCE-a o predmetima ratnih zločina u istražnoj fazi postupka, veliki broj tužilaca ukazao je na to da se susreće sa problemima i preprekama prilikom pribavljanja dokumenata, pohranjenih u arhivama kod lokalnih institucija, a posebno onih u posjedu vojnih organa. Drugi tužioci istakli su problem nemogućnosti direktnog pristupa dokazima koje je pribavio MKSJ, što ukazuje na to da tužioci čak i ne traže dokaze od MKSJ-a, jer ni ne znaju koji dokazi su u posjedu MKSJ-a.¹⁹³

Izrazito su zabrinjavajući slučajevi kada svjedoci na glavnom pretresu u potpunosti odstupe od svojih iskaza koje su dali u istražnoj fazi postupka. Ovaj problem opširno je analiziran u ranijim izvještajima Misije OSCE-a.¹⁹⁴ Iz tog razloga neće biti dodatno analiziran u ovom Izvještaju. Dovoljno je da se u ovom Izvještaju ponovno naglasi značaj provedbe efikasnog sistema pružanja zaštite i pomoći svjedocima, kako bi se smanjio rizik da svjedoci (posebno žrtve svjedoci) budu izloženi prijetnjama, nuđenju mita, zastrašivanju i psihičkim traumama prilikom svjedočenja. Na ovaj način će se osigurati da se, u isto vrijeme, poštuju prava osoba koje su svjedočile i da se predmeti ratnih zločina efikasno procesuiraju.

191 O ovome vidjeti podnaslov 5.6, *Primjena međunarodnog humanitarnog prava i domaćeg krivičnog zakona, infra*.

192 Ovo se, naprimjer, desilo u predmetu *Knežević i drugi* (Kantonalni sud u Bihaću), gdje četiri od pet svjedoka Tužilaštva nije reklo niti potpuno isključilo mogućnost da je optuženi počinio krivično djelo. Tužilac je izvodio vrlo slabe dokaze u predmetu *Edin Semić i Milanko Božić* pred Kantonalnim sudom u Zenici. Oba predmeta završila su oslobađajućom presudom.

193 Međutim, „Projekt pravda i ratni zločini“ ima za cilj da, *inter alia*, dijelom riješi ovaj problem, tako što će transkripte sa MKSJ-a pripremiti na službenim jezicima regija i provesti sveobuhvatnu obuku pravosuđa o pristupanju bazi podataka MKSJ-a. Vidjeti *supra* fusnota 60.

194 Vidjeti izvještaje Misije OSCE-a: *Suđenje ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini, supra* fusnota 3; i *Zaštita i podrška svjedoka u predmetima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini, supra* fusnota 4.

5.4 Suradnja s policijskim organima

Veliki broj tužilaca, koji su bili obuhvaćeni istraživanjem Misije OSCE-a, pohvalili su suradnju i pomoć Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA).¹⁹⁵ Međutim, zato što postupa u predmetima ratnih zločina procesuiranim na državnom nivou, SIPA samo ponekad pruža podršku, i to na *ad hoc* osnovi. Iako je većina tužilaca ocijenila suradnju sa policijskim organima u entitetima kao zadovoljavajuću, također su ukazali na **nedostatak specijalizirane obuke za provođenje istrage u predmetima ratnih zločina za policijske službenike**.¹⁹⁶ Većina tužilaca je s negodovanjem konstatirala **nepostojanje pomoćnika tužilaca ili stručnih savjetnika** koji bi radili neposredno sa njima, kao što je slučaj u Tužilaštvu BiH (gdje imaju zvanje stručnog suradnika i analitičara). Razlog ovom ograničenju uglavnom je finansijske prirode, iako ne postoji ni pravni okvir koji bi omogućio angažiranje potrebnog osoblja. Zapravo, nacrt zakona kojim se regulira rad i organizacija tužilaštava u Federaciji BiH, koji je izrađen prije skoro dvije godine, riješio bi ovaj problem. Nacrt ima za cilj da poboljša efikasnost rada tužilaštava u FBiH, tako što bi cijela tužilačka organizacija bila obuhvaćena jednim zakonom koji bi zamijenio 11 važećih zakona.¹⁹⁷ Nacrt također predviđa zapošljavanje stručnih savjetnika i pomoćnika tužilaca, na taj način poboljšavajući kapacitete tužilaštava. Zabrinjavajuće je to što Ministarstvo pravde FBiH ovaj nacrt nije dostavilo Vladi na razmatranje, iako je on pripremljen prije skoro dvije godine, zato što se kantoni protive nekim odredbama nacrta, koje se odnose na finansiranje i budžet.

5.5 Suradnja sa žrtvama i njihovim predstavnicima

Još jedan faktor koji utječe na rad tužilaštava u entitetima je nivo suradnje s udruženjima žrtava. Većina tužilaca nema dobro uspostavljene kontakte s ovim organizacijama. Ponegdje se može primijetiti da postoji **nepovjerenje između tužilaštava i udruženja žrtava** – od kojih mnoge pokazuju nespремnost za suradnju s tužiocima druge etničke pripadnosti. Uobičajeno je da su udruženja žrtava u BiH organizirana prema etničkoj i teritorijalnoj pripadnosti, i da često izražavaju značajne predrasude prema drugim grupama.¹⁹⁸ S druge strane, u Banjoj Luci, Bihaću i Tuzli tužiocima smatraju svoj rad značajno potpomognut suradnjom s udruženjima, koja zastupaju ili pomažu žrtvama oružanog sukoba. Ta suradnja je izgradila povjerenje javnosti u pravosuđe i pomogla tužiocima da stupe u kontakt sa svjedocima i

195 Državna agencija za istrage i zaštitu prva je policijska agencija sa nadležnošću na teritoriju cijele BiH. SIPA je neovisna administrativna organizacija u sklopu Ministarstva sigurnosti BiH, čija nadležnost podrazumijeva sprečavanje, otkrivanje i provedbu istraga krivičnih djela iz nadležnosti Suda BiH.

196 Misija OSCE-a je, 19. i 20. oktobra 2010. godine, organizirala obuku za policijske istražioce iz Banje Luke, Bihaća i Doboja, i iz Tužilaštva BiH, koji rade na predmetima ratnih zločina. Program obuke bit će nastavljen i u 2011. godini.

197 Deset zakona regulira rad i organizaciju kantonalnih tužilaštava, a jedanaesti rad i organizaciju Federalnog tužilaštva FBiH.

198 U nekim općinama u BiH postoji više različitih udruženja žrtava ili porodica nestalih, jer dolaze iz različitih etničkih zajednica.

osiguraju njihovo prisustvo pred sudom.¹⁹⁹ Sličan primjer je početak prvih suđenja u predmetima ratnih zločina u Bijeljini, 2009. godine, što je, čini se, donekle povezano sa zagovaranjem i kontinuiranim lobiranjem određenog broja lokalnih NVO-a da Okružno tužilaštvo procesuiraju zločine počinjene na tom području.²⁰⁰

5.6 Primjena međunarodnog humanitarnog prava i domaćeg krivičnog zakona

Analiza u daljnjem tekstu daje pregled glavnih problema koji se javljaju u suđenjima pred sudovima u entitetima, prilikom primjene materijalnog krivičnog zakona (tj. odredbi krivičnog zakona koje inkriminiraju povrede međunarodnog humanitarnog prava) i procesnih zakona. Posebno su istaknuti predmeti u kojima su uočeni problemi, ali i istovremeno i oni u kojima je zabilježeno pozitivno postupanje. Kao prvo, izvršena je analiza nivoa stručne osposobljenosti, koju su pokazale sudije i tužioci prilikom primjene zakona. Zatim je izvršena analiza „kvaliteta“ suđenja i rada sudija i stranaka u postupku tokom suđenja u predmetima ratnih zločina, posebno kada je u pitanju efikasnost u pripremi i vođenju suđenja, poštivanje standarda pravičnog suđenja i općenito odredbi krivičnog postupka.

5.6.1 Primjena domaćeg krivičnog zakona i međunarodnog humanitarnog prava

U periodu koji obuhvata ovaj Izvještaj, Misija OSCE-a uočila je da je samo u četiri predmeta očigledan **ratni zločin kvalificiran kao obično krivično djelo**.²⁰¹ Ova zabrinjavajuća praksa, koja najčešće ima za cilj negiranje ili omalovažavanje ozbiljnosti zločina, bila je rasprostranjena u postupcima u predmetima koje su pokretali vojni sudovi protiv vlastitih vojnika tokom oružanog sukoba. Veliki broj takvih predmeta su, nakon okončanja oružanog sukoba, naslijedili tužioci u entitetima. Obaveza tužilaca trebala bi biti da prekvalificira navodno krivično djelo, u krivično djelo ratnog zločina. Ovo se desilo u najmanje tri predmeta pred Okružnim sudom u Banjoj Luci protiv pripadnika VRS, u kojima je tužilac na glavnom pretresu prvobitnu pravnu

199 Tužioci u Banjoj Luci, Tuzli i Bihaću uspjeli su izgraditi suradnju sa lokalnim NVO-ima na profesionalan i efikasan način.

200 Naprimjer, Misija OSCE-a uočila je da su NVO-i sa sjedištem u Bijeljini organizirali niz skupova sa ciljem ostvarenja komunikacije s javnošću, u periodu od oktobra 2007. godine do trenutka izrade ovog Izvještaja. Iako su tužioci u njima učestvovali u veoma maloj mjeri, ovi su skupovi doveli do podizanja nivoa svijesti javnosti i pružanja podrške procesuiranju ratnih zločina na lokalnom nivou. Na ovim javnim tribinama prikazan je dokumentarni film o životu u Bijeljini, nakon ratnih dešavanja, u organizaciji Helsinškog odbora za ljudska prava Republike Srpske i XY Filma, a održan je i okrugli sto o djeci žrtvama rata, koji je organizirala Dječija ambasada u BiH.

201 U predmetu *Jarić i drugi* (Osnovni sud u Brčko distriktu BiH), kaznio je tri od četiri optužena blažim zatvorskim kaznama (i to: tri godine i 10 mjeseci, 2 godine, i 6 mjeseci) za silovanje dvije žene, iako su činjenice da su optuženi nosili vojnu uniformu i da su žrtve izveli iz logora, ukazivale na to da je silovanje bilo ratni zločin. U predmetu *Sretko Đurić* (Kantonalni sud u Bihaću) optuženi je osuđen za „obično“ ubistvo, iako ga je u toku rata počinio kao vojnik, i bio je druge nacionalnosti u odnosu na žrtvu. Također, vidjeti predmete *Samir Grahovac* i *Gojko Pilić* (Kantonalni sud u Bihaću).

kvalifikaciju krivičnih djela ubistva i silovanja promijenio u krivično djelo ratnog zločina.²⁰² Ovaj primjer pokazao je odlučnost tužioca da prepozna pravu prirodu kriminalnog ponašanja.

U najvećem broju predmeta ratnih zločina koji se procesuiraju u entitetima još se primjenjuje Krivični zakon SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme oružanog sukoba, što je izrazita razlika od predmeta pred Sudom BiH, u kojima se redovno primjenjuje Krivični zakon BiH iz 2003. godine.²⁰³ Misija OSCE-a je, u Izvještaju objavljenom 2008. godine,²⁰⁴ ukazala na to da ovakva situacija narušava načela jednakosti građana pred zakonom i pravne sigurnosti, što je i jedno od glavnih pitanja kojim se bavila Državna strategija. Uprkos tome, veliki problem trenutno predstavlja neujednačenost sudske prakse u predmetima ratnih zločina, koji se vode pred sudovima u entitetima i Brčko distrikta BiH, u odnosu na Sud BiH, kao i u pogledu primjenjivog materijalnog prava. Od objavljivanja Izvještaja Misije OSCE-a iz 2008. godine, primijećena su određena pozitivna poboljšanja, mada ograničenog dometa.

U predmetu *Trifković i drugi*, u martu 2009. godine, po prvi put je jedan sud u entitetu potvrdio optužnicu za zločin protiv čovječnosti po Krivičnom zakonu BiH.²⁰⁵ Ovo predstavlja pozitivan korak, s obzirom na to da Krivični zakon SFRJ ne propisuje krivično djelo zločina protiv čovječnosti i njegova primjena bi, ustvari, onemogućila procesuiranje ovih krivičnih djela u entitetima. Na okruglom stolu, koji je organizirala Misija OSCE-a u oktobru 2008. godine,²⁰⁶ sudije Apelacionog odjeljenja Suda BiH, Vrhovnih sudova FBiH i RS, i Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, zauzeli su jedinstven stav da primjena Krivičnog zakona BiH iz 2003. godine ne bi kršila načelo legaliteta u predmetima zločina protiv čovječnosti. Stajališta, koje su zauzele sudije na okruglom stolu, i stav zauzet u predmetu *Trifković i drugi*, otvaraju mogućnost tužiocima u entitetima da podižu optužnice za zločine protiv čovječnosti i Sudu BiH da prenese vođenje postupka u manje složenim predmetima zločina protiv čovječnosti sudovima u entitetima. S obzirom na rasprostranjenost djela počinjenih na teritoriju BiH tokom oružanog sukoba, koja mogu biti kvalificirana kao zločini protiv čovječnosti, može se predvidjeti da će se niskopozicionirane osobe teretiti za ovu vrstu krivičnog djela. Procesuiranje ovakvih predmeta u entitetima uklapa se u sveobuhvatan pristup predviđen Državnom strategijom.

Tako je, 2009. godine, u dva predmeta u kojima je Sud BiH prenio vođenje postupka Kantonalnom sudu u Mostaru, odnosno Okružnom sudu u Banjoj Luci (*Bukvić i*

---

202 Predmeti su: *Milanko Vujanović, Gagić i drugi i Trivić i drugi*. Isto se desilo u predmetu *Ris* (Kantonalni sud u Bihaću).

203 *Vidjeti* poglavlje 4, *Predmeti ratnih zločina pred Sudom BiH, supra*, u kojem se navodi jedini izuzetak od primjene Krivičnog zakona BiH u predmetima ratnih zločina.

204 *Vidjeti* Izvještaj Misije OSCE-a: *Na putu ka usuglašenoj provedbi važećeg zakona u predmetima ratnih zločina pred sudovima u BiH, supra* fusnota 4.

205 *Trifković i drugi* (Kantonalni sud u Tuzli).

206 *Vidjeti* zaključke s okruglog stola koji je organizirala Misija OSCE-a, 29. oktobra 2008. godine, pod nazivom: „Procesuiranje ratnih zločina u entitetima i Brčko distriktu BiH: Problemi i dostignuća“.

Jurinović), suđeno za krivična djela propisana Krivičnim zakonom BiH iz 2003. godine. Sudije ovih sudova su naknadno odlučile da izmijene pravnu kvalifikaciju i primijene Krivični zakon SFRJ, zato što je kazna, predviđena za ova krivična djela propisana u Krivičnom zakonu SFRJ, blaža od kazne predviđene za ista djela propisana Krivičnim zakonom BiH. Ako se zanemare pravni aspekti promjene kvalifikacije krivičnog djela, jedan pozitivan aspekt u ovim predmetima je taj da su sudovi, u načelu prihvatili da imaju ovlasti primjenjivati Krivični zakon BiH. S druge strane, Okružni sud u Doboju zauzeo je suprotan stav, tako što nije potvrdio optužnice u deset predmeta koje je podiglo Okružno tužilaštvo u Doboju po Krivičnom zakonu BiH, jer se oglasio nenadležnim.²⁰⁷ U kratkom obrazloženju, koje je dato u ovim predmetima, navedeno je da je samo Sud BiH nadležan da primjenjuje Krivični zakon BiH. Ovakvi različiti stavovi predstavljaju problem, jer su dokaz **nepostojanja ujednačene sudske prakse u BiH, te općenite disfunkcionalnosti**, koja je rezultat ovakve situacije.

Do danas, **Vrhovni sudovi u entitetima nisu bili u mogućnosti da ujednače sudske praksu na jasan i cjelovit način**. Jedan od razloga je i činjenica da su Vrhovni sudovi ograničeni okvirom ispitivanja presude na dijelove u kojem se ona pobija žalbom. U svakom slučaju, pitanje primjene Krivičnog zakona BiH u odnosu na načelo legaliteta skoro da nikada nije bilo istaknuto u žalbi na presudu u predmetu ratnog zločina procesuiranom pred sudom u entitetu. Prema saznanjima Misije OSCE-a, ovo se desilo jedino u predmetu *Vlahovljak i drugi*, u kojem je suđeno u prvom stepenu pred Kantonalnim sudom u Mostaru. U ovom predmetu je Vrhovni sud FBiH izmijenio pravnu kvalifikaciju krivičnog djela ratnog zločina po Krivičnom zakonu SFRJ u ratni zločin po Krivičnom zakonu BiH, i na taj način, čini se, pratio praksu Suda BiH. Međutim, ovakva odluka nije ponovljena u drugim predmetima.²⁰⁸

U svakom slučaju je prihvatljivo da se pitanje, koji krivični zakon u predmetima ratnih zločina treba primijeniti, cijeni u odnosu na svaki konkretni slučaj. U velikom broju predmeta pred sudovima u entitetima, primjena Krivičnog zakona SFRJ ne predstavlja ozbiljan problem. Uglavnom su predmeti gdje primjena različitih zakona podriva načelo jednakosti građana pred zakonom oni u kojima sud, primjenom Krivičnog zakona BiH, optuženog može kazniti kaznom zatvora u trajanju dužem od 15 ili 20 godina maksimalne kazne zatvora, propisanom Krivičnim zakonom SFRJ.²⁰⁹ U ovakvim predmetima, primjena Krivičnog zakona SFRJ ne daje mogućnost sudu da izrekne krivičnopravnu sankciju, koja bi bila proporcionalna težini krivičnog djela. Time ni kaznena politika u ovakvim predmetima nije ujednačena

207 Naprimjer, *vidjeti* optužnice u predmetima *Miroslav Kopljar, Mladen Kurdija, Nihad Hamzić*. Prema tvrdnjama Okružnog tužilaštva u Doboju, Okružni sud oglasio se nenadležnim u još sedam predmeta iz istog razloga.

208 *Vlahovljak i drugi*, drugostepena presuda iz septembra 2008. godine.

209 Potpisivanjem Daytonskog mirovnog sporazuma, čiji je sastavni dio Ustav BiH, u decembru 1995. godine, smrtna kazna se više nije mogla izreći, pa su zbog toga sve smrtno kazne preinačene u zatvorske kazne u trajanju od 20 godina, *vidjeti supra* fusnota 24.

sa kaznenom politikom na Sudu BiH.²¹⁰ Još jedna kategorija predmeta, u kojima je primjena Krivičnog zakona SFRJ problematična, su oni u kojima su radnje koje je počinio optuženi najadekvatnije definirane konceptom zločina protiv čovječnosti ili doktrinom komandne odgovornosti, o kojima odredbe jedino sadrži Krivični zakon BiH.

Izrazito sporno pitanje je predviđa li Krivični zakon SFRJ komandnu odgovornost. S obzirom na to da Krivični zakon SFRJ ne sadrži međunarodno prihvaćenu definiciju ovog vida odgovornosti,²¹¹ samo je mali broj predmeta po osnovu komandne odgovornosti procesuiran, i zbog toga još uvijek nije uspostavljena sudska praksa o ovom konceptu u entitetima.²¹² S druge strane, kantonalni sudovi u Sarajevu i Zenici, u predmetima *Berjan*, odnosno *Operta*, jasno su zauzeli stav da je komandna odgovornost kažnjiva po Krivičnom zakonu SFRJ.²¹³ Za razliku od toga, Kantonalni sud u Mostaru je, u najmanje tri predmeta, zauzeo drugačiji stav, ustvrdivši da su samo „naređivanje i neposredno izvršenje” predviđene kao radnje izvršenja za nadređenog po Krivičnom zakonu SFRJ.²¹⁴

Vrhovni sud FBiH ukinuo je presude u dva predmeta (*Džidić i drugi* i *Krešić i Matić*) u kojima se sudilo pred Kantonalnim sudom u Mostaru zbog pogrešne konstatacije prvostepenog suda da Krivični zakon SFRJ ne predviđa komandnu odgovornost. Međutim, Vrhovni sud nije zauzeo isti stav u predmetu *Ćupina i drugi*, nego je potvrdio prvostepenu presudu, nedvojbeno iz razloga što to tužilac nije istakao u žalbi. Potrebno je istaći da tužilaštva nisu bila od pomoći sudovima u razjašnjavanju ovog složenog pitanja. Tužioci su u navedenim predmetima propustili da preciziraju koje bi radnje optuženog bile kažnjive prema doktrini komandne odgovornosti, i često su miješali ovaj oblik odgovornosti s ostalima, kao što je naređivanje ili čak neposredno izvršenje.

Komandna odgovornost nije jedino sporno pitanje u vezi s primjenom materijalnog zakona. U određenom broju predmeta, koji su se odnosili na nanošenje fizičkih i psihičkih povreda,²¹⁵ tužioci u optužnici nisu precizirali inkriminacije, niti su ih

---

210 Ovaj problem može se dobro sagledati kroz predmet *Kostić i drugi* pred Osnovnim sudom Brčko distrikta BiH, u kojem je jedan od optuženih, prvostepenom presudom osuđen na 15 godina zatvora za jedno silovanje i ubistvo 14 civila. Međutim, u drugostepenom postupku proglašen je krivim za „samo” jedno silovanje i ubistvo osam civila. Bez obzira na djelomično oslobadajuću presudu, kazna je, zbog težine krivičnog djela, ostala ista, tj. 15 godina.

211 Međutim, u predmetu *Ćupina i drugi*, Kantonalni sud je prihvatio da se komandna odgovornost može smatrati nečinjenjem kao načinom izvršenja krivičnog djela. Od ovoga se kasnije odstupilo na ponovnom glavnom pretresu.

212 *Vidjeti* predmete pred Kantonalnim sudom u Mostaru: *Džidić i drugi*, *Krešić i Matić*, *Ćupina i drugi* i *Boško Previšić*.

213 Predmet *Borislav Berjan* (Kantonalni sud u Sarajevu) i *Operta i drugi* (Kantonalni sud u Zenici).

214 Predmeti su sljedeći: *Džidić i drugi*, *Krešić i Matić*, i *Ćupina i drugi*. Međutim, u predmetu *Ćupina i drugi*, Sud je zauzeo stav da komandna odgovornost može biti zasnovana na odredbama Ženevskih konvencija ili njihovih dodatnih protokola i pozivanjem na član 15. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i član 7. stav 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

215 Naprimjer *vidjeti* predmet *Krešić i Matić*, *Džidić i drugi*, *Ćupina i drugi*, *Marijanović i drugi*, i *Niko Obradović* pred Kantonalnim sudom u Mostaru, *Operta i drugi* pred Kantonalnim sudom u Zenici, i *Živko Miletić* pred Okružnim sudom u Trebinju.

podveli pod odgovarajuću pravnu ocjenu. Stiče se utisak da su tužiocima vrlo često u nedoumici da li da radnje počinio kvalificiraju kao **mučenje ili nečovječno i ponižavajuće postupanje** shodno težini i prirodi radnji, i posljedica koje su nastupile po žrtve. Ovaj nedostatak je zabrinjavajući, jer dovodi do nejednakog postupanja prema optuženima koji su počinili slična krivična djela, a koji mogu biti optuženi za krivična djela različite težine. U nekim od ovih predmeta, sudovi su bili u mogućnosti da, na osnovu činjeničnog opisa djela, daju *ex-officio* odgovarajuću pravnu ocjenu djela i na taj način isprave tužiočevu pogrešnu pravnu kvalifikaciju.²¹⁶

Na sličan način su **drugostepeni sudovi u drugim predmetima ispravljali pogreške u tumačenju međunarodnog humanitarnog prava**, i na taj način ispunili svoju ulogu garanta pravilne primjene prava. Ovo je bio slučaj u predmetu *Edin Hakanović*, kada je Vrhovni sud FBiH ukinuo prvostepenu presudu zbog toga što je Sud pogrešno ocijenio korištenje civila kao ljudskog štita. Na sličan način je, u predmetu *Predrag Mišković*, Sud ukinuo prvostepenu presudu na osnovu toga da je radnja učinjena "primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora" pogrešno primijenjena.

Može se izvući zaključak da je **sveukupni kvalitet tumačenja međunarodnog humanitarnog prava značajno poboljšan posljednjih nekoliko godina**. Ipak, kao što je već navedeno, i dalje postoji problem dokazivanja bitnih obilježja određenih krivičnih djela zbog toga što tužiocima u optužnicama nedovoljno preciziraju činjenični opis radnji, koje čine bitna obilježja krivičnog djela i zbog nejasne i neujednačene sudske prakse sudova i vrhovnih sudova. S druge strane, potrebno je naglasiti da su, u najvećem broju predmeta, značajnije povrede ili pogrešna tumačenja međunarodnog humanitarnog prava izbjegnuta ili ispravljena u postupku po žalbi. Ipak, nivo neizvjesnosti, koji postoji u vezi s određenim brojem pravnih pitanja, mnogo je veći pred sudovima i kod tužilaštava u entitetima nego na Sudu i Tužilaštvu BiH, gdje većina ovih pitanja ne predstavljaju ozbiljan problem, kada je u pitanju njihovo tumačenje. Na postojanje ove razlike utječe nekoliko faktora: nastajanje i ujednačavanje sudske prakse daleko je jednostavnije u jednom sudu, odnosno tužilaštvu, nego između većeg broja sudova i tužilaštava u FBiH, odnosno RS. Sudska praksa MKSJ-a i obuka o međunarodnom humanitarnom pravu daleko je više dostupna sudijama i tužiocima Suda i Tužilaštva BiH nego sudijama i tužiocima u entitetima. Pored toga, struktura Suda BiH i Tužilaštva BiH dozvoljava određeni nivo specijalizacije u međunarodnom humanitarnom pravu, što je teško izvedivo za sudove i tužilaštva u entitetima.

S druge strane, analiza problema sa kojim se susreće pravosuđe u entitetima prilikom tumačenja međunarodnog humanitarnog prava ukazuje na to da **većina njih može biti jednostavno riješena kvalitetnijom razmjenom informacija o pravnim pitanjima. Sažetak sudske prakse u vezi sa predmetima ratnih zločina pravosuđa BiH može biti vrlo korisno sredstvo za postizanje ujednačene prakse između Suda BiH i drugih sudova, iako korist od ovog sažetka može biti donekle ograničena,**

216 Naprimjer, vidjeti predmet *Operta i drugi* (Kantonalni sud u Zenici) i *Niko Obradović* (Kantonalni sud u Mostaru).

zbog činjenice da se primjenjuju različiti materijalni zakoni. Sudije i tužioc Suda i Tužilaštva BiH i drugih sudova i tužilaštava trenutno u veoma malom obimu vrše razmjenu iskustava i sudske prakse.²¹⁷

5.6.2 Poštivanje odredbi krivičnog postupka i standarda pravičnog suđenja

Jedan od ključnih izazova za osiguravanje odgovarajuće i efikasne primjene novog krivičnog postupka je u uspostavi pravične ravnoteže između kontradiktorne prirode postupka (koja podrazumijeva da su tužilaštvo i odbrana ključni nosioci izvođenja dokaza) i obaveze predsjednika vijeća da osigura sveukupnu efikasnost i pravičnost postupka. Iz tog razloga je analiza ovih pitanja, koja prouzrokuju najviše problema, važna za suđenja za ratne zločine u BiH. Zbog toga se, u daljnjem tekstu, obrađuje problem predugog trajanja krivičnog postupka u entitetima i poštivanje ostalih standarda pravičnog suđenja.

5.6.2.1 Dužina trajanja postupka

Glavno sredstvo za procjenu sveukupne pravičnosti i „kvaliteta“ krivičnog postupka sistema je praćenje do koje mjere se postupci provode bez odugovlačenja.²¹⁸ Značajna karakteristika, koja je obilježila suđenja u predmetima ratnih zločina pred sudovima u entitetima, nakon usvajanja novih zakona o krivičnom postupku 2003. godine, je **kraće trajanje postupka i sveobuhvatno poboljšanje efikasnosti vođenja glavnog pretresa**. Prilagođavanje posve novom postupku nije bilo jednostavno za praktičare, i do određene mjere ni sada nije postignuto. Praćenje suđenja jasno ukazuje na to da su gotovo uvijek najduže trajali oni postupci koji su započeli prije stupanja na snagu novih zakona o krivičnom postupku, te su, zbog toga, vođeni po odredbama starih zakona o krivičnom postupku. Nesumnjivo, ovakvo dugo trajanje postupka dovodi do **kršenja prava optuženog na suđenje u razumnom roku u velikom broju predmeta**. Osnovni, iako ne jedini, razlog ovakvog odugovlačenja je postupak po žalbi, koji je uglavnom zahtijevao da drugostepeni sud, nakon ukidanja presude, vrati predmet prvostepenom sudu na ponovno suđenje.²¹⁹ Teoretski, prema ovakvom

---

217 Međutim, potrebno je naglasiti da projekt MKSJ-OSCE-ODIHR-UNICRI: „Projekt pravda i ratni zločini“ podrazumijeva održavanje niza regionalnih i internih sastanaka između sudija ili tužilaca i njihovih kolega iz MKSJ-a, kao i izradu priručnika za odbranu, i različite vrste kontinuirane obuke u vezi sa radom na predmetima ratnih zločina. *Vidjeti supra* fusnota 61.

218 *Vidjeti* Mišljenje, broj: 6 (2004.) Konsultativnog vijeća evropskih sudija (Criminal Code JE) o *Pravičnom suđenju u razumnom roku i uloge sudije u postupku, uzimajući u obzir alternativne načine rješavanja sporova*, u stavu 42 „... kvalitet pravde ne treba shvatiti kao sinonim za produktivnost pravosudnog sistema; kvalitativni pristup treba podrazumijevati mogućnost sistema da udovolji zahtjevima za postizanje pravde u skladu s općim ciljevima pravosudnog sistema, od čega je brzina vođenja postupka samo jedan od elemenata.“

219 Pretres pred drugostepenim sudom održavao se samo ako je bilo potrebno da se, zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, izvedu novi dokazi ili ponove ranije izvedeni dokazi i ako postoje opravdani razlozi da se predmet ne vrati prvostepenom sudu na ponovni glavni pretres.

zakonskom rješenju, predmeti se mogu bezbroj puta vratiti prvostepenom sudu, sve dok drugostepeni sud ne potvrdi prvostepenu presudu. Ovakav sistem pokazao se veoma neefikasnim zato što je, u velikom broju predmeta po žalbi, postupak nakon ukidanja presuda i vraćanje prvostepenom sudu na ponovno suđenje trajalo godinama. U velikom broju predmeta protekao je dug vremenski period od trenutka vraćanja predmeta prvostepenom sudu na ponovno suđenje do zakazivanja novog glavnog pretresa.

Ovo je bio slučaj u predmetu *Džidić i drugi* pred Kantonalnim sudom u Mostaru, koji je započeo 2000. godine, i od tada je dva puta ponovljen glavni pretres, a trenutno se čeka zakazivanje trećeg, novog glavnog pretresa. Vrhovni sud FBiH je, u ovom predmetu, tri puta ukinuo oslobađajuće presude protiv četiri optuženika (u aprilu 2001., januaru 2004. i junu 2008. godine).²²⁰ U predmetu *Slavko Ris*, pred Kantonalnim sudom u Bihaću, u kojem je suđenje započelo u augustu 2007. godine, optuženi je prvobitno osuđen na 13 godina zatvora. Nakon što je Vrhovni sud FBiH ukinuo presudu i vratio predmet Kantonalnom sudu u Bihaću na ponovno suđenje, Kantonalni sud je donio oslobađajuću presudu, u oktobru 2008. godine.²²¹ Vrhovni sud je, nakon toga, ukinuo oslobađajuću presudu. Drugi novi glavni pretres okončan je u aprilu 2010. godine, osuđujućom presudom na 3 godine i 6 mjeseci zatvora. Ovi predmeti nisu problematični samo kada je u pitanju dužina trajanja postupka, nego i kada je u pitanju kvalitet pravosuđa; dugotrajno postojanje suprotstavljenih pravnih mišljenja između prvostepenog i drugostepenog suda ostavlja **utisak da se zakon nedosljedno i proizvoljno primjenjuje, jer daje mogućnost za donošenje presuda koje se značajno razlikuju.**

Predugo trajanje postupka uočeno je i u nekoliko drugih predmeta, koji su vođeni po odredbama starog zakona o krivičnom postupku. Suđenje u predmetu *Samir Bejić*, pred Kantonalnim sudom u Sarajevu, započelo je u martu 2003. godine, i u vrijeme pisanja ovog Izveštaja, u oktobru 2010. godine, ono je i dalje bilo u toku.²²² Suđenja u predmetima *Krešić i Matić* i *Ćupina i drugi*, pred Kantonalnim sudom u Mostaru, te u predmetima *Ilijašević*, *Mihajlović* i *Hakanović*, pred Kantonalnim sudom u Zenici, pojedinačno su trajala po šest godina.²²³

Za razliku od ovih predmeta, suđenja po odredbama Zakona o krivičnom postupku iz 2003. godine su, u prosjeku, trajala jednu godinu i šest mjeseci. Zanimljivo je da je prosječna dužina trajanja postupka ista na cijelom teritoriju BiH, bez obzira je li postupak vođen pred Sudom BiH ili pred sudovima u entitetima (vidjeti sliku 5: *Prosječno trajanje postupka u predmetima ratnih zločina procesuiranih u skladu sa ZKP-om iz 2003. od potvrđivanja optužnice do pravomoćne presude od januara 2005. do septembra*

220 *Džidić i drugi* (Kantonalni sud u Mostaru).

221 *Slavko Ris* (Kantonalni sud u Bihaću).

222 *Samir Bejić* (Kantonalni sud u Sarajevu).

223 Predmeti *Krešić i Matić* i *Ćupina i drugi* (Kantonalni sud u Mostaru); *Dominik Ilijašević*, *Tomo Mihajlović* i *Edin Hakanović* (Kantonalni sud u Zenici). U predmetu *Ćupina i drugi* odlaganje se ne može pripisati Sudu.

2010. u Prilogu 1). Suđenja su vođena brzo i efikasno u skoro svim predmetima pred Okružnim sudom u Banjoj Luci, koji je, uglavnom, postupak vodio po odredbama novog Zakona o krivičnom postupku.²²⁴ Međutim, sudije su odlagale glavni pretres na duži vremenski period (ali koji nije prelazio rok od mjesec dana), kako bi se osiguralo prisustvo svjedoka, posebno onih koji žive izvan BiH. Kantonalni sudovi u Mostaru i Bihaću bili su posebno revnosni i pravovremeni u suđenjima u predmetima po odredbama novog Zakona o krivičnom postupku, i suđenja su, pred ovim sudovima, u prosjeku trajala jedan do dva mjeseca, dok je postupak po žalbi proveden bez odugovlačenja.²²⁵

Predmet *Kostić i drugi*, pred Osnovnim sudom u Brčko distriktu BiH, dobar je primjer kako se jedan složen predmet, koji uključuje veliki broj svjedoka, može brzo procesuirati ukoliko se poštuju načelo efikasnosti vođenja postupka i profesionalnog postupanja. U ovom predmetu je ispitano preko 100 svjedoka na 37 ročišta, koja su održana u periodu od jula 2006. do aprila 2007. godine.²²⁶ Na sličan način je, u predmetu *Lazar Stupar*, pred Kantonalnim sudom u Bihaću, održano sedam ročišta u roku od mjesec dana, i ispitano 36 svjedoka i tri vještaka.²²⁷

Međutim, nisu svi postupci u predmetima koji su vođeni po odredbama novog krivičnog postupka provedeni efikasno. U većem broju predmeta došlo je do značajnog odugovlačenja, zbog načina na koji je proveden postupak pregleda predmeta u skladu s Pravilnikom.²²⁸ Ostali primjeri, u kojima je postupak trajao predugo, rezultat su nedostataka u rukovođenju glavnim pretresom, kao što je neosiguravanje prisustva svjedoka, često odsustvo branioca, izmjene sastava vijeća, i odlaganja u trajanju dužem od mjesec dana (što je rezultiralo time da je glavni pretres morao iznova početi).²²⁹

Ova saznanja ukazuju na to da napredak u osiguravanju prava na suđenje u razumnom roku nije jednostavno, ili po automatizmu, rezultat izmjena zakona o krivičnom postupku. U navedenim pozitivnim primjerima, stranke u postupku postupale su revnosno, a sudije su, efikasnim vođenjem glavnog pretresa, osigurale da ne dođe do odugovlačenja postupka.

---

224 Naprimjer, *vidjeti* predmete *Bulatović i drugi*, *Petić i drugi*, *Zgonjanin i drugi* i *Berbić i drugi*, u kojima je postupak trajao 11 mjeseci, od potvrđivanja optužnice do pravosnažnosti presude.

225 Naprimjer, *vidjeti* predmete *Miralem Omanović*, *Niko Obradović*, *Safet Bukvić* i *Vlahovljak i drugi*, pred Kantonalnim sudom u Mostaru, i predmet *Željko Kecman*, *Mile Knežević*, *Sead Huskić* i *Karajić i drugi*, pred Kantonalnim sudom u Bihaću.

226 *Kostić i drugi* (Osnovni sud u Brčko distriktu BiH). U žalbenom postupku nisu utvrđeni nikakvi nedostaci u vezi sa vođenjem prvostepenog postupka.

227 Predmet *Lazar Stupar* (Kantonalni sud u Bihaću). U žalbenom postupku nisu utvrđeni nikakvi nedostaci u vezi sa vođenjem prvostepenog postupka.

228 *Vidjeti* Poglavlje 3, *Nadležnost i raspoređivanje predmeta ratnih zločina između sudova u BiH, infra*.

229 Primjeri nedostataka u rukovođenju glavnim pretresom su predmeti *Željko Mitrović* i *Novo Rajak* pred Kantonalnim sudom u Sarajevu, predmet *Marijanović* i *Buhovac* pred Kantonalnim sudom u Mostaru i predmeti *Dragoje Radanović* i *Fikret Boškailo* pred Okružnim sudom u Trebinju.

5.6.2.2 Druga prava optuženog prema standardima pravičnog suđenja

S obzirom na nivo poštivanja ostalih standarda pravičnog suđenja, praćenje sudskih postupaka ukazalo je na to da sudovi, kako prvostepeni, tako i drugostepeni, posvećuju dužnu pažnju poštivanju prava optuženog prema važećim odredbama domaćeg i međunarodnog prava. Dom za ljudska prava je, do 2002. godine, ustanovio da je došlo do ozbiljnog kršenja prava na pravično suđenje u većini predmeta ratnih zločina, u kojima se sudilo pred sudovima u entitetima, i naredio ponavljanje postupka, ističući potrebu da se zaštite prava optuženog na pravično suđenje.²³⁰ Od tada je, u ovom pogledu, uočen jasan napredak: prema saznanjima Misije OSCE-a, u periodu od pet godina, koji je obuhvaćen ovim Izveštajem, Ustavni sud BiH (koji ima obavezu da riješi sve zaostale predmete Doma za ljudska prava)²³¹ nije naredio nijednom sudu ponavljanje postupka zbog kršenja prava na pravično suđenje.

Međutim, **u više predmeta uočeno je zabrinjavajuće postupanje u vezi sa poštivanjem standarda pravičnog suđenja.** Problemi, ili eventualne povrede, nastale su u vezi sa različitim aspektima načela jednakosti stranaka u postupku. U predmetu *Željko Kecman*, pred Kantonalnim sudom u Bihaću, sudije su, bez odgovarajućeg obrazloženja²³², odbile zahtjev odbrane za vještačenjem metka pronađenog u tijelu jedne od žrtava. Međutim, Vrhovni sud FBiH je, u ovom predmetu, ukinuo prvostepenu presudu i odredio održavanje pretresa, jer je odluka Suda predstavljala bitnu povredu prava optuženog na pravično suđenje.²³³

Drugo zabrinjavajuće postupanje uočeno je u vezi sa poštivanjem obaveze tužioca da odbrani stavi na uvid spise i dokaze – posebno sve dokaze koji idu u korist osumnjičenom, odnosno optuženom. U predmetima *Operta i drugi*, pred Kantonalnim sudom u Zenici, *Đorđe Kostić*, pred Osnovnim sudom u Brčkom i *Salihović i drugi*, pred Okružnim sudom u Bijeljini, odbrana se žalila da tužilaštvo nije stavilo na uvid pojedine iskaze, koje su svjedoci dali tokom istrage, a koji su mogli biti oslobađajući za njihove branjenike.²³⁴ Predmet pred Okružnim sudom u Bijeljini naročito je zabrinjavajući, s obzirom na to da je sporni iskaz dao jedini očevidac krivičnog djela. Tužilaštvo je na zahtjev odbrane odgovorilo da je izjava nestala pod neobjašnjivim okolnostima.

S pravom se može reći da se karakter mogućih povreda prava optuženog promijenio u posljednjih deset godina. **Rijetko se uzroci povreda danas mogu pripisati**

230 Vidjeti U. Garms i K. Peschke, "Procesuiranje ratnih zločina u Bosni i Hercegovini (1992.-2002.): analiza sudske prakse Doma za ljudska prava" ("War Crimes Prosecution in Bosnia and Herzegovina (1992-2002): an analysis through the jurisprudence of the Human Rights Chamber") *Journal of International Criminal Justice* (2006) 4 (2), stranica 264.

231 Vidjeti Sporazum u skladu sa članom XIV Aneksa 6 Opšteg okvirnog sporazuma za mir u BiH, januar 2008. godine (neslužbeni prevod na engleski jezik nalazi se kod Misija OSCE-a za BiH).

232 *Željko Kecman* (Kantonalni sud u Bihaću).

233 *Željko Kecman* (Vrhovni sud FBiH).

234 *Operta i drugi* (Kantonalni sud u Zenici), *Đorđe Kostić* (Osnovni sud u Brčko distriktu BiH) i *Salihović i drugi* (Okružni sud u Bijeljini).

posljedicama oružanog sukoba, kao što je ranije bio slučaj (naprimjer, etnička pristranost). Naprotiv, nije moguće napraviti razliku između povreda koje se danas događaju i onih koje postoje u drugim funkcionalnim pravnim sistemima. Izuzetak od tog pravila obično je uzrokovan složenom i fragmentiranom prirodom pravosudnih institucija u BiH. U takvim okolnostima, potpuna i optimalna primjena standarda pravičnog suđenja ovisi, kako o postupanju pravosuđa, tako i o sposobnosti odbrane da tokom postupka, i prilikom osporavanja odluka ili u žalbama na presude, istakne povrede prava na pravično suđenje. S tim u vezi mora se reći da je postupanje većeg broja branilaca, koji zastupaju optuženike u predmetima ratnih zločina, još uvijek nezadovoljavajuće, kako u vezi sa **poznavanjem međunarodnog humanitarnog prava, tako i proceduralnih pitanja.** Broj branilaca, koji koriste sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) i MKSJ-a, u cilju odbrane njihovog branjenika na najbolji mogući način još uvijek je, nažalost, mali. Izuzetak, iako ne isključivo, uglavnom čine branioci koji su ranije stekli iskustvo u predmetima pred MKSJ-om.²³⁵

5.7 Budućnost procesuiranja ratnih zločina pred pravosuđem u entitetima

U ovom kontekstu, cilj koji predviđa *Državna strategija* u vezi sa procesuiranjem manje složenih predmeta pred pravosuđem u entitetima je izvodljiv i predstavlja jedan od ključnih faktora, koji će osigurati njenu uspješnu provedbu.²³⁶ S obzirom na to da je oružani sukob vođen na cijelom teritoriju BiH, gotovo svi sudovi u FBiH i RS, prema kriteriju mjesne nadležnosti, imaju predmete ratnih zločina. Međutim, teško je predvidjeti obim u kojem će pojedine pravosudne institucije učestvovati u procesuiranju. S obzirom na to da je do danas pred nekoliko sudova u FBiH (Livno, Goražde, Orašje) i RS (Doboj, Istočno Sarajevo, Bijeljina) suđeno u veoma malom broju predmeta, nemoguće je procijeniti nivo njihove nepristranosti i efikasnosti. Iako procesuiranje predmeta pred ovim pravosudnim institucijama može biti problematično, mora se istaći da, nakon dugogodišnjih reformi **pravosudnog sistema u BiH, proizlazi da postoji dovoljno garancija i kontrolnih mehanizama za sprečavanje ili ispravljanje ozbiljnih grešaka suda u većini očekivanih situacija, a u velikoj mjeri zahvaljujući postupku po pravnim lijekovima.** Pored toga, **određeni sudovi i tužilaštva u oba entiteta i Brčko distriktu BiH pokazali su da imaju dovoljno kapaciteta, spremnosti i profesionalizma za procesuiranje predmeta ratnih zločina.** S druge strane, hitno se mora posvetiti pažnja problemima, navedenim u gornjem dijelu teksta, kako bi se, općenito, ubrzao tempo i poboljšao kvalitet procesuiranja predmeta ratnih zločina u skladu sa zahtjevima iz Državne strategije.

235 Vrlo efikasna odbrana uočena je, naprimjer, u predmetima *Operta i drugi* (Kantonalni sud u Zenici), *Vlahovljak i drugi* (Kantonalni sud u Mostaru) i *Jusup Ahmetović* (Okružni sud u Istočnom Sarajevu).

236 O značaju suđenja neposrednim izvršiocima vidjeti J. Alvarez, "Krivična djela država/Krivična djela iz mržnje: Lekcije iz Ruande" ("Crimes of States/Crimes of Hate: Lessons from Rwanda"), *Yale Journal of International Law* (1999.) 24 (2).

6 Regionalna suradnja

Ovo poglavlje pruža pregled pravnog okvira i trenutne situacije u vezi sa regionalnom suradnjom u provođenju istraga, procesuiranju i suđenjima u predmetima ratnih zločina.

Najznačajnija pitanja koja se razmatraju u ovom poglavlju su:

- stalna poboljšanja pravnog okvira za rad i tehnički nivo suradnje između država nastalih na teritoriju bivše SFRJ u vezi sa predmetima ratnih zločina;
- stalni izazovi u borbi protiv nekažnjivosti u vezi s odredbama o zabrani izručenja vlastitih državljana država nastalih na teritoriju bivše SFRJ;
- problem paralelnih istraga u krivičnim djelima ratnih zločina počinjenih na teritoriju BiH, koje vode BiH i druge države;
- analiza značajnijih predmeta koji su ukazali na, kako systemske probleme u vezi sa regionalnom suradnjom u predmetima ratnih zločina, tako i postojanje političkih pozadina, kao što su predmeti Branimir Glavaš, Ilija Jurišić i Ejup Ganić.

Kao što je naglašeno u *Funkcionalnoj analizi sektora pravosuđa u BiH* Evropske komisije iz 2005. godine: “Od BiH se traži da razriješi daleko više zahtjeva za međusobnom pravnom pomoći nego većina država EU zbog njene posebne situacije, koja će se, vjerovatno, nastaviti i u nekoj doglednoj budućnosti.”²³⁷ Velika većina ovih zahtjeva upućena je i stiže iz država s područja bivše Jugoslavije. U posljednjih pet godina, uloženi su zajednički naponi i pokušaji da se unaprijedi efikasnost pravne suradnje između BiH, Srbije, Crne Gore i Hrvatske, posebno u vezi sa procesuiranjem predmeta ratnih zločina i drugih teških krivičnih djela, kao što je organizirani kriminal i korupcija.

Jedna od inicijativa bio je **Palički proces** (2004.-2007.), koji je pokrenut pod okriljem OSCE-a, s ciljem organiziranja sastanaka na ekspertnom nivou između sudija, tužilaca i predstavnika ministarstava pravde država navedenih u gornjem dijelu teksta, s krajnjim ciljem da se unaprijedi suradnja u procesuiranju ratnih zločina. Ove aktivnosti polučile su neke konkretne rezultate, kao što je potpisivanje nekoliko **bilateralnih sporazuma između tužilaštava BiH, Hrvatske, Srbije i Crne Gore**, koji se odnose na predmete ratnih zločina i druge vrste predmeta.²³⁸ Kao što je Misija

237 Europska komisija, *Funkcionalna raščlamba sektora pravosuđa u BiH*, ožujak 2005. godine, str. 132. (dostupno na: <http://www.delbih.ec.europa.eu/files/docs/publications/bh/FunkcPreg/Pregledpravosudja.pdf>).

238 *Protokol o suglasnosti u ostvarivanju međusobne suradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala*, zaključen 21. januara 2005. godine sa Državnim odvjetništvom Republike Hrvatske; *Protokol o saglasnosti u ostvarivanju međusobne saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala*, zaključen 1. jula 2005. godine, sa Republičkim javnim tužilaštvom Republike Srbije i *Protokol o suglasnosti u ostvarivanju međusobne saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala*, zaključen 26. maja 2005. godine, sa Vrhovnim državnim tužiocem Republike Crne Gore.

OSCE-a uočila prateći suđenja, ovaj oblik suradnje značajno je **poboljšao brzinu i efikasnost, kojom su rješavani zahtjevi za razmjenu informacija i saslušanje svjedoka izvan granica države**. Takav napredak postignut je zbog činjenice da ovi sporazumi omogućavaju državnim tužilaštvima da upućuju i odgovaraju na zamolnice, bez korištenja diplomatskih kanala. Općenito se može izvesti zaključak da je značajno unaprijeđena regionalna suradnja na području razmjene informacija i osiguravanja dokaza, kako tokom istrage, tako i u postupku pred sudom.

S druge strane, vrlo mali ili nikakav napredak nije postignut kada je u pitanju vrlo problematičan i politički osjetljiv cilj uklanjanja **propisa, koji predviđaju zabranu izručenja vlastitih državljana** za bilo koju vrstu krivičnih djela, koji su trenutno na snazi u cijeloj regiji. Posebno u odnosu na procesuiranje predmeta ratnih zločina u BiH ova zabrana onemogućava okončanje brojnih istraga. Rješavanje velikog broja predmeta na taj je način otežano, zbog toga što je veliki broj osumnjičenih pobjegao iz BiH i trenutno boravi u nekoj od susjednih država u kojoj su stekli državljanstvo i zbog toga ne mogu biti izručeni.

Nedavno su BiH i Hrvatska poduzele mjere s ciljem ograničavanja nekažnjivosti. Dvije Vlade su se, u februaru 2010. godine, sporazumjele i izmijenile *Sporazum o međusobnom izvršavanju sudskih odluka u krivičnim stvarima*. Ovom izmjenom brisan je jedan od uvjeta koji moraju biti ispunjeni za **izvršenje kazne u drugoj državi**, a odnosi se na suglasnost osuđene osobe kada je ona, iz države u kojoj je osuđena, pobjegla u drugu državu. Ova izmjena Sporazuma omogućila je Hrvatskoj da pokrene postupak da osuđeni ratni zločinac **Branimir Glavaš** odsluži kaznu u BiH. Vrhovni sud Republike Hrvatske je, u augustu 2010. godine, osudio Glavaša na zatvorsku kaznu u trajanju od osam godina za ratne zločine. Kazna nije mogla biti izvršena, jer je Glavaš, u maju 2009. godine, odmah nakon izricanja prvostepene presude, pobjegao u BiH, čiji je također državljanin. U septembru je Sud BiH odobrio zahtjev za izvršenje kazne u BiH, na osnovu Sporazuma navedenog u gornjem dijelu teksta.²³⁹ Iako ovo zasigurno predstavlja pozitivan korak u borbi protiv nekažnjivosti na regionalnom nivou, mora se istaći da ovaj Sporazum predstavlja samo parcijalno rješenje, jer se može primijeniti samo na pravosnažno osuđene osobe. Očigledno je da ovakav korak nema utjecaja na osobe protiv kojih se vodi istraga, a koje nisu dostupne državi koja ih krivično goni. S obzirom na to da krivični postupak zabranjuje suđenje *in absentia* u BiH,²⁴⁰ ovaj Sporazum ima ograničenu primjenu u BiH, jer postupak ne može biti vođen u odsutnosti optuženog. Konkretno, osumnjičeni mora biti saslušan do okončanja istrage, odnosno prije podizanja optužnice. Zbog toga, postoji potreba da se riješi pitanje izručenja. Potrebu rješavanja ovog pitanja su organi vlasti u BiH isticali u više navrata, a nedavno je potvrđena i u Državnoj strategiji, koja sadrži dio

239 U vrijeme izrade ovog Izvještaja, žalba na ovu odluku još uvijek nije bila riješena.

240 O pitanju suđenja u odsustvu, *vidjeti* podnaslov 4.4.1, *Izostanak optuženog s glavnog pretresa, supra*.

o regionalnoj suradnji.²⁴¹ Zbog velikog broja državljana BiH koji imaju dvostruko državljanstvo Srbije ili Hrvatske, **odredbe, koje zabranjuju izručenje vlastitih državljana, predstavljaju ozbiljan problem, ne samo u vezi sa predmetima ratnih zločina, nego i sveobuhvatnog rada i kredibiliteta pravosudnog sistema u regiji.**

Još jedno važno pitanje koje se spominje u Državnoj strategiji je vođenje **paralelnih istraga ratnih zločina** u BiH i susjednim državama, vezanim za događaje koji su se desili na teritoriju BiH. Iz tog razloga je vođenje postupka od strane srbijanskih vlasti u predmetima ratnih zločina, koji se odnose na oružani sukob u BiH, iako legitimno, po međunarodnom pravu, bilo razlog povećanja napetosti između BiH i Srbije. To je naročito došlo do izražaja nakon maja 2007. godine, kada je državljani BiH, **Ilija Jurišić**, uhapšen u Srbiji zbog krivičnog djela ratnog zločina, koji je, navodno, 1992. godine, počinjen u Tuzli protiv jedinica Jugoslavenske narodne armije. Noviji primjer je predmet izručenja, koji se odnosi na člana ratnog Predsjedništva BiH, **Ejupa Ganića**, koji je prouzrokovao ozbiljne prepreke u regionalnoj suradnji u krivičnim stvarima i doveo do zategnutih odnosa između BiH i Srbije.²⁴² Ejup Ganić je, u martu 2010. godine, lišen slobode u Londonu, na osnovu potjernice koju je izdala Srbija. Srbija je zatražila od Ujedinjenog Kraljevstva da ga izruči zbog ratnih zločina, navodno počinjenih u Sarajevu, u maju 1992. godine, nad jedinicama Jugoslavenske narodne armije. Sud u Ujedinjenom Kraljevstvu odbio je izručiti Ejupa Ganića Srbiji, jer je utvrdio da su optužbe, koje mu se stavljaju na teret, neosnovane i politički motivirane.²⁴³ Bez obzira na to kako je okončan, predmet Ganić je problematičan zbog posljedica koje je imao na nivo regionalne suradnje. Važno je spomenuti da su, nekoliko dana prije njegovog lišenja slobode, BiH i Srbija potpisale *Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Srbije o izmjenama i dopunama Ugovora između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima*,²⁴⁴ koji je, između ostalog, za cilj imao rješavanje problema vođenja paralelnih istraga. Ovaj Ugovor propisuje da, kada se postupak za isto krivično djelo ratnog zločina vodi u obje države, odluka o ustupanju krivičnog gonjenja u korist BiH ili Srbije, će

241 Kada su u pitanju mjere predviđene Državnom strategijom, *Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima* je, nakon prvobitnog zastoja u parlamentarnoj proceduri, konačno usvojen 15. juna 2009. godine. Probleme u primjeni ovog Zakona odmah su uočili Sud BiH i Tužilaštvo BiH, čime se nametnula potreba formiranja Radne grupe, koja bi predložila izmjene i dopune Zakona. Rad Radne grupe odvija se prema planu, ali objavljivanje *Priručnika o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima*, koji je naveden u Državnoj strategiji, i komentara Zakona, odgođeno je do završetka izrade izmjena i dopuna i njihovog upućivanja u Parlament.

242 Ejup Ganić lišen je slobode 1. marta 2010. godine u Londonu na osnovu potjernice koju je izdala Srbija, i Srbija je od Velike Britanije zatražila njegovo izručenje zbog ratnog zločina, koji je navodno počinjen nad jedinicama JNA u Sarajevu, u maju 1992. godine. Tužilaštvo BiH, od oktobra 2006. godine, vodi istragu o istom događaju.

243 Sud u Londonu (Westminster Magistrates' Court), *Republika Srbija protiv Ejupa Ganića*, 27. juli 2010. godine (dostupno na: <http://www.judiciary.gov.uk/NR/rdonlyres/63FBA6BB-59F4-4BAF-BA78-95FEDO4AAEC2/0/serbiavganic27072010.pdf>).

244 Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Srbije o izmjenama i dopunama Ugovora između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, 26. februar 2010. godine (dostupan na: službenim jezicima BiH na: <http://www.mpr.gov.ba/en/str.asp?id=43>); također, vidjeti Ugovor između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, 24. februar 2005. godine (dostupan na: službenim jezicima BiH na: <http://www.mpr.gov.ba/bs/str.asp?id=43>).

biti donesena posebno, cijeneći državljanstvo i prebivalište osumnjičene, okrivljene ili optužene osobe. Iako su kriteriji u Ugovoru precizno propisani, oni nisu spriječili nastajanje spora između Srbije i BiH u vezi s izručenjem Ejupa Ganića. Trenutno se ne može isključiti mogućnost da će se desiti novi “predmeti Ganić”, i prouzrokovati nove političke tenzije u regiji. Takve tenzije nesumnjivo predstavljaju rizik da će pomaci, navedeni u gornjem dijelu teksta, u suradnji na radnom nivou, kao što su razmjena dokaza i saslušanje svjedoka, nazadovati.

7 Politička i javna podrška procesuiranju ratnih zločina u BiH

U ovom poglavlju razmatraju se opći trendove političke i javne podrške naporima krivičnog sistema u BiH, u borbi protiv nekažnjivosti za ratne zločine. Sadržaj ovog poglavlja je sljedeći: podnaslov 7.1 govori o općem raspoloženju koje prevladava u BiH, u kojem ratni zločini predstavljaju materijal za političku manipulaciju. Podnaslov 7.2 dokumentira i analizira utjecaj politički motiviranih napada na Sud BiH i Tužilaštvo BiH, uz pozivanje na ranija zapažanja iznesena u Izvještaju Misije OSCE-a, iz januara 2010. godine.²⁴⁵ Podnaslov 7.3 razmatra odnos javnosti i oštećenih zajednica, posebno žrtava, prema procesuiranju ratnih zločina u BiH i daje kratak osvrt na dosadašnje inicijative pravosudnih institucija u vezi s informiranjem javnosti.

Najznačajnija pitanja koja se razmatraju u ovom poglavlju su:

- ozbiljna zabrinutost zbog kontinuiranog etiketiranja Suda BiH i Tužilaštva BiH kao antisrpskih institucija, vršenja pritiska na pravosudne institucije da se podignu optužnice protiv određenih osoba po osnovu etničke pripadnosti ili negiranje postojanja ratnih zločina, usprkos pravosnažnim presudama, kojima su utvrđene činjenice o počinjenju ovakvih zločina;
- potreba da se osigura dugotrajna održivost i podrška pravosudnim institucijama na nivou države, tako što će njihov status biti ugrađen u Ustav (posebno u svjetlu kampanje za oduzimanje legitimiteta ovim institucijama i sprečavanja produženja mandata međunarodnim sudijama i tužiocima 2009. godine);
- transparentnost rada Suda BiH i Tužilaštva BiH, i kontinuirana potreba da se uspostavi ravnoteža između zaštite privatnih podataka, koji mogu biti objavljeni u službenim dokumentima Suda, i izraženog interesa javnosti da ima pristup podacima koji se odnose na teška krivična djela;
- problem postojanja niskog nivoa povjerenja javnosti u sposobnost sudova da pravično i efikasno sude u predmetima ratnih zločina i da se stanje ne popravlja, koje se temelji na uzastopnim ispitivanjima javnog mnijenja koje je provela Misija OSCE-a;
- neuspjeh u provedbi konkretnih strategija za komunikaciju sa javnošću na državnom nivou i u entitetima zbog nerazumijevanja potrebe za komunikacijom sa javnošću, načina njene provedbe i za tu svrhu nedovoljnih institucionalnih kapaciteta.

7.1 Opća analiza i pregled

Glavni problem s kojim se suočio MKSJ u osiguravanju podrške svom radu, tj. fizička udaljenost MKSJ-a, nije prisutan kada su u pitanju domaće pravosudne institucije u BiH, koje se bave predmetima ratnih zločina. Veliki broj suđenja održava se u većim gradovima BiH, a Sud BiH sa sjedištem u Sarajevu, ohrabruje prisustvo javnosti i na zahtjev organizira posjete. Međutim, tokom višegodišnjeg postojanja Suda BiH i Tužilaštva BiH, postalo je jasno da se i oni suočavaju sa podjednako ozbiljnim preprekama. **Politizacija svih pitanja koja se odnose na procesuiranje ratnih zločina**, kao i izraženo protivljenje u nekim krugovima svemu što se smatra projektom međunarodne zajednice, imali su snažan utjecaj na znatno umanjivanje napora na informiranju o radu domaćeg pravosuđa na rješavanju zaostalih predmeta ratnih zločina. Zbog toga se čini da javna podrška procesuiranju predmeta ratnih zločina nije jasno izražena. Nažalost, ponekad situacija ima za rezultat izražavanje otvorenog neprijateljstva prema procesuiranju ratnih zločina. Misija OSCE-a je već u svom Izvještaju navela da je **posebno Sud BiH često meta negativne propagande**.²⁴⁶ Ovakva situacija podrazumijeva **potrebu da se ulože odlučni naponi na jačanju reputacije domaćih pravosudnih institucija u očima javnosti** i na stvaranju osjećaja odgovornosti za procesuiranje predmeta ratnih zločina. Ovaj podnaslov analizira stepen do kojeg je to postignuto i naglašava stalnu potrebu da se radi na jačanju pružanja podrške procesuiranju ratnih zločina u javnosti i među zajednicama, koje su posebno oštećene ratnim zločinima, kao što su žrtve.

7.2 Uplitanje politike i napadi na Sud BiH i Tužilaštvo BiH

Važno je naglasiti da, iako su problemi u vezi sa procesuiranjem predmeta ratnih zločina na efikasan način i uz poštovanje ljudskih prava, koji su navedeni u ovom i ranijim izvještajima značajni, oni ne opravdavaju oštre kritike i klevetanje, koje su neke političke snage, posebno iz RS, izrazile protiv Suda BiH i Tužilaštva BiH, i to sa naročitom učestalošću u posljednje dvije godine. Kao što je već navedeno u Izvještaju Misije OSCE-a pod nazivom: *Neovisnost pravosuđa: neprimjeren pritisak na pravosudne institucije BiH*, u više navrata su političari, putem sredstava javnog saopćavanja izvršili napad na integritet i legitimnost institucija na državnom nivou i vršili **pritisak i uplitanje u vezi s procesuiranjem pojedinačnih predmeta**.²⁴⁷

Kada su u pitanju predmeti ratnih zločina, posebno su zabrinjavajuće stalne izjave kojima se Sud BiH i Tužilaštvo BiH etiketiraju kao antisrpske institucije, te pritisci na pravosuđe da podigne optužnice protiv određenih osoba po osnovu njihove

---

²⁴⁶ *Ibid.* Izvještaj izričito navodi političko uplitanje u sudski postupak putem izjava koje, zbog svog uvredljivog sadržaja, neutemeljenosti i učestalosti, prelaze granicu prihvatljivog kritiziranja i predstavljaju pritisak na ove neovisne institucije.

²⁴⁷ *Ibid.*

etničke pripadnosti ili negiranje ratnih zločina usprkos postojanju pravosnažnih presuda kojima su utvrđene činjenice o zločinima.²⁴⁸ S tim u vezi, Misija OSCE-a u potpunosti podržava već spomenutu Strategiju Tužilaštva BiH, a koja je usmjerena ka procesuiranju najtežih krivičnih djela i najodgovornijih počinitelaca, bez namjere da se osigura “bilo kakav vještački etnički balans osumnjičenih”²⁴⁹ i potiče Sud BiH i Tužilaštvo BiH da se strogo pridržavaju ovakve politike.

Bez obzira na činjenicu da su ove institucije sposobne da se odupru političkom pritisku,²⁵⁰ dugotrajna **kampanja usmjerena na oduzimanje legitimiteta pravosuđu** – posebno u toku 2009. godine – donekle je imala utjecaja na smanjenje povjerenja građana i podrške javnosti suđenjima u predmetima ratnih zločina u BiH.²⁵¹ Sukobljavanje pojedinih političkih snaga sa Sudom BiH i Tužilaštvom BiH također otvara **problematično pitanje dugoročne podrške domaćih organa vlasti ovim institucijama i njihove održivosti**. Spor u vezi sa produženjem mandata međunarodnim sudijama i tužiocima iz Odjela I i II Suda BiH i oba posebna odjela Tužilaštva BiH (za ratne zločine, odnosno organizirani kriminal) u ovo je pitanje uključio i javnost. Iako je mandat međunarodnih sudija i tužilaca trebao isteći u decembru 2009. godine, predsjednik Suda BiH, glavni tužilac Tužilaštva BiH i predsjednik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH tražili su njegovo produženje.²⁵² Osnovni razlog za traženje produženja bio je taj da zakonodavne i izvršne vlasti nisu na vrijeme osigurale sredstva za angažiranje domaćih sudija i tužilaca na pozicije međunarodnih sudija i tužilaca kojima je isticao mandat.²⁵³ Dodatni argument, kojeg je isticalo nekoliko zvaničnika ovih institucija, bio je taj da je potpuno uklanjanje međunarodnog prisustva krajem 2009. godine preuranjeno, s obzirom na političke pritiske usmjerene prema Sudu BiH i Tužilaštvu BiH.²⁵⁴ Usprkos utemeljenosti ovih argumenata, političke snage u RS oštro su se usprotivile usvajanju zakona kojim će se produžiti mandat. Na kraju je OHR, uz odobrenje Vijeća za implementaciju mira, nametnuo izmjene i dopune zakona koji su omogućili produženje mandata

248 Vidjeti zajedničku izjavu za medije OHR/EUSR-a, Misije OSCE-a i Vijeća Evrope (Ured u Sarajevu), *Negiranje ratnih zločina je neoprostivo*, 15. septembar 2009. godine.

249 Vidjeti dokument Tužilaštva BiH, Posebnog odjela za ratne zločine, *Novi način – novi početak*.

250 Vidjeti poglavlje 4, *Predmeti ratnih zločina pred Sudom BiH*, Dio 4.2.3, *supra* na stranici 26.

251 Ispitivanje javnog mnijenja, koje je provela Agencija *Prizma* za potrebe Misije OSCE-a, u aprilu 2007. godine, pokazalo je da oko 37% ispitanika smatra da je Sud BiH „u potpunosti pod utjecajem politike“, a 26,7% ih smatra da je pod „određenim utjecajem politike“; dodatno ispitivanje javnog mnijenja, koje je provela Agencija *Prizma* za potrebe Misije OSCE-a, u januaru 2010. godine, pokazalo je da 63,7% ispitanika nema nimalo povjerenja da Sud BiH može donijeti pravednu presudu u predmetima ratnih zločina, što je u suprotnosti sa sličnim ispitivanjem javnog mnijenja koje je provela Agencija *Prizma* za potrebe Misije OSCE-a, u julu 2008. godine, koje je pokazalo da 35,4% ispitanika nemaju nimalo povjerenja da Sud BiH može donijeti pravednu presudu u predmetima ratnih zločina.

252 Zajedničko pismo predsjednice Suda BiH, Meddžide Kreso, i glavnog tužioca Tužilaštva BiH, Milorada Barašina, od 2. oktobra 2009. godine.

253 Vidjeti Godišnji izvještaj Ureda registrara Suda BiH za 2009. godinu, stranica 55 (dostupan na: http://www.registrarbih.gov.ba/files/docs/ANNUAL_REPORT_2009_BCS.pdf).

254 *Izveštaj eksperata Službe za međunarodno krivično pravo o održivoj tranziciji Ureda registrara i podršci međunarodnih donatora Sudu i Tužilaštvu Bosne i Hercegovine u 2009. godini*, 15. decembar 2008. godine, stav 72 (dostupan na: <http://www.iclsfoundation.org/wp-content/uploads/2009/05/icls-bih-finalreportwebsitecorrected.pdf>).

međunarodnim sudijama i tužiocima, koji rade na predmetima ratnih zločina, do kraja 2012. godine.²⁵⁵ Produženje mandata nije obuhvatilo sudije i tužioce koji su radili na nesumnjivo izuzetno značajnijim i osjetljivijim predmetima organiziranog kriminala. U svakom slučaju, odgovarajući kapaciteti za provođenje istrage, krivično gonjenje i suđenje u predmetima ratnih zločina na državnom nivou u neposrednoj budućnosti osigurani su produženjem mandata međunarodnim sudijama i tužiocima.²⁵⁶

Misija OSCE-a je podržala produženje mandata međunarodnim sudijama i tužiocima, i također u potpunosti podržava strategiju tranzicije, koja ima za cilj da, do kraja 2012. godine, Sud BiH i Tužilaštvo BiH u potpunosti imaju domaće osoblje. U tom kontekstu, Misija OSCE-a želi naglasiti da **ključni faktor za održivost ove dvije institucije leži u odlučnosti svih političkih snaga da poštuju neovisnost ovih institucija i da podrže njihovu ulogu**. Nažalost, ovakva odlučnost ne postoji. Kao što je već istaknuto u Izvještaju Misije OSCE-a o neovisnosti pravosuđa, **nepostojanje ustavne zaštite pravosudnih institucija na državnom nivou** nesumnjivo izlaže nosioce pravosudnih funkcija stalnom riziku od uplitanja organa izvršne i zakonodavne vlasti u njihov rad. Ukoliko se status Suda BiH, Tužilaštva BiH i VSTV-a BiH ugradi u Ustav, to bi predstavljalo najbolju pravnu garanciju njihove neovisnosti i bolje uredilo njihov odnos s organima izvršne i zakonodavne vlasti, u skladu sa načelom podjele vlasti. To bi, također, predstavljalo i ključni korak ka osiguranju održivosti ovih ključnih pravosudnih institucija.

7.3 Povjerenje javnosti u procesuiranje predmeta ratnih zločina u BiH i naponi uloženi na komunikaciji s javnošću

Odmah nakon uspostave Suda BiH uočena je potreba za transparentnošću i komunikacijom sa javnošću, kako bi se zadovoljio interes javnosti za rad ove institucije. Uspostavljen je Ured za odnose sa javnošću (PIOS) Ureda registrara, s ovlastima da zajedno sa sudijama pokreće inicijative u ovom smislu. Tužilaštvo BiH također ima glasnogovornika, koji se nalazi na čelu malog Ureda za informiranje javnosti. Uz funkciju komunikacije s javnošću, ovi uredi također vrše poslove odnosa s javnošću za svoje institucije. Međutim, u entitetima, postojanje glasnogovornika i službenika za komunikaciju sa javnošću, predstavlja izuzetak, a ne pravilo, pa te

---

255 Vidjeti OHR, *Odluka kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i Odluka kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine*, 14. decembar 2009. godine (dostupne na: http://www.ohr.int/decisions/judicialrdec/default.asp?content_id=44287, i http://www.ohr.int/decisions/judicialrdec/default.asp?content_id=44283).

256 To ne znači da se Sud BiH i Tužilaštvo BiH ne suočavaju s određenim problemima u vezi sa kapacitetima i resursima. Ove institucije su se, u 2010. godini, suočile s ograničenjima u pogledu radnog prostora, zbog potrebe da se udovolji zahtjevu Tužilaštva BiH da se preseli u veće prostorije, i na taj način je također oslobođen prostor u Sudu BiH za proširenje sudnica i ureda. Još jedan ključni problem u 2011. godini bit će osiguravanje da Tužilaštvo BiH ima na raspolaganju dovoljno sredstava za preuzimanje obaveza za poduzimanje radnji na svim ekshumacijama iz masovnih grobnica na teritoriju cijele BiH, kao što je dogovoreno 26. augusta 2010. godine. Povećavanje iznosa finansijskih sredstava za obje institucije iz domaćih izvora, kako bi se pokrilo smanjenje donacija iz međunarodnih izvora, stalno je prisutan problem.

poslove, najčešće, obavljaju predsjednici sudova, glavni tužioc, službenici i drugo osoblje koje obavlja druge važne poslove.²⁵⁷

Dosadašnji rad Suda BiH i Tužilaštva BiH, kada je u pitanju transparentnost, je pohvalan, posebno kada se upoređi s drugim pravosudnim institucijama u regiji. Većina podataka o predmetima na državnom nivou objavljuje se na internet stranici Suda BiH i Tužilaštva BiH. Iako odredbe krivičnog postupka zabranjuju filmsko i televizijsko snimanje u sudnici predstavnicima medija i šire javnosti, 2009. godine Sud BiH je dozvolio da se, na zahtjev novinara i uz odobrenje Suda BiH, može dati na raspolaganje arhivirani videomaterial sa suđenja.²⁵⁸ Ovo je predstavljalo pozitivan korak ka boljem javnom pristupu podacima o radu Suda BiH. U 2010. godini pojavio se problem zbog **objavljivanja imena i drugih ličnih podataka osoba koje je Sud BiH osudio za krivična djela**, kada je jedan osuđenik, putem Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH, zatražio njihovo uklanjanje.²⁵⁹ Ovo je predstavljalo veliki izazov za napore koje je Sud BiH uložio na obavještanju javnosti o svom radu. Uspostava ravnoteže između slobodnog pristupa informacijama (i uz to prava žrtava da saznaju istinu u vezi sa krivičnim djelima počinjenim tokom oružanog sukoba) i prava pojedinaca na zaštitu ličnih podataka, imalo je za rezultat da su sve presude, sredinom 2010. godine, bile privremeno uklonjene s internet stranice. Iako su, u vrijeme izrade ovog Izvještaja, dokumenti bili javno dostupni na internet stranici, u toku je bila izrada plana za ograničavanje dostupnosti identificirajućih podataka, što nesumnjivo ne rješava u potpunosti pitanje interesa javnosti da ima saznanja o genocidu, zločinima protiv čovječnosti i ratnim zločinima.

Osim usvajanja odlučne politike u korist maksimalne transparentnosti rada u skladu sa zakonskim odredbama, Sud BiH i Tužilaštvo BiH suočili su se s **izazovom izgradnje povjerenja javnosti i pružanja podrške procesuiranju ratnih zločina u negativnom političkom okruženju i prevladavajućim društvenim shvatanjima u vezi sa "suočavanjem s prošlošću,"** kojima često dominiraju jednostrani stavovi o žrtvama. Nepostojanje tačnog i objektivnog izvještavanja medija o ratnim zločinima i huškačka politička retorika protiv pravosudnih institucija (obrađeno u podnaslovu 7.2, *Uplitanje politike i napadi na Sud BiH i Tužilaštvo BiH*), dodatno su otežali ovaj zadatak. Ipak su Sud BiH i Tužilaštvo BiH nastojali provoditi komunikacijske inicijative, koje su imale za cilj da ostvare komunikaciju sa javnošću o radu ovih institucija.

257 Program praćenja pravosudnog sektora Misije OSCE-a, glasnogovornici na sudovima i u tužilaštvima - zapažanja (*Findings concerning spokespersons in courts and prosecutor's offices*), decembar 2009. godine. Međutim, u septembru 2010. godine, Okružni sud u Banjoj Luci otvorio je radno mjesto glasnogovornika.

258 Ovu dokumentaciju zatražila je Agencija BIRN (Balkanska istraživačka mreža) specijalizirana za izvještavanje sa suđenja za ratne zločine, i koristila je u mjesečnom televizijskom programu „TV Justice“. *Vidjeti* <http://birn.eu.com>. *Vidjeti, također*, Dopis Asocijacije izvještača sa Suda BiH Uredu za odnose s javnošću, od 28. oktobra 2009. godine, dostupan na: <http://www.bim.ba/bh/1/40/23238/> (u vezi sa pristupom audiovizualnom materijalu iz sudnice).

259 *Vidjeti* BIRN, „Zanemarivanje interesa javnosti“, 16. juli 2010. godine (dostupan na: <http://www.bim.ba/bh/227/10/29515/>).

Prva veća aktivnost u vezi sa komunikacijom sa javnošću Ureda za odnose sa javnošću (PIOS) Suda BiH bila je uspostava **Mreže za podršku Sudu**, koja je osnovana 31. oktobra 2006. godine. Mreža je zamišljena kao način angažmana NVO-a na pomoći u širenju informacija o radu Suda BiH na teritoriju cijele države, koristeći prednost njihovog rada u malim zajednicama. Ideja je bila, preko različitih lokalnih organizacija, širiti informacije o Sudu BiH i Tužilaštvu BiH, te tako promovirati prihvatanje i solidariziranje sa pojedincima koji surađuju sa tužilaštvima. Mreža je funkcionirala kroz strateško partnerstvo sa pet regionalnih NVO-a, koji su se bavili problematikom zaštite ljudskih prava i odgovornosti za ratne zločine.²⁶⁰ Nažalost, ovi početni **napori Suda BiH na uspostavi partnerstva sa civilnim društvom i kontaktiranju sa ciljnim grupama, kao što su žrtve i zajednice iz kojih dolaze počinioci, nisu bili održivi**. Mreža za podršku Sudu je, nakon 2007. godine, prestala sa radom, a danas, u 2010. godini, jasno je da veliki broj udruženja žrtava otvoreno izjavljuju kako nemaju povjerenja u Sud BiH i Tužilaštvo BiH i ne podržavaju njihov rad.²⁶¹

Tužilaštvo BiH je također poduzelo aktivnosti na komunikaciji s javnošću, ali sa djelomičnim uspjehom. Tokom niza javnih skupova, u ljeto 2008. godine, objavljena je nova strategija za određivanje prioriteta i odabira predmeta za procesuiranje. Ovo je dijelom bio pokušaj da se odgovori na interes javnosti u vezi sa Državnom strategijom, koja je izrađivana iza zatvorenih vrata.²⁶² Nažalost, dokument koji je podijeljen na ovim skupovima izazvao je kontroverzu, jer navodio broj žrtava podijeljen prema etničkoj pripadnosti – pritom potpuno propuštajući da navede bosanske Muslimane kao jednu od njih.²⁶³ Ovaj (slučajni) propust je, sam po sebi, izazvao bijes, a glavna poruka da „etnička pripadnost ne predstavlja kriterij prilikom odabira osumnjičenih” nije prepoznata, jer je ostalo nejasno šta zapravo znači novi pristup procesuiranju najtežih događaja sa najvećim brojem žrtava. Način na koji je provedena komunikacija sa javnošću, ugrozio je povjerenje javnosti u Tužilaštvo BiH, i to onih koji su mu do tada pružali najznačajniju podršku, i također je ukazao na potrebu **povećanja stručne pomoći i planiranja** pri organizaciji ovakvih skupova.²⁶⁴

Pozitivan primjer je da su pravosudne institucije na državnom nivou povremeno odgovarale na neprijateljske komentare, usmjerene prema njihovom radu. Tužilaštvo

---

260 To su bili: Centar civilnih inicijativa iz Mostara, organizacija koja radi na osiguravanju transparentnosti rada i demokratsko učešće u institucijama BiH; Žene Ženama, jedan od vodećih ženskih NVO-a u BiH iz Sarajeva; Helsinški odbor za ljudska prava u RS, jedan od najistaknutijih NVO-a u oblasti zaštite ljudskih prava u državi sa sjedištem u Bijeljini; i *Izvor*, Udruženje žena iz Prijedora, jedna od najaktivnijih zagovaračkih organizacija žrtava, koja svoje aktivnosti provodi u sjeverozapadnom dijelu BiH.

261 *Vidjeti*, naprimjer, BIRN, *Protesti žrtava se pretvaraju u bojkot* (dostupno na: <http://www.bim.ba/en/147/10/15729/>), 22. decembar 2008. godine; BIRN, *Udruženja žrtava ostavljena u neznanju o istragama u predmetima ratnih zločina* (dostupno na: <http://www.bim.ba/en/103/10/8008/>), 19. februar 2008. godine.

262 *Vidjeti* poglavlje 2, *Izrada i provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina*, *supra*.

263 Tužilaštvo BiH, dokument pod nazivom „Novi način - novi početak“ (2008. godina).

264 Kao što je primijećeno u novoj strategiji komunikacije sa javnošću „žestoke reakcije nekih udruženja žrtava na novi pristup Odjela za ratne zločine pokazale su da postoji potreba da se službenici za odnose sa javnošću uključe u planiranje i provedbu sličnih aktivnosti.“ *Strategija javnog informiranja i komunikacije s javnošću (Tužilaštvo BiH)*, na stranici 3.

BiH je, u novembru 2009. godine, **objavilo otvoreno pismo glavnog tužioca Tužilaštva BiH građanima BiH**, koji je odbacio nekoliko lažnih optužbi i pokušaja da se u pogrešnom svjetlu predstavi istraga finansijske zloupotrebe tadašnjeg premijera RS. Ovo otvoreno pismo bilo je značajno, jer je poslalo snažnu poruku o integritetu institucije, naime da:

Tužilaštvo BiH nema ništa protiv bilo koje institucije ili entiteta u BiH. Naš rad je samo u korist obespravljenih građana, i zaštite građana i cijele države i društvene zajednice od počinitelaca krivičnih djela, a u cilju pravičnosti, zaštite pravde i poštivanja zakona donesenih u parlamentu i skupštinama Bosne i Hercegovine i entiteta.²⁶⁵

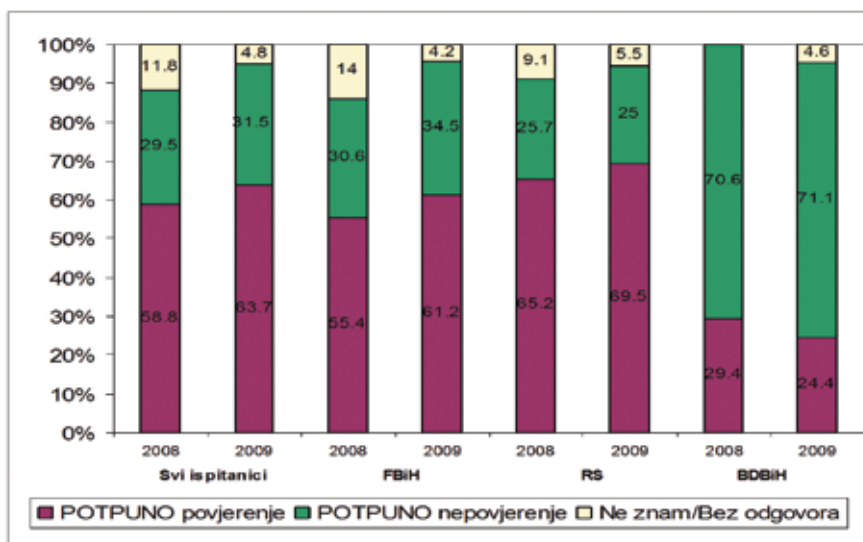
Ovakve vrste inicijativa su dobrodošle, ali nažalost, one su uglavnom ograničene na reagiranje na izuzetno neprijateljske i negativne situacije.

Očigledno je da su rezultati inicijativa u vezi sa komunikacijom s javnošću, koje je provodio Sud BiH i Tužilaštvo BiH različiti, što može biti rezultat kombinacije različitih faktora, uključujući složen društveni kontekst u kojem se provodi, stalni dominantno politički motivirani napadi, pristrano negativno medijsko izvještavanje, širenje dezinformacija i izražena potreba za većim stepenom stručne pomoći i planiranja aktivnosti komunikacije sa javnošću. Ovakva situacija pretvorila se u **sveobuhvatan nedostatak povjerenja javnosti u procesuiranje predmeta ratnih zločina**. Ovakvo raspoloženje može se vidjeti i u rezultatima ispitivanja javnog mnijenja koja su, na zahtjev Misije OSCE-a, provedena 2007., 2008. i 2009. godine. Na pitanje vjeruju li u mogućnost da pravosudne institucije na državnom nivou i u entitetima pravično procesuiraju predmete ratnih zločina, uslijedio je izrazito negativan odgovor. U prosjeku je približno **60% svih ispitanika izrazilo potpuno nepovjerenje u mogućnost Suda BiH da sudi u predmetima ratnih zločina i da postigne pravične i pravedne rezultate**. Ispitanici srpske nacionalnosti izrazili su posebno nizak nivo povjerenja u Sud BiH, i samo ih je 25% mišljenja da imaju „određeni nivo povjerenja“ u njegovu nepristranost. Ispitanici svih nacionalnosti izrazili su malo više povjerenja u sudove u entitetima, ali je taj trend i dalje razočaravajuće nizak.²⁶⁶

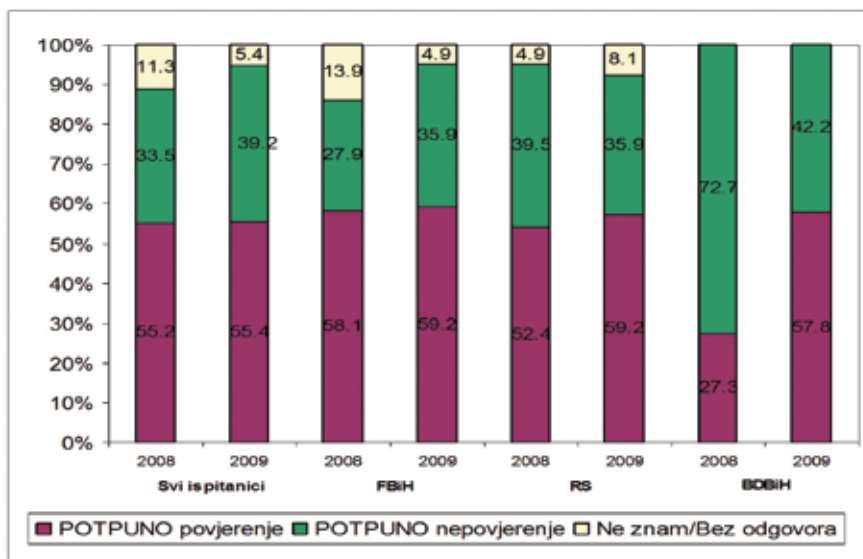
265 Glavni tužilac Milorad Barašin, *Otvoreno pismo povodom „više različitih informacija i objavljivanja od strane Vlade Republike Srpske, dokumenta pod nazivom „Lažno prikazivanje društvenih i ekonomskih prilika u RS“ radi svestranijeg i boljeg informiranja javnosti, a u cilju zaštite digniteta profesionalne zajednice i institucije na čijem sam čelu“*, 11. novembar 2009. godine (dostupno na: http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/Otvoreno_pismo_.pdf).

266 Ispitivanje javnog mnijenja koje je za potrebe Misije OSCE-a, u julu 2008. godine, provela Agencija *Prizma*.

Ispitanicima je postavljeno pitanje: Da ste žrtva ratnog zločina, koliko biste povjerenja imali u Sud BiH (Odjel za ratne zločine) da sudi osumnjičenim za ratne zločine i donese pravедnu presudu?

Ispitanicima je postavljeno pitanje: Da ste žrtva ratnog zločina, koliko biste povjerenja imali u sud iz Vašeg entiteta da sudi osumnjičenim za ratne zločine i donese nepristrasnu i pravедnu presudu?

Sve u svemu, ovo uzastopno ispitivanje javnog mnijenja otkriva izrazito nepovjerenje u pravosudne institucije. U ovome leži opasnost da, ne samo da retributivni, odvraćajući i restorativni element suđenja za ratne zločine bude izgubljen, nego da ovaj nedostatak povjerenja može kasnije dovesti do oklijevanja mogućih svjedoka da surađuju sa tužilaštvima u predmetima ratnih zločina. S druge strane, većina ispitanika imala je „decidno“ mišljenje da je jedini odgovarajući način da se rješavaju predmeti ratnih zločina krivično gonjenje osumnjičenih za ratne zločine, čak i kada im je bila predstavljena mogućnost da se s prošlošću bavi vansudskim putem. S obzirom na to da i dalje postoji jako izražen interes za pravdom u BiH, izazovi koji se neminovno javljaju u nastojanjima da se izgradi povjerenje i uključivanje javnosti u procesuiranje ratnih zločina, predstavljaju izrazit problem za potpunu uspostavu vladavine prava u BiH.²⁶⁷

Nažalost, stiče se utisak da se građani BiH sve više osjećaju otuđenima od rada Suda BiH i Tužilaštva BiH. Na sličan način, u svjetlu klime političkih napada obrađenih u podnaslovu 7.2, trenutna situacija ne doprinosi tome da političari i vodeće elite pruže podršku procesuiranju ratnih zločina. Ovakva situacija je većim dijelom prisutna i u entitetima, gdje, nažalost, ne postoje ni minimalni resursi i razumijevanje potreba za provedbom aktivnosti komunikacije i informiranja javnosti. Očigledno je da pravosudne institucije nisu u mogućnosti riješiti većinu uzroka nepovjerenja i angažmana javnosti na procesuiranju ratnih zločina u BiH. Međutim, postoje pokazatelji da kvalitetnije isplanirane i održive inicijative, koje se odnose na komunikaciju sa javnošću, mogu značajno utjecati i unaprijediti percepciju javnosti, posebno kod grupa koje su nezadovoljne količinom i vrstom informacija koje su im dostupne. Iako Sud BiH i Tužilaštvo BiH imaju osoblje za informiranje javnosti i aktivne rukovodioce institucija koji su spremni kontaktirati sa medijima, **ne postoji sveobuhvatna strategija koja podrazumijeva uključivanje žrtava, javnosti i medija** s ciljem zadobijanja podrške i promoviranja svog rada, bez obzira na potrebu da se odbrani od napada. Komplementarne strategije o javnom informiranju i komunikaciji sa javnošću zaista su i pripremljene 2008. godine za nadležne institucije, ističući potrebu za pažljivim planiranjem, s obzirom na složenost okruženja u kojem Sud BiH i Tužilaštvo BiH komuniciraju sa javnošću, ali ovi planovi tek trebaju biti provedeni. Razlog za to je donekle nedostatak resursa, ali čini se i nerazumijevanje koristi od komunikacije sa javnošću. Zbog toga se, ponovno pokrenuti i sveobuhvatni strateški napori na provedbi komunikacije sa javnošću i uključivanje javnosti, trebaju smatrati sredstvom za borbu protiv negativne percepcije Suda BiH i Tužilaštva BiH. Pored toga, obje institucije trebaju nastaviti sa već navedenom filozofijom transparentnog rada, što su do sada i pokazale.

267 Prema rezultatima ispitivanja javnog mnijenja Političkog monitora BiH za 2006.-2008., koje je proveo *Mareco Index Bosnia*, Sud BiH uživao je najveću podršku javnosti u 2006. godini. Pad povjerenja u Sud BiH počeo je u prvoj polovini 2007. godine i nastavio se u drugoj polovini, a onda se polako počeo povećavati u prvoj polovini 2008. godine (dokument dostupan na: http://www.mib.ba/down/prez/bhpm2006-2008_ba.pdf).

8 Zaključci i preporuke

U usporedbi sa situacijom koja je predstavljena u Izvještaju Misije OSCE-a o procesuiranju predmeta ratnih zločina iz 2005. godine, nedvojbeno je da je država napravila značajan napredak ka osiguravanju utvrđivanja odgovornosti za krivična djela počinjena u BiH tokom oružanog sukoba, i to najviše zahvaljujući radu Suda BiH i Tužilaštva BiH u posljednjih pet i po godina. Osim toga, ovaj postignuti napredak odnosi se, kako na broj predmeta, tako i na kvalitet njihovog procesuiranja. U samo nekoliko godina, obje ove institucije dokazale su da su pouzdan i efikasan partner MKSJ-a. Evidentan je pozitivan učinak poveznica, koje postoje između ovih međunarodnih i domaćih pravosudnih mehanizama.

Uspostava Odjela I za ratne zločine na Sudu BiH i Posebnog odjela za ratne zločine u Tužilaštvu BiH, te postepeni razvoj njihovih kapaciteta, podrazumijevali su da domaće institucije i međunarodna zajednica ulože napore, iskažu opredjeljenje i izdvoje resurse. Bez obzira na postojeće probleme koji su navedeni u ovom Izvještaju, može se reći da su se uloženi naponi isplatili. Sud BiH i Tužilaštvo BiH ključne su institucije u BiH, ne samo kada je u pitanju procesuiranje krivičnih djela počinjenih tokom oružanog sukoba, nego i kada je u pitanju utvrđivanje odgovornosti za organizirani kriminal, korupciju i terorizam. **Budući uspjeh ili neuspjeh BiH u borbi protiv ovih krivičnih djela također će ovisiti o pružanju stalne podrške domaćih institucija Sudu BiH i Tužilaštvu BiH.**

Za razliku od koncentracije resursa i izgradnje kapaciteta na državnom nivou, ulaganje u institucionalni okvir i resurse dostupne za procesuiranje ratnih zločina u entitetima je, u posljednjih pet godina, u većoj mjeri bilo zanemareno. Sredstva za unapređenje kapaciteta sudova i tužilaštava u entitetima nisu dodijeljena. Najočitiiji primjer ovakve situacije je dugotrajno odlaganje rekonstrukcije sudova u cilju osiguravanja odgovarajuće zaštite svjedocima – poboljšanja koja su suštinska za procesuiranje različitih vrsta osjetljivih predmeta na odgovarajući način.²⁶⁸ U Izvještaju iz 2005. godine, Misija OSCE-a naglasila je da značaj suđenja u predmetima ratnih zločina pred kantonalnim i okružnim sudovima ni u kom slučaju ne bi bio umanjen utvrđivanjem nadležnosti Suda BiH nad predmetima ratnih zločina. Ključna uloga pravosuđa u entitetima u procesuiranju manje složenih predmeta ratnih zločina, posebno onih protiv neposrednih počinitelja, (u skladu sa koordinacijskim naporima Suda BiH i Tužilaštva BiH) istaknuta je i u Državnoj strategiji. Ne može se potcijeniti značaj suđenja počiniocima ratnih zločina pred sudovima na čijem su području zločini počinjeni. To je presudno, kako za onemogućavanje nekažnjivosti osiguravanjem dovoljnog broja sudskih postupaka, tako i za jačanje vladavine prava u BiH.

Kada je u pitanju rješavanje ukupnog broja predmeta ratnih zločina, statistički podaci jasno pokazuju da je godina, u kojoj je započelo suđenje najvećem broju

---

268 Međutim, kao što je navedeno u poglavlju 2, Evropska unija kroz IPA projekt vrši finansiranje rekonstrukcije sudova, s ciljem poboljšanja ove situacije. *Vidjeti supra* fusnota 63.

optuženih na cijelom teritoriju BiH, bila 2006. godina. To je bio rezultat zajedničkog kvalitetnog rada, izraženog u brojkama, pravosudnih institucija na državnom nivou i u entitetima. Godišnji podaci o broju podignutih optužnica i riješenih predmeta dostigli su svoj vrhunac te godine, i od tada nisu bili ponovljeni. Broj optuženih, kojima se sudi pred Sudom BiH, konstantan je, ali je zabilježen pad u broju predmeta pokrenutih pred sudovima u entitetima (vidjeti sliku 2: *Broj optuženih u sudskim postupcima od januara 2005. do septembra 2010.* u Prilogu 1). Sveukupno, ovi statistički podaci potvrđuju da će BiH biti u mogućnosti da postigne cilj predviđen Državnom strategijom kroz zajedničke napore pravosuđa i institucija na državnom nivou i u entitetima. Ovo će podrazumijevati da **pravosudni sistem kao cjelina bude efikasniji i usklađeniji**. Međutim, kao što je u ovom Izvještaju više puta naglašeno, nepostojanje koordinacije i suradnje između različitih sudova i tužilaštava vjerovatno predstavlja najveću prepreku efikasnoj provedbi Državne strategije.

Veliki broj prepreka koje su istaknute u ovom Izvještaju mogu biti riješene kroz **odlučniji, dosljedan i ustrajan pristup provedbi Državne strategije**. Isto tako, **sveobuhvatna rješenja za neke strukturalne probleme će podrazumijevati daljnji napredak u provedbi reforme pravosuđa, koja je potrebna kako bi se učvrstila vladavina prava u BiH.**²⁶⁹ Jačanje neovisnosti pravosuđa kako bi se na bolji način oduprlo političkom pritisku i politizaciji problematike ratnih zločina, podrazumijevalo bi ugrađivanje statusa VSTV-a BiH, Suda BiH i Tužilaštva BiH u Ustav BiH. S vremenom će biti potrebno uspostaviti vrhovni sud BiH, kako bi se osiguralo da se načelo jednakosti građana pred zakonom stalno ne narušava zbog nepostojanja ujednačene sudske prakse u predmetima koji se vode pred sudovima u BiH. Ovaj sud je potreban i zbog efikasnog rješavanja čestih sukoba nadležnosti između sudova u BiH, koji se pojavljuju ne samo u predmetima ratnih zločina, nego i u drugim, trenutno ozbiljnim i hitnim predmetima, kao što su korupcija i organizirani kriminal. U ovom kontekstu, buduće aktivnosti na jačanju procesuiranja ratnih zločina u BiH morat će biti osmišljene na dosljedan način koji podržava sveobuhvatne napore, u cilju uspostave neovisnog i u potpunosti funkcionalnog pravosuđa, sposobnog da podrži vladavinu prava i osigura jednakost svih građana BiH pred zakonom i tako se pripremi za svoju integraciju u porodicu evroatlantskih institucija.

8.1 Preporuke

Misija OSCE-a podsjeća na brojne preporuke koje su ranije upućene organima vlasti na državnom i entitetskom nivou, pravosuđu i praktičarima, s ciljem unapređenja obuke, izgradnje kapaciteta, osiguravanja resursa i pravilne primjene

269 O stavu Misije OSCE-a o pravosudnoj reformi u BiH, vidjeti Gary D. Robbins, šef Misije OSCE-a u BiH, „*Pravosudna reforma u Bosni i Hercegovini je nedovršena*“, u Nova Evropa (New Europe), 25. april 2010. godine (dostupan na: <http://www.neurope.eu/articles/100381.php>).

materijalnih i procesnih zakona u praksi, kao i poštivanja standarda pravičnog suđenja.²⁷⁰ Usprkos snažnim naporima koji su napravljeni u nekoliko navedenih područja, **veliki broj ovih preporuka proveden je samo donekle, ili nije nikako proveden.** Zbog toga one i dalje ostaju prioritet. Međutim, u svjetlu zapažanja koja su iznesena u ovom Izvještaju, Misija OSCE-a preporučuje da se sljedeće aktivnosti provedu bez odlaganja, s ciljem rješavanja nekih ključnih i hitnih problema koji utječu na procesuiranje predmeta ratnih zločina u BiH.

Misija OSCE-a poziva predstavnike izvršne i zakonodavne vlasti da:

- i. definiraju status, neovisnost i nepristranost pravosuđa, kao i institucionalnu ulogu VSTV-a BiH, Suda BiH i Tužilaštva BiH u Ustavu BiH;
- ii. ozbiljno razmotre uspostavu vrhovnog suda BiH, kao suda zadnje instance, s ciljem osiguranja usklađenog tumačenja i primjene zakona, i jednakosti građana pred zakonom;
- iii. ojačaju kapacitete i efikasnost tužilaštava u entitetima i to zapošljavanjem stručnih savjetnika i pomoćnika tužioca. U tom smislu bi bilo prioritetno usvojiti dugo očekivani Zakon o tužilaštvima u Federaciji BiH;
- iv. razmotre izmjene i dopune zakona o krivičnom postupku na državnom nivou i u entitetima, s ciljem rješavanja pitanja koja se u ovom Izvještaju odnose na pregovaranje o krivnji, zabranu suđenja *in absentia* u situaciji kada optuženik odbija prisustvovati suđenju i potrebe da se unaprijedi efikasnost i pravičnost postupka po žalbi;²⁷¹
- v. angažiraju na pregovorima sa drugim državama u regiji, s ciljem postizanja dogovora o uklanjanju odredbi o zabrani izručenja vlastitih državljana, osumnjičenih za ratne zločine i druga teška krivična djela.

Misija OSCE-a preporučuje pravosudnim organima na državnom nivou i u entitetima da:

- vi. Tužilaštvo BiH nastavi prikupljanje podataka o svim otvorenim predmetima ratnih zločina na državnom nivou i u entitetima i unošenje svih relevantnih podataka o predmetima u jedinstvenu bazu podataka. Takva baza podataka

---

270 Vidjeti izvještaje Misije OSCE-a (dostupni na: <http://www.oscebih.org/public/bos/document.asp?d=6&l=bos&dep=0>); Izvještaj MKSJ-a, *Procjena naslijeđa MKSJ-a*, 27. april 2010. godine (dostupan na: http://www.icty.org/x/file/Press/Events/100427_legacyconference_pdt_report_bcs.pdf); Izvještaj UNDP-a, *Procjena potreba na polju podrške svjedoka/zrtava u BiH*, 31. maj 2010. godine (dostupan na: <http://www.undp.ba/upload/publications/Procjena%20potrebe%20na%20polju%20podrske%20svjedoka-zrtava.pdf>); Izvještaj Human Rights Watcha, *Sužavanje prostora nekažnjavanja*, 11. februar 2007. godine (dostupan na: <http://www.hrw.org/en/reports/2007/02/11/narrowing-impunity-gap-0>); Izvještaj Human Rights Watcha, *U iščekivanju*, 10. jula 2008. godine (dostupan na: <http://www.hrw.org/en/reports/2008/07/09/still-waiting-0>); Izvještaj Međunarodnog centra za tranzicijsku pravdu, *Odjel za ratne zločine u Bosni i Hercegovini: Od hibridnog do domaćeg suda (2008.)*, 2008. godine, (dostupan na: <http://www.ictj.org/images/content/1/0/1091.pdf>).

271 Vidjeti podnaslove 4.4.1, 4.4.2 i 4.4.6.

treba biti dostupna tužiocima koji rade na predmetima ratnih zločina na državnom nivou i u entitetima;

- vii. Potrebno je hitno iznaći način na koji će se Sudu BiH dostavljati podaci predviđeni Aneksom B *Državne strategije* u vezi sa takozvanim predmetima iz grupe II koji će omogućiti Sudu BiH da osigura da se najsloženiji predmeti procesuiraju na državnom nivou i istovremeno garantirati tužilačku diskreciju i povjerljivost. Tužilaštvo BiH, glavni tužioci FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, i Sud BiH trebaju se koordinirati kako bi postigli dogovor o najefikasnijem načinu da Sudu BiH dostave potrebne podatke. Potrebno je posebno razmotriti mogućnost da se Tužilaštvo BiH imenuje kao institucija koja će prikupljati i vršiti protok informacija između sudova i tužilaštava u entitetima i Suda BiH;
- viii. Pravosudne institucije na državnom nivou se hitno moraju složiti oko načina na koji će se osigurati da mehanizam za preuzimanje predmeta iz grupe II odlukom Suda BiH po članu 449. stav 2. Zakona o krivičnom postupku BiH bude transparentan, funkcionalan i u potpunosti u skladu sa zakonom. Nadalje, kada god je moguće, postupak bi se trebao preuzeti u skladu sa članom 449. stav 2. u ranoj fazi istrage, kako bi se postigla maksimalna efikasnost postupka;
- ix. Sud BiH i Tužilaštvo BiH započnu održavati redovne sastanke, s ciljem osiguranja jedinstvene primjene usuglašenih kriterija za ocjenu složenosti predmeta, radi raspodjele predmeta ratnih zločina između Suda i Tužilaštva BiH i drugih sudova i tužilaštava, kao što je predviđeno strateškom mjerom broj 12 u Državnoj strategiji;
- x. Tužilaštvo BiH treba izraditi interne smjernice, koje će staviti naglasak na jedinstvenu primjenu kriterija za ocjenu složenosti predmeta u skladu sa ciljevima Državne strategije. Takve smjernice mogu izričito navesti posebne pokazatelje, koji predmet čine prikladnim za ustupanje pravosudnim institucijama u entitetima, i one trebaju biti dostavljene tužiocima u entitetima;
- xi. Tužilaštvo BiH treba sveobuhvatno pregledati trenutno otvorene predmete iz grupe I, s ciljem da Sudu BiH dostavi izvještaj o predmetima s podacima iz Aneksa B Državne strategije i da podnese prijedlog za prenošenje vođenja postupka u manje složenim predmetima sudovima u entitetima po principu mjesne nadležnosti. Uvijek kada je to moguće, prijedlog za prenošenje vođenja postupka u predmetu, treba biti podnesen u ranoj fazi istrage;
- xii. Sud BiH treba uspostaviti dosljednu sudsku praksu u vezi sa primjenom kriterija za prenošenje vođenja postupka u predmetima iz grupe I ili preuzimanje predmeta iz grupe II. Sud BiH treba strogo tumačiti kriterije za ocjenu složenosti, koji se u potpunosti oslanjaju na dvojak ocjenu težine predmeta predviđenu u kriterijima, a koja se odnosi na prirodu krivičnog djela i ulogu počinioca. "Ostale okolnosti" trebaju biti od sekundarnog značaja, kao što je i predviđeno u kriterijima, te moraju biti jasno određene i

usko tumačene, kako bi se izbjegla preširoka diskrecija prilikom odlučivanja o prenošenju vođenja postupka u predmetu ili preuzimanju predmeta;

- xiii. s ciljem uspostave dosljedne sudske prakse u primjeni kriterija za pregled predmeta, Sud BiH treba razmotriti mogućnost uspostave stalnog vijeća, koje bi bilo nadležno da, na prijedlog stranaka ili po službenoj dužnosti, odlučuje o prenošenju vođenja postupka u predmetu ili preuzimanju predmeta;
- xiv. Nadzorno tijelo za provedbu Državne strategije treba razmotriti mogućnost da zahtijeva povećanje administrativne i tehničke podrške, radi jačanja svog nadzora nad provedbom. Pored toga, članovi Nadzornog tijela, u suradnji sa rukovodiocima pravosudnih institucija, trebaju napraviti procjenu jesu li negdje potrebne alternativne mjere za postizanje ciljeva Državne strategije i identificirati i riješiti propuste u postojećim strateškim mjerama.

Misija OSCE-a poziva VSTV BiH da:

- xv. izradi preciznije standarde za mjerenje radnog učinka sudija i tužilaca, koji rade na predmetima ratnih zločina u Sudu i Tužilaštvu BiH i drugim sudovima i tužilaštvima, koji bi zamijenili sadašnji sistem formalnih i neformalnih normi. Ovi standardi trebaju uzeti u obzir složenost predmeta koji su dodijeljeni tužiocima;
- xvi. omogući imenovanje potrebnog broja dodatnih sudija, a posebno tužilaca, koji će raditi na predmetima ratnih zločina;
- xvii. VSTV BiH treba, kao ključni član Nadzornog tijela za provedbu Državne strategije, predvoditi hitnu provedbu svih njenih komponenti.

Misija OSCE-a poziva MKSJ da:

- xviii. tužiocima u entitetima, koji rade na predmetima ratnih zločina, osigura neposredan pristup dokazima MKSJ-a. Tužiocima u entitetima treba omogućiti sličan nivo suradnje i pristupa, koji postoji između MKSJ-a i Tužilaštva BiH.

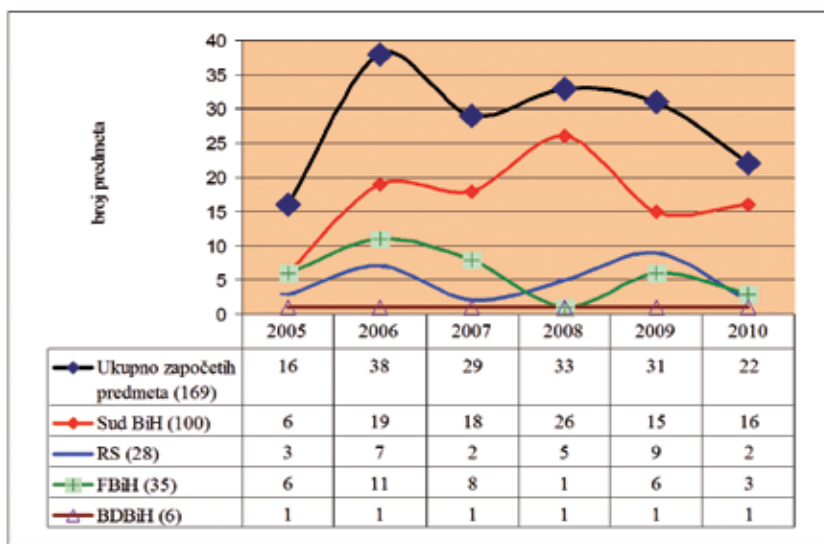
Misija OSCE-a poziva međunarodnu zajednicu da:

- xix. osigura potrebnu diplomatsku i drugu vrstu pomoći koju zatraže pravosudne institucije, odgovorne za procesuiranje ratnih zločina.
- xx. razmotri ulaganje konkretnih napora u intenziviranje političke angažiranosti na visokom nivou, s ciljem osiguravanja regionalne suradnje kada su u pitanju ratni zločini.

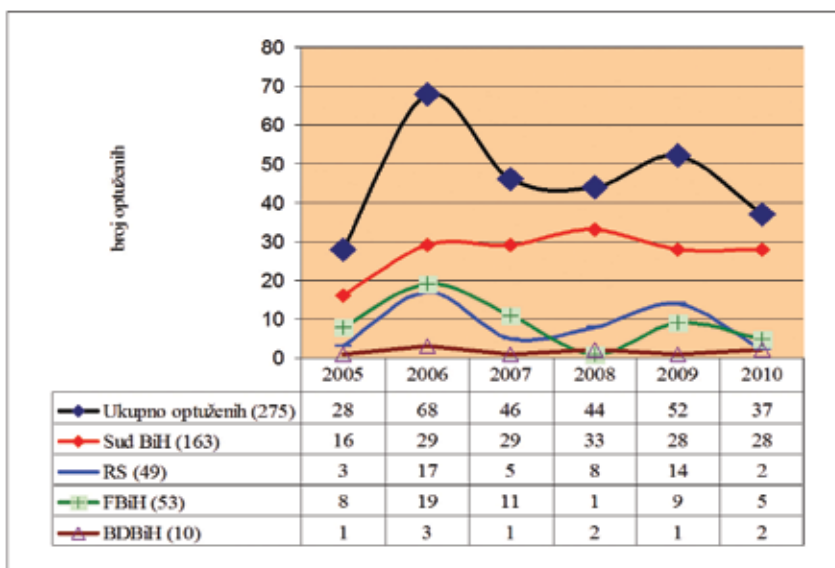

Prilog 1 – Grafikoni

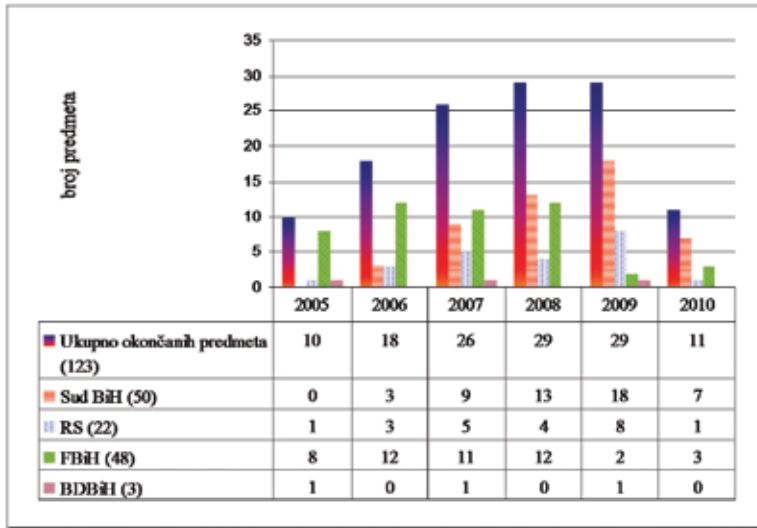
Slika 1: Broj predmeta započetih (podignute optužnice) od januara 2005. do septembra 2010.

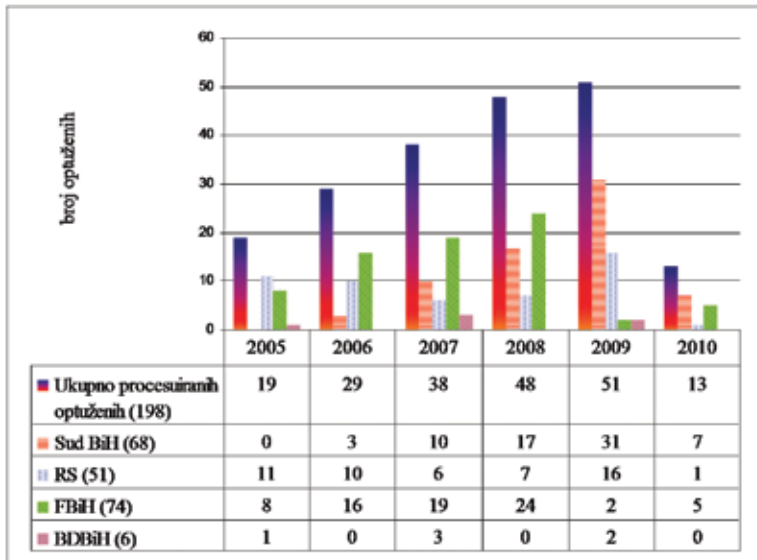
Slika 2: Broj optuženih u sudskim postupcima od januara 2005. do septembra 2010.

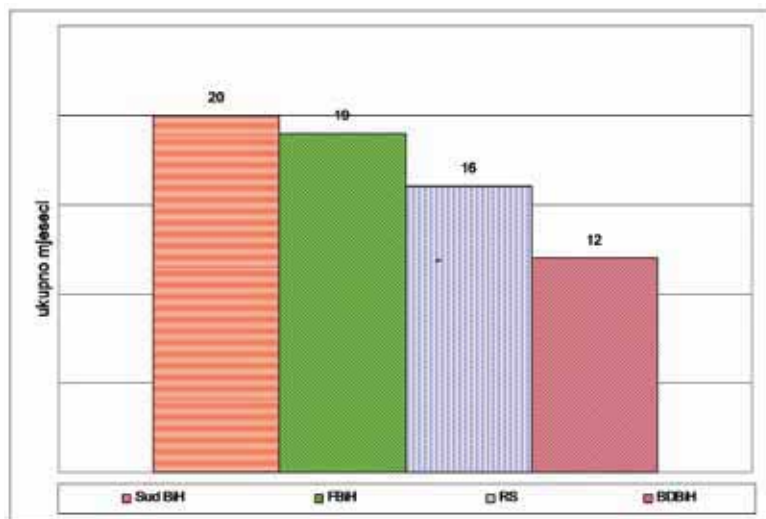
Slika 3: Broj predmeta ratnih zločina okončanih od januara 2005. do septembra 2010.

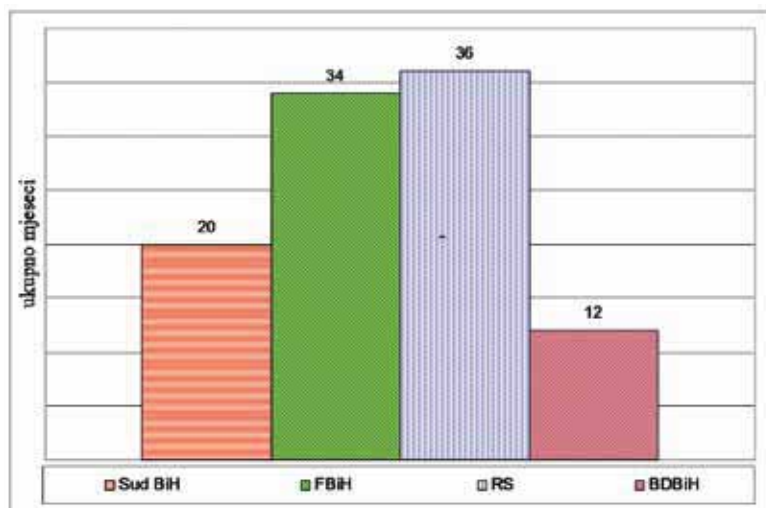
Slika 4: Broj optuženih procesuiranih pred sudovima u BiH – Pravomoćne presude izrečene optuženima od januara 2005. do septembra 2010.

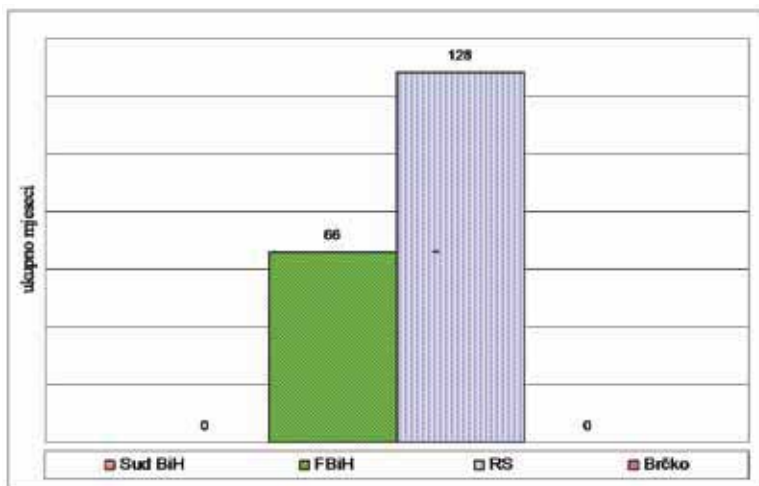
Slika 5: Prosječno trajanje postupka u predmetima ratnih zločina procesuiranih u skladu sa ZKP-om iz 2003. od potvrđivanja optužnice do pravomoćne presude od januara 2005. do septembra 2010.

Slika 6: Prosječno trajanje postupka u predmetima ratnih zločina od stupanja optužnice na pravnu snagu do pravomoćne presude uključujući i predmete procesuirane u skladu sa starim ZKP-om od januara 2005. do septembra 2010.

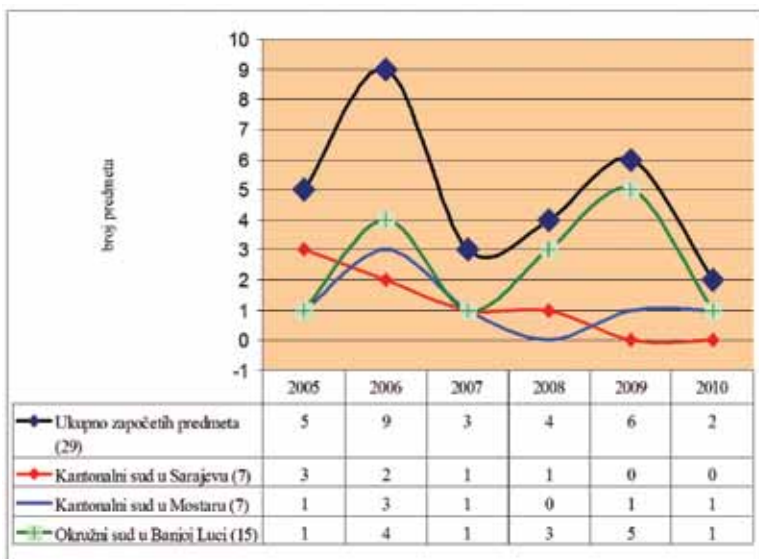

Slika 7: Prosječno trajanje postupka u predmetima ratnih zločina u skladu sa starim ZKP-om od stupanja optužnice na pravnu snagu do pravomoćne presude od januara 2005. do septembra 2010.

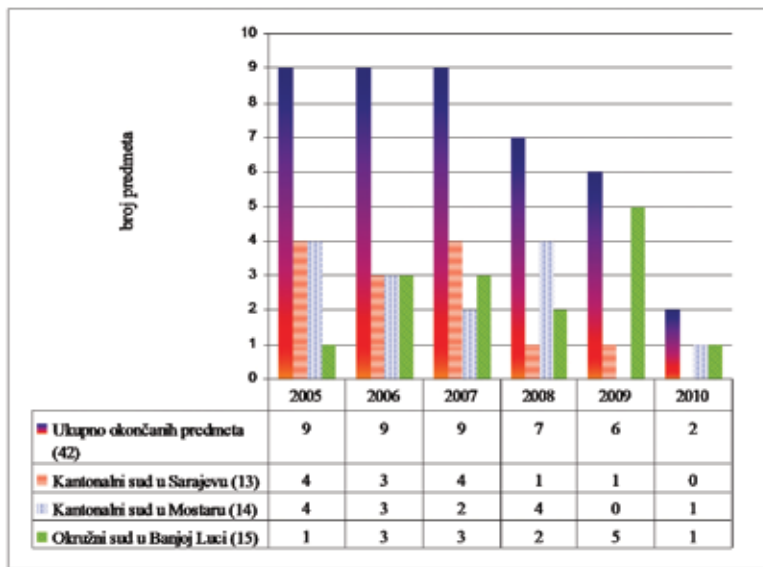

Prosjeak obuhvata 19 predmeta koji se prate pred sudovima FBiH i 4 predmeta pred sudovima RS.

Slika 8: Broj predmeta ratnih zločina započetih pred sudovima u Sarajevu, Mostaru i Banjoj Luci od januara 2005. do septembra 2010.

Slika 9: Broj predmeta ratnih zločina okončanih pred sudovima u Sarajevu, Mostaru i Banjoj Luci od januara 2005. do septembra 2010.

Prilog 2 – Akronimi i skraćenice

BiH	Bosna i Hercegovina
Tužilaštvo BiH	Tužilaštvo Bosne i Hercegovine
Pravilnik	Pravilnik o pregledu predmeta ratnih zločina Tužilaštva BiH
CCIAT	Tim za praćenje i ocjenu primjene krivičnog zakona
Sud BiH	Sud Bosne i Hercegovine
ECHR	Evropska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama
ECtHR	Evropski sud za ljudska prava
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
VSTV BiH	Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
Državna strategija	Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina
RS	Republika Srpska
Pravila puta	Pravila puta za ocjenu predmeta ratnih zločina u skladu sa Rimskim sporazumom
SIPA	Državna agencija za istrage i zaštitu
VRS	Vojska Republike Srpske

Prilog 3 – Pojmovi i objašnjenja

Žalbeni postupak	Odnosi se na drugostepeni postupak u krivičnom predmetu ili pravnom postupku
Predmet	U kontekstu ovog izvještaja, ovaj izraz se odnosi na krivične predmete u kojima je osoba navodno počinila krivično djelo i država vodi istragu u svrhu provođenja krivičnog postupka, ukoliko postoje dovoljni dokazi
Komandna odgovornost	Oblik krivične odgovornosti kada nadređeni ili zapovjednik može biti oglašen krivično odgovornim za djela svojih podređenih, ukoliko je on/ona imao/la efektivnu kontrolu nad svojim podređenim, a nije izvršila dužnost sprečavanja ili kažnjavanja kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Da bi zapovjednik bio krivično odgovoran, mora se utvrditi da je imao potrebni nivo saznanja o počinjenim krivičnim djelima ili da je, kao osoba na komandnom položaju <i>trebao</i> znati šta se dešava
Zločin protiv čovječnosti	Nezakonita djela počinjena kao dio širokog ili sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, a nije neophodno da se dešavaju tijekom oružanog sukoba. Mogu, <i>inter alia</i> , obuhvatati ubistvo, progon, deportaciju, mučenje, silovanje, porobljavanje ili zatvaranje
<i>Ex officio</i>	lat. „po službenoj dužnosti“ (u ovom izvještaju obično se odnosi na ovlasti Suda da preuzme ili ustupi predmete u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku)

Genocid	Djela počinjena s namjerom da se u cijelosti ili djelomično uništi jedna nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina. Može obuhvatati ubijanje, nanošenje teške ozljede ili duševne boli, prisilno premještanje djece ili sprečavanje rađanja unutar grupe, te namjerno podvrgavanje grupe životnim uslovima kojima je cilj njezino potpuno ili djelomično fizičko uništenje
<i>In absentia</i>	lat. „u odsustvu“. Odnosi se na krivični postupak protiv optužene osobe koji se vodi kada optuženi nije fizički prisutan, jer se nije odazvao na sudski poziv da se pojavi na sudu
Udruženi zločinački poduhvat	Udruženi zločinački poduhvat: oblik krivične odgovornosti koja se odnosi na grupno počinjenje djela gdje se svaki član organizirane grupe može smatrati individualno odgovoran za krivična djela počinjena od strane grupe, ukoliko je učestvovao ili doprinjeo zajedničkom planu ili cilju grupe
Norma	Raspodjela tužiocima ili sudijama minimalnog broja predmeta u kojima treba provesti istragu ili ih okončati u zadanom roku, s ciljem povećanja produktivnosti sudova i tužilaštva
Ratni zločin	Povrede zakona i običaja ratovanja, koje se posebno, ali ne i isključivo odnose na kaznena djela definirana Ženevskim konvencijama I – IV i Prvim i Drugim dodatnim protokolom na Ženevske konvencije I - IV

